

## Nr 75

**Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret; given Stockholms slott den 16 februari 1973.**

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av protokollet över försvarsärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

## GUSTAF ADOLF

SVEN ANDERSSON

### Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa organisationsförändringar beträffande arméns och marinens myndigheter på lägre regional och lokal nivå. Förslagen innebär beträffande armén bl. a. att försvarsområdesstaberna inom tio försvarsområden integreras med vardera ett fredsförband inom försvarsområdet samt att mobiliseringsverksamheten och lednings- och samordningsansvaret för förvaltningstjänsten inom försvarsområdet i samband därmed förs över till den sammanslagna myndigheten. Beträffande marinen innebär förslaget att örlogsbasernas organisation i huvudsak blir oförändrad och att kustartilleriförsvaren får en delvis ny struktur, bl. a. genom att tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningarna slås samman till en ny materielenhet.

I propositionen anmäls också vissa frågor rörande handräckningstjänst inom försvaret. I samband därmed föreslås att handräckningsvärnpliktiga inom ramen för nuvarande organisation och kostnader för utbildning m. m. tilldelas mera kvalificerade uppgifter.

I propositionen redovisas vidare en planerad sammanslagning av nuvarande personalkårer för tyg- och intendenturförvaltning till en gemensam kår, kallad försvarets intendentkår.

Slutliga förslag läggs också fram beträffande de anslag som har tagits upp med beräknade belopp i prop. 1973:1 (bil. 6). Sammanlagt begärs anslag om 2 353 508 000 kr. I samband med anslagsfrågorna föreslås att militärapoteket upphör som militärt organ. Vidare föreslås vissa organisationsförändringar vid fortifikationsförvaltningen, bl. a. att en enhet för central planering inrättas. Slutligen föreslås att skjutfältet i Kusträsk utvidgas.

## Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 16 februari 1973.

*Närvarande:* statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ÅNDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MÖBERG, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa organisations- och anslagsfrågor m. m. rörande försvaret* och anför.

### Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.

#### Bakgrund

I juni 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets fredsorganisationsutredning och under medverkan av försvarsgrenscheferna, försvarets centrala förvaltningsmyndigheter och försvarets rationaliseringsinstitut samordna pågående och planerade utredningar om krigsmaktens organisation m. m. i lägre regional instans.

I december 1971 uppdrog Kungl. Maj:t vidare åt överbefälhavaren att i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut lämna förslag till och vidta de åtgärder som behövs för att under perioden 1972/73–1976/77 minska antalet anställda inom krigsmakten. I uppdraget förutsattes att personalminskningarna skulle ske bl. a. genom att organisationen i lägre regional och lokal instans ändrades.

I december 1971 redovisade överbefälhavaren bl. a. resultaten av dittills gjorda försök och överväganden med anledning av uppdraget rörande organisationen m. m. i lägre regional instans. Överbefälhavaren föreslog vidare principer för inriktningen av det fortsatta arbetet och tidsplan för detta arbete.

Som bakgrund för sina principiella överväganden och förslag anförde överbefälhavaren att nuvarande former för lägre regional ledning inte i och för sig motiverade några genomgripande förändringar. För att underlätta samverkan med civila myndigheter i regional instans borde dock ytterligare samordning av geografiska ansvarsområden m. m. eftersträvas. Med hänsyn till bristen på aktivt befäl i krigsorganisationens stridande förband borde vidare personal fördelas om från staber till dessa förband. Beträffande fredsverksamheten borde ökad rationalitet och minskade kostnader eftersträvas. I fredsorganisationen borde dessutom personal fördelas om till förmån för utbildningsverksamheten. Staber på lägre

regional nivå som i fredsorganisationen innehåller del av krigsorganisationen borde därför så långt möjligt organisatoriskt samordnas med fredsförband.

Överbefälhavaren föreslog vidare bl. a. att studie- och försöksverksamheten med avseende på arméns fredsorganisation skulle bedrivas så att underlag förelåg för att i två etapper med början den 1 juli 1973 samordna vissa försvarsområdesstaber och regementen, varvid 11 eller 12 fristående fredsadministrationer skulle kunna avvecklas med åtföljande personalminskning. I en tredje etapp med början senast den 1 juli 1975 borde organisationsförändringar kunna ske inom återstående försvarsområden.

Beträffande marinen förutsatte överbefälhavaren att pågående översyn av stabs- och förvaltningsorganisationen vid örlogsbaser m. m. som en första etapp skulle ge underlag för organisationsförändringar med början den 1 juli 1973. Ytterligare förändringar kunde aktualiseras bl. a. av den fortsatta studieverksamheten som enligt överbefälhavaren främst borde avse utbildningsorganisationen och möjligheterna att föra samman vissa funktioner vid marinens myndigheter.

De väntade organisationsförändringarna på lägre regional och lokal nivå beräknades medföra att antalet anställda skulle kunna minskas med ca 700 under perioden 1972/73–1976/77. Dessutom beräknades inom armén ca 200 militära tjänstemän kunna föras över från mobiliserings- och förvaltningsorganisationen till främst utbildningsverksamhet. För att rationaliseringsvinsten skulle kunna uppnås måste dock enligt överbefälhavaren medel under samma period ställas till förfogande för att bygga ut förråd m. m. Detta investeringsbehov specificerades närmare i samband med att överbefälhavaren i februari 1972 redovisade de åtgärder som krävs för att uppnå de personalminskningar som förutsattes i Kungl. Maj:ts tidigare nämnda beslut i december 1971.

Vid anmälan av prop. 1972:45 lämnade jag en redogörelse för de riktlinjer som har meddelats för det fortsatta utredningsarbetet rörande krigsmaktens organisation i lägre regional instans. Jag anförde därvid bl. a. att jag allt eftersom resultaten av pågående och planerad studieverksamhet redovisas avsåg att föreslå Kungl. Maj:t att förelägga riksdagen förslag beträffande erforderliga organisationsförändringar. Riksdagen hade inte något att erinra häremot (FöU 1972:15, rskr 1972:184).

Överbefälhavaren har i november 1972 överlämnat förslag rörande organisation av staber och förband i lägre regional och lokal instans. Förslagen har utarbetats av chefen för armén och chefen för marinen efter direktiv av överbefälhavaren. Försvarets rationaliseringsinstitut har svarat för översynen av örlogsbaserna och kustartilleriförsvaren på uppdrag av chefen för marinen och under medverkan av försvarets materielverk, fortifikationsförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse och försvarets civilförvaltning.

Som bakgrund för sina principiella överväganden och förslag anför överbefälhavaren att den organisation som nu gäller i lägre regional och lokal instans inom armén och marinen i huvudsak är ändamålsenlig och

effektiv. Rationaliseringar skulle dock under alla omständigheter ha genomförts för att göra organisationen effektivare. Den ekonomiska utvecklingen medför dessutom att rationaliseringar måste göras tidigt och att ambitionssänkningar främst i fråga om mobiliseringsberedskapen blir nödvändiga. Kravet på minskningar av personalen har ytterligare skärpts genom 1972 års försvarsbeslut. Föreliggande förslag uppfyller enligt överbefälhavaren den målsättning som Kungl. Maj:t har föreskrivit i december 1971 angående minskning av antalet anställda i lägre regional och lokal instans. Beslut om de föreslagna organisationsförändringarna måste fattas snabbt och erforderliga resurser för investeringar ställas till förfogande, om avsedda besparingar skall kunna uppnås. Organisationen bör bli provisorisk och försvarsgrenscheferna bör med anledning härav inom ramen för den nya organisationen få föreslå de personalförändringar som anses vara nödvändiga.

Föreliggande förslag måste slutligen enligt överbefälhavaren samordnas med de ändringar av fredsorganisationen som försvarets fredsorganisationsutredning har föreslagit.

Överbefälhavaren har i sina förslag tillämpat vissa organisatoriska principer som skall gälla i fred samt angett att mål för organisationsarbetet skall vara att åstadkomma avsevärda kostnadsminskningar i fredsorganisationen och att därvid om möjligt begränsa minskningen i krigsorganisationens omfattning och effekt. Vidare skall den grundläggande ansvarsfördelningen mellan militärbefälhavare och lägre regionala och lokala chefer alltjämt bestå. I den mån chefer med staber i den lägre regionala nivån skall vara organiserade i fred, bör de av ekonomiska skäl vara organisatoriskt samordnade med fredsförband om detta är praktiskt möjligt.

Överbefälhavaren anser att de av chefen för armén och chefen för marinen ingivna förslagen bygger på lämpliga organisatoriska principer och att de följer angivna riktlinjer.

Försvarets rationaliseringsinstitut har yttrat sig över förslagen.

## Armén

### Nuvarande ordning

Sverige är i militärterritoriellt hänseende indelat i 26 försvarsområden vars gränser i princip sammanfaller med länsgränserna. I fred har vissa försvarsområden gemensam chef och stab. Tre försvarsområdesstabber är integrerade med och har gemensam chef med kustartilleriförsvar. Under vederbörande militärbefälhavare skall försvarsområdesbefälhavare planlägga och leda samordningen av markbevakning och markförsvar samt annan operativ verksamhet inom försvarsområdet, planlägga och genomföra mobilisering av de krigsförband för vilka han är mobiliseringsmyndighet och i övrigt samordna mobiliseringsverksamheten inom försvarsområdet samt förbereda och genomföra repetitionsutbildning med de krigsförband — främst lokalförsvarsförband — som i krig avses

underställas honom för uppgifter inom försvarsområdet. Det åligger vidare försvarsområdesbefälhavaren att bl. a. samordna krigsmaktens verksamhet inom försvarsområdet, att samordna denna verksamhet med den som bedrivs av övriga myndigheter och institutioner inom totalförsvaret, att planlägga och genomföra verksamhet rörande taktik, organisation, utrustning och personal som hänger samman med mobiliseringsverksamhet och utbildning som han leder samt att leda hemvärnet och den frivilliga försvarsverksamheten inom försvarsområdet.

För att lösa dessa uppgifter har försvarsområdesbefälhavaren till sitt förfogande en försvarsområdesstab (fo-stab) samt resurser för den förvaltning som hänger samman med mobiliseringsansvaret. Stabernas organisation varierar något med hänsyn till de lokala och operativa förutsättningarna för försvarsområdet. Vid de flesta staber finns 40–60 anställda, varav ett tjugotal militära och civilmilitära tjänstemän. Försvarsområdesstabernas principiella fredsorganisation framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Den lokala ledningsnivån utgörs i fredstid inom armén av chefer för *f r e d s f ö r b a n d* (regementen, kårer) och utbildningsanstalter. Chefen för ett fredsförband har som primära uppgifter att producera krigsförband, dvs. grundutbilda värnpliktiga, samt att planlägga och genomföra mobilisering av de krigsförband, främst brigad- och fördelningsförband, för vilka han är mobiliseringsmyndighet, samt att förbereda och genomföra repetitionsutbildning av dessa förband. Med hänsyn härtill är ett normalförband organiserat med stab, grundutbildningsbataljon(er), repetitionsutbildningsförband (del av året) samt en förvaltningsorganisation som är dimensionerad för att understödja såväl utbildning som mobiliseringsverksamhet. Beroende på utbildningsomfång och mobiliseringsansvar m. m. varierar förbandens detaljorganisation sinsemellan. Antalet tjänster vid ett genomsnittsförband kan uppgå till ca 200 militära och ca 100 civila. Av de militära tjänsterna ingår ett 30-tal i stabs- och förvaltningsorganisationen. Principorganisationen för ett regemente framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

### Överbefälhavarens förslag

Överbefälhavarens förslag, som bygger bl. a. på erfarenheter från organisationsförsök vid Gävle försvarsområdesstab och Hälsinge regemente samt vid Norra Smålands regemente och Skånska dragonregementet, omfattar organisationsförändringar från den 1 juli 1973 inom Strängnäs (fo 43), Gävle (fo 49), Karlstads (fo 52), Falu (fo 53) samt Umeå (fo 61) försvarsområden och från den 1 juli 1974 inom Kalmar samt Växjö (fo 18/16), Östersunds (fo 22), Härnösands (fo 23), Skövde (fo 35) och Uppsala samt Västerås (fo 47/48) försvarsområden. Inom vart och ett av dessa försvarsområden skall i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv de chefer med staber i den lägre regionala nivån som skall vara organiserade i fred organisatoriskt samordnas med fredsförband. I samband härmed bör

enligt överbefälhavaren ansvaret för att planlägga och genomföra mobilisering inom försvarsområdet i såväl territoriellt som fackmässigt avseende samt därmed sammanhängande förvaltning föras över till chefen för den sammanslagna myndigheten, av överbefälhavaren kallad typ A-förband. Även förnödenhetsförvaltning och övriga stödfunktioner bör enligt överbefälhavaren så långt det är praktiskt möjligt samordnas inom försvarsområdet genom att vissa chefer understödjer andra chefer.

Med tillämpning av dessa och tidigare redovisade principer föreslår överbefälhavaren att staberna för fo 43, 49, 52, 53 och 61 från den 1 juli 1973 integreras med resp. Södermanlands regemente (P 10), Hälsinge regemente (I 14), Värmlands regemente (I 2), Dalregementet (I 13) och Västerbottens regemente (I 20). Som en följd av att mobiliseringsverksamheten koncentreras föreslår överbefälhavaren dessutom att Bergslagens artilleriregemente (A 9) organiseras om till ett utbildningsförband utan mobiliseringsansvar, av överbefälhavaren kallat typ B-förband. Norrlands dragoner (K 4) som redan f. n. förvaltningsmässigt replierar på I 20 föreslås nu med bibehållet namn och oförändrade traditioner bli inordnat i den sammanslagna myndigheten I 20/fo 61 som en utbildningsbataljon (typ C-förband).

I etapp 2 med början den 1 juli 1974 föreslår överbefälhavaren vidare att staberna för fo 18/16, 22, 23, 35 och 47/48 integreras med resp. Kronobergs regemente (I 11), Jämtlands fältjägarregemente (I 5), Väster-norrlands regemente (I 21), Skaraborgs regemente (P 4) och Upplands signalregemente (S 1). Förslaget innebär härvidlag att ledningen av fo 18/16, som f. n. utövas från Kalmar, kommer att bedrivas från Växjö inom Kronobergs regementes organisation samt att det nuvarande fo 18/16 med hänsyn till det stora antalet mobiliseringsmyndigheter inom detta försvarsområde delas så att ett nytt fredsförsvarsområde, fo 17, inrättas. Fo 17 som avses omfatta Jönköpings län bör enligt överbefälhavaren ledas från Norra Smålands regemente (I 12) i Eksjö, vars organisation anpassas med hänsyn härtill. Förslaget innebär vidare att arbetsuppgifterna för den nuvarande staben för fo 23 i Härnösand kommer att utövas från Sollefteå. I övrigt är de försvarsområdesstaber och förband som föreslås bli integrerade belägna i samma orter.

Överbefälhavaren föreslår vidare att Göta livgarde (P 1) i Enköping, Norrlands artilleriregemente (A 4) i Östersund, Smålands artilleriregemente (A 6) i Jönköping, Sundsvalls luftvärnsskår (Lv 5), Göta ingenjörregemente (Ing 2) i Eksjö, Göta signalregemente (S 2) i Karlsborg, Göta trängregemente (T 2) i Skövde och Norrlands trängregemente (T 3) i Sollefteå i samband med koncentrationen av mobiliseringsverksamheten organiseras om till typ B-förband samt att Livregementets husarer (K 3) i Skövde, som f. n. förvaltningsmässigt replierar på P 4, med bibehållet namn och oförändrade traditioner inordnas i myndigheten P 4/fo 53 som en utbildningsbataljon. Beträffande K 3 anser chefen för armén för sin del dock att förbandet även i fortsättningen förvaltningsmässigt bör vara anslutet till myndigheten P 4/fo 53 och leva kvar som fristående utbildningsförband med egen chef (typ C-förband).

Nu aktuella organisationsförändringar innebär enligt överbefälhavaren att i den första etappen 56 och i den andra etappen 110 militära tjänster kan frigöras från stabs- och förvaltningstjänst, varvid personalen kan komma utbildningsorganisationen tillgodo, samt att 127 resp. 280 civila tjänster kan dras in. Minskningen av personal i stabs- och förvaltningstjänst beror främst på att mobiliseringsverksamheten centraliseras och att myndigheternas organ för tyg- och intendenturförvaltning slås samman till integrerade förvaltningsenheter. Ytterligare personalminskningar kan enligt överbefälhavaren inte göras utan ytterligare ambitionssänkningar eller uppgiftsminskningar. Den föreslagna principiella organisationen vid de olika förbandstyperna (A, B och C) framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Organisationen för myndigheter av typ A har utformats för att lösa uppgifter som i fred ankommer på såväl nuvarande försvarsområdesstaber som regementen. Därvid har enligt överbefälhavaren strävan varit att dels om möjligt förbättra utbildningsbetingelserna vid förbandet, dels tillgodose kravet på en effektiv totalförsvarssamverkan och en god ledningsberedskap i fred. Organisationen skall vidare tillgodose kravet på kontinuitet i ledningen vid övergång från freds- till krigsförhållanden. Största möjliga överensstämmelse mellan krigs- och fredsorganisationen har därför eftersträvats. För att tillgodose dessa senare krav bör myndigheten enligt överbefälhavaren i princip ledas av den chef som i krig skall vara befälhavare för försvarsområdet och myndighetens stabsfunktioner så långt möjligt utformas med den krigsorganiserade försvarsområdesstabens indelning och personaluppsättning som grund. Vidare bör planering, budgetering, genomförande och uppföljning av utbildningsverksamheten under myndighetschefen åvila en utbildningschef, som samtidigt är ställföreträdande myndighetschef.

Organisationen för myndigheter av typ B är helt avpassad för utbildningsverksamheten eftersom den mobiliseringsverksamhet, som dagens förband har ansvaret för, föreslås bli överförd till myndigheter av typ A. Enligt överbefälhavaren kan detta innebära att den värdefulla nära kontakten mellan mobilisering och utbildning går förlorad. Överbefälhavaren anser dock att förändringen är nödvändig för att uppnå den förutsatta personalminskningen och på sikt ge möjlighet till ytterligare rationaliseringar.

För att ge myndighetschefen vid typ B-förband möjlighet att personligen engagera sig i utbildningsverksamheten föreslår överbefälhavaren att en befattning som stabschef inrättas vid dessa förband. Stabs- och förvaltningsorganisationen vid B-förbanden bör dimensioneras för utbildningsverksamhetens behov. De förvaltningsenheter som krävs för att genomföra utbildningen måste enligt överbefälhavaren lokaliseras vid myndigheten.

Organisationen för förband som ansluts till annan myndighet (typ C-förband) kan enligt överbefälhavaren utformas helt med hänsyn till de lokala förutsättningarna. Där lokaliseringen så medger och utbildnings-

inriktningen gör det lämpligt kan anslutningen göras så att förbandet ingår som en grundutbildningsbataljon i moderförbandet. Kravet på fackkunnande kan då tillgodoses genom representation i moderförbandets stabsorgan för utbildning och personaltjänst. Om så krävs kan det anslutna förbandet tilldelas även begränsade administrativa eller tekniska resurser. För samtliga förbandstyper föreslås dessutom att enheterna för tyg- och intendenturförvaltning slås ihop till integrerade förvaltningsenheter.

### Försvarets rationaliseringsinstitutets yttrande

*Försvarets rationaliseringsinstitut* som yttrat sig över överbefälhavarens förslag instämmer i överbefälhavarens uppfattning att investeringar behövs för att åstadkomma föreslagna personalminskningar. Institutet säger sig i allt väsentligt kunna biträda överbefälhavarens förslag till ny organisation inom aktuella försvarsområden men anmäler i vissa frågor avvikande mening. Sålunda hävdar institutet att mobiliserings- och förvaltningsansvar har stark bindning till varandra och att förvaltningsansvar därför bör tilldelas endast mobiliseringsansvariga myndigheter, dvs. typ A-myndigheter. Förbandstyp B bör utgå och berörda förband organiseras som typ C-myndigheter. Genom ett på så sätt samlat förvaltningsansvar ökar enligt institutets uppfattning möjligheterna till gemensam fastighetsförvaltning m. m. och att flexibelt utnyttja förvaltningspersonal i samband med t. ex. större förändringar inom krigsorganisationen och repetitionsutbildningsverksamheten.

## Marinen

### Nuvarande ordning

#### Örlogsbaser

I Sverige finns i fred f. n. tre örlogsbaser, nämligen Ostkustens med stab i Stockholm (ÖrlBO), Sydkustens i Karlskrona (ÖrlBS) och Västkustens i Göteborg (ÖrlBV). Dessutom finns i Norrlands kustartilleriförsvaret en örlogsbasavdelning med i princip örlogsbasstabs uppgifter. Örlogsbaserna har f. n. ca 2 700 anställda.

Örlogsbasernas organisation i fred fastställdes av Kungl. Maj:t år 1966 efter förslag i prop. 1966:110. Organisationen föreslogs vara delvis provisorisk. Riksdagen hade inte något att erinra häremot (SU 1966:89, rskr 1966:248). Örlogsbasernas nuvarande organisation framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet som *bilaga 4*.

Örlogsbaschef är underställd militärbefälhavare men lyder direkt under chefen för marinen ifråga om grund- och repetitionsutbildning (utom operativ utbildning) och därmed sammanhängande taktik, organisation, utrustning och personal. Örlogsbaschef leder därutöver vapen-, skepp-teknisk- och verkstadsförvaltning direkt under försvarets materielverk. I örlogsbaschefens arbetsuppgifter ingår bl. a. att enligt militärbefälhava-



rens bestämmande planlägga och leda sjöstridskrafternas basering och underhåll samt annan operativ verksamhet. Örlogsbaschefen skall vidare svara för planläggning och genomförande av mobilisering av de krigsförband för vilka han är mobiliseringsmyndighet. Det ingår också i örlogsbaschefens uppgifter att leda grundutbildningen vid de delar av marinen som är underställda honom utom i vad avser centralt organiserad utbildning vid örlogsskola och helikopterdivision. Repetitionsutbildning med krigsförband som tillhör flottan skall förberedas och genomföras av örlogsbaschef. Kustflottan, helikopterdivisionen och örlogsskolor m. m. som saknar egna förvaltningar understöds i detta avseende av örlogsbasernas förvaltningar. Det åligger slutligen örlogsbaschef att leda den frivilliga försvarsverksamheten inom sitt verksamhetsområde samt att biträda militärbefälhavaren vid övervakning av militärområdet.

### *Kustartilleriförsvaret*

Uppgifter och organisation varierar mellan de olika kustartilleriförsvaren. Detta beror främst på att varje organisation är uppbyggd för att motsvara kraven på krigsplanläggning, mobilisering, utbildning och beredskap inom sinsemellan olikartade kustområden som omfattar ett till två militärområden. Den för kustartilleriförsvaren gällande organisationen har fastställts av Kungl. Maj:t under åren 1956–1966.

Kustartilleriförsvaret utgörs av Blekinge kustartilleriförsvaret med Karlskrona kustartilleriregemente (BK med KA 2), Stockholms kustartilleriförsvaret med Vaxholms kustartilleriregemente (SK med KA 1), Göteborgs kustartilleriförsvaret med Älvsborgs kustartilleriregemente (GbK med KA 4), Gotlands kustartilleriförsvaret med Gotlands kustartillerikår (GK med KA 3) och Norrlands kustartilleriförsvaret med Härnösands kustartillerikår (NK med KA 5).

Kustartilleriförsvaret har f. n. ca 1 260 anställda inom den del som berörs av översynen. Nuvarande organisation för kustartilleriförsvaret framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet som *bilaga 5*.

Kustartilleriförsvarets chef är underställd vederbörande militärbefälhavare utom chefen för Gotlands kustartilleriförsvaret som är underställd chefen för Gotlands militärkommando (MKG).

Kustartilleriförsvarets chef lyder i fråga om grund- och repetitionsutbildning (utom operativ utbildning) och därmed sammanhörande taktik, organisation, utrustning och personal direkt under chefen för marinen.

Kustartilleriförsvarets chef leder vidare tyg-, skeppsteknisk- och verkstadsförvaltning direkt under försvarets materielverk.

Kustartilleriförsvarets chef leder krigsplanläggning, beredskap, mobilisering, grundutbildning och repetitionsutbildning för de kustartilleriförband som i krig ingår i kustartilleriförsvaret.

Kustartilleriförsvarets chef leder därutöver grundutbildning och är mobiliseringsmyndighet samt utbildande myndighet under repetitionsövningar även för kustartilleriförband i övrigt inom vederbörande militärområde. Chefen för NK/KA 5 svarar härvid för två militärområden och del av ett

tredje och chefen för GK/KA 3 har motsvarande ansvar inom MKG.

Cheferna för NK/KA 5 och GK/KA 3 svarar också för krigsplanläggning, mobilisering och repetitionsutbildning av flottans förband inom sina resp. områden.

Tre kustartilleriförsvarschefer är även försvarsområdesbefälhavare och i denna egenskap territoriella chefer. Detta gäller cheferna för SK (fo 46), BK (fo 15), och GbK (fo 32/31). Som försvarsområdesbefälhavare har kustartilleriförsvarschef samma ansvar och lydnadsförhållanden som försvarsområdesbefälhavare ur armén. Stab och förvaltning är gemensamma för kustartilleriförsvaret och försvarsområde.

Grundutbildningen och delar av repetitionsutbildningen bedrivs vid SK, BK och GbK vid underställt regemente. Regementena saknar egna förvaltningar och understöds i detta avseende helt av kustartilleriförsvarets/försvarsområdets förvaltningar. Vid NK och GK bedrivs motsvarande utbildning vid kustartillerikåren som har gemensam chef, stab och förvaltning med kustartilleriförsvaret.

### Överbefälhavarens förslag

De föreslagna organisationsförändringarna inom marinen omfattar i en första etapp stabs- och förvaltningstjänsten vid örlogsbaser och kustartilleriförsvaret. I en andra etapp skall möjligheterna till ytterligare samordning inom mobiliserings- och förvaltningsområdet vid marinens enheter i Karlskrona och Göteborg och ytterligare personalminskningar inom stabs- och förvaltningssektorn undersökas. Vidare avser överbefälhavaren att i samma etapp utreda frågan om försvarsområdesfunktionen i kustartilleriförsvaretsstaberna.

Utformningen av förslaget har väsentligen styrts av behovet att minska antalet anställda. Förslaget innebär att antalet anställda kan minskas med ca 225 vid örlogsbaserna och ca 90 vid kustartilleriförsvaren.

Förslaget innebär inga större förändringar i örlogsbasernas organisation utan går ut på att anpassa organisationen till de aktuella arbetsuppgifterna i fred och att nå största möjliga överensstämmelse mellan freds- och krigsorganisationen. Stabs- och förvaltningstjänsten vid kustartilleriförsvaren får genom förslaget en delvis ny struktur. Mot bakgrund av krigsorganisationens krav har man sökt skapa en fredsorganisation som är lämplig med hänsyn till försvarsområdes/kustartilleriförsvarets uppgifter.

### Örlogsbaserna

Förslaget innebär bl. a. att ledningen av stödfunktioner samordnas i högre grad än tidigare och att chef för örlogsbas alltjämt skall vara mobiliserings- och förvaltningsmyndighet. Grundutbildning skall genomföras med den ansvarsfördelning som gäller f. n. Förvaltningsverksamhet skall i fred alltjämt stöda såväl utbildning inom örlogsbasen och underställd örlogsskola samt vid kustflottan m. m. som förberedelser för mobilisering och arbetet med krigsförberedelser.

Förslaget innebär sammanfattningsvis bl. a. följande. Staben blir liksom f. n. sektionsindeldad och tillförs bl. a. en planerings- och budgetde-

talj. Expeditionstjänsten samlas till en centralexpedition. Arbetsfördelningen mellan verkstadsavdelningen och den tekniska förvaltningen görs mera funktionell. Ekipageavdelningen och förrådsavdelningen får i motsats till tidigare en enhetligare organisation vid samtliga örlogsbaser. Baskompani Gullmarn inom ÖrlBV som tidigare har varit underställt örlogsbaschefen föreslås ingå i örlogsbasens ekipageavdelning som f. n. vid ÖrlBO. En kameralavdelning tillkommer och föreslås omfatta bl. a. den nuvarande kassaavdelningen samt den inköpsdetalj som f. n. ingår i förrådsavdelningen (ÖrlBO och ÖrlBV). Härutöver tillförs avdelningen vissa kamerala uppgifter från sjukvårdsförvaltningen.

Den föreslagna organisationen för örlogsbaserna framgår av bilaga 4.

Huvuddelen av rationaliseringsvinsterna har uppnåtts genom att antalet anställda minskar, främst inom verkstads-, förråds- och ekipageavdelningarna. Inom staben och den nya kameralavdelningen innebär förslaget smärre personalökningar. Totalt sett har dock avsevärda personalbesparingar gjorts inom olika stödfunktioner.

### *Kustartilleriförsvaren*

Förslaget innebär i likhet med förslaget om organisation av örlogsbaserna bl. a. att ledningen av stödfunktioner samordnas bättre än tidigare och att chef för kustartilleriförsvaret alltså skall vara mobiliserings- och förvaltningsmyndighet. Grundutbildning skall också enligt detta förslag genomföras med den ansvarsfördelning som gäller f. n. Förvaltningsverksamheten skall i fred stöda såväl utbildning som förberedelser för mobilisering och arbetet med krigsförberedelser.

Förslaget innebär sammanfattningsvis bl. a. följande. Staben blir sektionsindeldad och tillförs bl. a. en enhet för planering och budget samt en sektion för fortifikationsärenden. Nuvarande tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningarna slås samman till en materielenhet. Det administrativa arbetet i fråga om anställning och entledigande av personal, inköp och kostnadsredovisning förs över från resp. förvaltning till nuvarande kassaavdelning som i fortsättningen kallas kameralenhet. Vidare har expeditionstjänsten samlats till en centralexpedition.

Den föreslagna organisationen av kustartilleriförsvaren framgår av en sammanställning som torde få fogas till statsrådsprotokollet som *bilaga 6*.

Frågan om att föra över delar av fo 46:s uppgifter till fo 44 bör enligt överbefälhavaren prövas i en senare etapp. Vid fo 15/BK och fo 32/31-GbK behålls försvarsområdesfunktionen. Frågan om bl. a. fo 32/31-GbK bör prövas i samband med att arméns organisation i göteborgsområdet utreds. Beträffande ledningsfunktionen i övrigt föreslås att regementschef och regementsstab vid KA 1, KA 2 och KA 4 behålls. För NK och GK föreslås att kustartilleriförsvarschefen alltså är förbandschef vid KA 5 resp. KA 3.

Huvuddelen av rationaliseringsvinsterna har uppnåtts genom sammanlagning av tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningarna till en materielenhet varigenom antalet anställda har kunnat minskas. Centraliseringen

till en kameralenhet av kassaärenden, inköps- och redovisningsverksamheten har också medfört att personalbesparingar kunnat göras.

### Försvarets rationaliseringsinstitutets yttrande

*Försvarets rationaliseringsinstitut* framhåller att inga ytterligare tjänster bör tillföras organisationen utöver de tjänster institutet i efterhand har biträtt. Samordning av vissa funktioner i Karlskrona och Göteborg måste ske samtidigt om några större besparingar skall kunna uppnås. Samordningen bör inte genomföras i etapp 2 utan i etapp 3, om några genomgripande förändringar skall kunna föreslås. Eventuella förslag kan då föreläggas riksdagen våren 1975. Etapp 2 bör omfatta endast en uppföljning av erfarenheterna från etapp 1.

### Departementschefen

Överbefälhavaren har lämnat förslag till organisationsförändringar vid vissa av arméns och marinens myndigheter i lägre regional och lokal instans.

Beträffande armén innebär förslaget i stort att försvarsområdesstaberna inom fem försvarsområden integreras med vardera ett fredsförband med början den 1 juli 1973. Med början den 1 juli 1974 sker motsvarande förändringar inom ytterligare fem försvarsområden. I samband härmed centraliseras mobiliseringsverksamheten inom resp. försvarsområden till den sammanslagna myndigheten. De förband inom berörda försvarsområden som inte omfattas av integrationen med försvarsområdesstab blir i princip rena utbildningsförband utan mobiliseringsansvar och får en stabs- och förvaltningsorganisation som är anpassad till denna verksamhet. Livregementets husarer (K 3) i Skövde och Norrlands dragoner (K 4) i Umeå föreslås dock bli inlemmade i P 4 resp. I 20 som utbildningsbataljoner. Förslaget innebär vidare att staben för Kalmar samt Växjö försvarsområden (fo 18/16) flyttas från Kalmar till Växjö, att fo 18/16 delas så att ett nytt fredsförsvarsområde, fo 17, som avses omfatta Jönköpings län, bildas och leds från Eksjö samt att staben för Härnösands försvarsområde (fo 23) flyttas från Härnösand till Sollefteå. På grund av främst koncentrationen av mobiliseringsverksamheten till en myndighet inom försvarsområdena anser överbefälhavaren att antalet civilanställda inom armén kan minskas med ca 400 när nu aktuella organisationsförändringar har genomförts. Dessutom kan ca 160 militära tjänstemän frigöras från stabs- och förvaltningstjänst för att i stället utnyttjas i utbildningsverksamheten. En förutsättning härför är dock enligt överbefälhavaren att investeringsmedel ställs till förfogande för att uppföra förrädsbyggnader m. m.

Jag kan i stort biträda överbefälhavarens förslag till organisationsförändringar inom armén liksom också hans förslag beträffande koncentrationen av mobiliseringsverksamheten. Jag anser dock att man, i vart fall

på sikt, kan uppnå större rationaliseringsvinster än dem som överbefälhavaren har redovisat bl. a. genom att i högre grad samordna stabs- och förvaltningstjänsten inom försvarsområde. Enligt min mening bör denna i princip ledas och samordnas av en chef. I garnisonsorter där mer än ett förband finns förlagda bör stabs- och förvaltningsresurserna så långt möjligt vara gemensamma. Det torde vara lämpligt att bland de nu aktuella garnisonsorterna tillämpa denna princip i första hand beträffande förbanden i Östersund och Eksjö. De erfarenheter som kan dras härav får vid det fortsatta arbetet beträffande arméns fredsorganisation tillämpas på övriga lämpliga myndigheter. Jag anser vidare att K 3 och K 4 tills vidare bör vara kvar som självständiga myndigheter som dock förvaltningsmässigt bör anslutas till P 4 resp. I 20.

Beträffande marinen innebär överbefälhavarens förslag att örlogsbasernas stödfunktioner som f. n. är fördelade på avdelningar, förvaltningar m. m. i möjligaste mån förs samman i en centralexpedition i staben. Arbetsfördelningen mellan den tekniska förvaltningen och verkstadsavdelningen görs mera funktionell. Ekipageavdelningarna och förrådsavdelningarna får en enhetligare organisation vid samtliga örlogsbaser. Vidare tillförs organisationen en kameralenhet som i huvudsak består av den gamla kassaavdelningen och förrådsavdelningens inköpsdetalj. Huvuddelen av rationaliseringsvinsterna uppnås genom att antalet anställda främst inom verkstads-, förråds- och ekipageavdelningarna kan minskas. Personalbesparingar har också gjorts inom olika stödfunktioner.

Kustartilleriförsvaren får genom förslaget en något annorlunda struktur. Nuvarande tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningar slås samman i en ny materielenhet. Stödfunktioner av olika slag förs samman i staben som i likhet med örlogsbasstaberna blir mer funktionell än tidigare. Sålunda tillförs organisationen en kameralenhet där visst administrativt arbete förs samman. Frågan om att föra över vissa av fo 46:s uppgifter till fo 44 föreslås bli prövad i en senare etapp liksom frågan om fo 32/31-GbK. Beträffande ledningsfunktionen i övrigt föreslås att regementschef och regementsstab vid KA 1, KA 2 och KA 4 behålls. För NK och GK föreslås att kustartilleriförsvarschefen alljämt är förbandschef vid KA 5 resp. KA 3.

Huvuddelen av rationaliseringsvinsterna har uppnåtts genom att tyg-, fartygs- och intendenturförvaltningarna slås samman till en materielenhet, varigenom antalet anställda kan minskas. Förslaget medför att antalet anställda kan minskas med ca 225 vid örlogsbaserna och ca 90 vid kustartilleriförsvaren. Personalbesparingarna kan enligt överbefälhavaren genomföras endast under förutsättning att medel ställs till förfogande för investeringar.

Jag kan i huvudsak godta överbefälhavarens förslag till organisationsförändringar inom stabs- och förvaltningstjänsten vid örlogsbaser och kustartilleriförsvaret. Organisationen bör fastställas att gälla fr. o. m. den 1 juli 1973. Etapp 2 skall enligt förslaget omfatta försök till ytterligare samordning av vissa funktioner vid marinens enheter i Göteborg och Karlskrona. Med hänsyn till de större rationaliseringseffekter som torde

kunna nås förordar jag att arbetet med etapp 2 och 3 samordnas i fråga om organisationerna i Göteborg och Karlskrona. I samband härmed bör samordnat med utredningarna inom armén även frågan om att föra över fo 46:s uppgifter till fo 44 prövas. Det är angeläget att integreringen av skilda förvaltningsgrenar fortsätts. Att förvaltningsorganisationen vid örlogsbaser och kustartilleriförsvar är olika utformad synes på lång sikt inte vara motiverat. Det är därför önskvärt att man i en senare etapp försöker integrera örlogsbasernas förvaltningsorganisation i högre utsträckning än nu. De åtgärder jag här har förordat bör kunna leda till ytterligare personalminskningar. Möjligheterna till integration mellan försvarsgrenarna bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet.

Den personalminskning som enligt överbefälhavaren kan uppnås genom nu framlagda förslag bör ske utan friställningar och sålunda främst genomföras i samband med naturliga avgångar och i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet. Kungl. Maj:t har i annat sammanhang (prop. 1973:1 bil. 6) föreslagit riksdagen att under anslagen Arméförband: Anskaffning av anläggningar och Marinförband: Anskaffning av anläggningar anvisa de investeringsmedel som under budgetåret 1973/74 behövs för att de förutsatta personalbesparingarna skall kunna genomföras.

Försvarets fredsorganisationsutredning har i delbetänkandet (Ds Fö 1972:4) Förslag till ändringar av fredsorganisationen i fråga om arméförband: I i december 1972 avgett förslag rörande arméns utbildningsorganisation. Förslaget som f. n. bereds inom försvarsdepartementet berör bl. a. vissa av de förband som omfattas av de organisationsförändringar jag förordat i det föregående. Jag anser att dessa bör genomföras oavsett vilka förändringar i utbildningsorganisationen som kan följa av fredsorganisationsutredningens förslag. Jag förutsätter dock att inga investeringar vidtas beträffande kasernetablisement vid sådana förband som kan komma att läggas ner, om fredsorganisationsutredningens förslag genomförs.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att ta ställning till enskildheterna i föreliggande organisationsförslag. Jag avser därefter att uppdra åt statens avtalsverk att i den utsträckning som behövs föra förhandlingar om avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för personalen.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de organisationsförändringar inom armén och marinen som jag har förordat i det föregående.

## Handräckningstjänst i försvaret

### Bakgrund

Utredningen om handräckningsvärnpliktiga — utredningsman Folke Nihlfors — tillsattes i maj 1966 för att utreda utbildningstiden för värnpliktiga med begränsad militär användbarhet m. m.

I direktiven till utredningen angavs att utredningens uppdrag skulle avse utbildningen av värnpliktiga i besiktningsgrupperna 3 och 4 med undantag för dem som tas ut till utbildning i specialtjänst. Utredningen borde först undersöka den nuvarande och den väntade framtida tillgången på värnpliktiga i de nämnda besiktningsgrupperna, dvs. främst de nuvarande handräckningsvärnpliktiga. Utredningen borde därvid beakta de förändringar av tillgången som kunde bli en följd av det nya inskrivnings- och personalredovisningssystemet.

Utredningen borde i första hand ägna sig åt värnpliktiga i besiktningsgrupperna 3 och 4, av vilka bara en mindre del ingår i krigsorganisationen, och därvid utgå från att i princip samtliga värnpliktiga i denna kategori skulle erhålla en militär utbildning som i huvudsak svarar mot den för krigsmakten enhetliga allmänmilitära utbildning som övriga värnpliktiga genomgår. Denna utbildning borde lämpligen kunna anordnas i ett koncentrerat sammanhang i anslutning till inryckningen. Utredningen borde undersöka hur denna utbildning kan utformas och organiseras.

Utredningen borde vidare undersöka de merutgifter som skulle uppkomma, om tjänstgöringstiden för de handräckningsvärnpliktiga förlängdes utöver den tid som behövs för den allmänmilitära utbildningen så att den totala tjänstgöringstiden motsvarade den då gällande. Alternativt borde utredningen beräkna merutgifterna för en total tjänstgöringstid motsvarande vad som gäller för värnpliktiga i kategori G och F.

Utredningen skulle fortsätta sina överväganden enligt två alternativ.

I det ena (alternativ I) skulle förutsättas att i princip inga i förväg av samhället uppställda krav beträffande tjänstgöringstiden förelåg utöver dem som föranleds av den allmänmilitära utbildningen. Utredningen borde således pröva hur de uppgifter som f. n. fullgörs av handräckningsvärnpliktiga i framtiden kan fullgöras till den samhällsekonomiskt lägsta kostnaden. Utgångspunkten för en sådan prövning skulle vara det civila produktionstillskott som de tidigare handräckningsvärnpliktiga skulle kunna ge jämfört med kostnaderna för anställning av civil personal, mekanisering m. m. I vissa fall kanske även uppgifter som f. n. fullgörs av handräckningsvärnpliktiga kunde slopas.

I det andra alternativet (alternativ II) förutsattes att man från allmänna utgångspunkter fann det lämpligt att de nuvarande handräckningsvärnpliktiga fullgör en tjänstgöring som i omfattning i vart fall inte i väsentlig mån underskrider den som gäller för värnpliktiga i kategorierna

G och F. Utredningen borde då pröva hur denna tjänstgöringstid kunde utnyttjas så att försvaret fick en optimal utdelning av de värnpliktigas kunskaper och förmåga. Utredningen fick därvid föreslå att t. ex. vissa uppgifter förs över från värnpliktiga till civilanställd personal, medan värnpliktiga i stället övertar uppgifter som f. n. fullgörs av anställd personal.

I syfte att nå balans mellan tillgången på värnpliktiga och konstaterade arbetsuppgifter borde utredningen kunna variera såväl antalet värnpliktiga som längden av tjänstgöringen. Härvid borde i första hand undersökas om ytterligare värnpliktiga bör frikallas på medicinska eller andra grunder. I fråga om tjänstgöringstidens längd borde bedömningen utgå från en tjänstgöringstid som ansluter till vad värnpliktiga i kategorierna G och F skall fullgöra. Variation i tjänstgöringstid i detta alternativ fick inte innebära att de nuvarande handräckningsvärnpliktiga åläggs en tjänstgöring som i nämnvärd omfattning underskrider denna norm.

Vid sidan av dessa två alternativ fick utredningen redovisa modifieringar av dessa, men den skulle inte ta ställning till vilket av de redovisade alternativen som borde väljas.

Vidare borde utredningen granska lämpligheten av att använda handräckningsvärnpliktiga för arbetsinsatser i anslutning till krigsförbandens övningar. Frågan om lämplig benämning på ifrågavarande värnpliktiga borde även övervägas.

Utredningsuppdraget vidgades i november 1967 till att omfatta även värnpliktiga som, utan att tillhöra besiktningsgrupperna 3 och 4, används för stödfunktioner inom krigsmaktens fredsorganisation. Vidare uppdrogs i september 1968 åt utredningen att granska möjligheterna att samordna de militära körcentralerna i stockholmsområdet.

Utredningen har avlämnat två delbetänkanden om användningen av handräckningsvärnpliktiga. I juni 1968 lämnades betänkandet (Ds Fö 1968:2) Vissa personal- och driftfrågor vid militära matinträttningar och mässar och i augusti 1971 betänkandet (Ds Fö 1971:2) De militära körcentralerna i stockholmsområdet.

Utredningen har vidare i maj 1972 överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1972:53) Handräckningstjänst i försvaret.

Över detta betänkande har yttranden avgetts av överbefälhavaren, cheferna för armén, marinen och flygvapnet, försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, värnpliktsverket, cheferna för försvarshögskolan, militärhögskolan och försvarets brevkola, militärpolitiska institutet, civilförsvarsstyrelsen, försvarets rationaliseringsinstitut, riksrevisionsverket, universitetskanslersämbetet, arbetsmarknadsstyrelsen, frivilligorganisationernas samarbetskommitté, militära tjänstgöringsåldersutredningen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S), Sveriges förenade studentkårer, Centerns ungdomsförbund, Folkpartiets ungdomsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund och arbetsgruppen för 1972 års värnpliktskonferens.



Arbetsmarknadsstyrelsen har bifogat yttranden från vissa länsarbetsnämnder. TCO-S har bifogat yttranden från Plutons- och Kompaniofficersförbunden samt Försvarets civila tjänstemannaförbund.

## Handräkningsvärnpliktigas nuvarande tjänstgöringstid m. m.

### Tjänstgöringstidens längd

Med stöd av värnpliktlagen (1941:967, omtryckt 1969:378) har Kungl. Maj:t i juni 1966 i provisoriska bestämmelser om värnpliktsutbildningen fastställt längden för utbildningen för flertalet värnpliktiga.

För värnpliktiga i handräkningstjänst har härvid fastställts vid armén och kustartilleriet en grundutbildning om 300 dagar samt fem krigsförbandsövningar, var och en om 18 dagar, vid flottan en grundutbildning om 320 dagar samt fyra krigsförbandsövningar, var och en om 18 dagar, samt vid flygvapnet en grundutbildning om 364 dagar samt två krigsförbandsövningar om vardera 15 dagar. Tjänstgöringsskyldigheten uppgår således vid samtliga försvarsgrenar till ca 390 dagar.

Inom ramen för försöksverksamhet med modifierad grundutbildning för värnpliktiga (prop. 1972:75) har jag emellertid i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande i november och december 1972 beslutat om viss försöksvis avkortning av grundutbildningen för värnpliktiga i handräkningstjänst.

Fr. o. m. utbildningsåret 1972/73 omfattar grundutbildningen för handräkningsvärnpliktiga försöksvis vid armén 230 dagar, vid flottan 306 dagar, vid kustartilleriet 235 dagar och vid flygvapnet 332 dagar. Repetitionsutbildningen omfattar oförändrat antal dagar. Handräkningsvärnpliktiga kan åläggas att i direkt anslutning till grundutbildningen fullgöra en eller flera krigsförbandsövningar. För att värnpliktig som under grundutbildningen förs över — omgrupperas — till handräkningstjänst skall kunna tas i anspråk på sådant sätt krävs dock hans eget medgivande.

### Allmänmilitär utbildning och arbetsuppgifter

Vid armén är den allmänmilitära utbildningen fördelad på ett inledande skede om fyra veckor som omfattar grundläggande militär utbildning och ett andra skede som omfattar fyra timmar per vecka under återstående del av grundutbildningen. Vid flottan har man strävat efter att ge alla värnpliktiga samma allmänmilitära utbildning om ca  $6\frac{1}{2}$  veckor. Vid kustartilleriet omfattar utbildningen tre till fem veckor. Utbildningen vid flygvapnet omfattar militär utbildning under tre till fem veckor och därefter viss grundläggande yrkesutbildning.

Handräkningsvärnpliktiga tas i anspråk på fasta arbetsplatser vid förband och skolor m. m. eller ingår i kasernkompanis s. k. rörliga styrka, som är avsedd för övriga handräkningsuppgifter vid förbandet. Vid de

fasta arbetsplatserna tas handräckningsvärnpliktiga huvudsakligen i anspråk som ordonnanser eller biträden på expeditioner, i budcentraler och telefonväxel samt vid skjutbanor och andra utbildningsanordningar liksom även i övningsmaterieförråd. Vid flygvapnet tillkommer tjänstgöring vid trafikledningsavdelning och hundgård.

Ur de rörliga styrkorna kommenderas de handräckningsvärnpliktiga till tjänstgöring som bilförare m. m. eller till andra göromål, främst städning inomhus och yttre renhållning. Även för tjänstgöring i kasernvakt samt vid sjukvårdsavdelning och sjukhus används handräckningsvärnpliktiga.

### Behovet av handräckningsvärnpliktiga

Behovet av handräckningsvärnpliktiga fastställs årligen av försvarsgrenschefer med utgångspunkt i beslutad organisation av stabs- och förvaltningstjänsten. Vid förband m. m. inom armén anges minimi- resp. maximibehov. För staber m. m. samt förband ur marinen och flygvapnet anges däremot endast årligt behov.

Minimibehovet anger det antal handräckningsvärnpliktiga som behövs för att en till två månader hjälpligt ombesörja stödfunktionerna, medan maximibehovet anger det antal som under övrig del av året behövs för att stödfunktionerna skall kunna ge avsedd effekt. Med nuvarande totala tjänstgöringstid gör en handräckningsvärnpliktig arbetsinsatser under i stort sett ett år.

Minimibehovet av handräckningsvärnpliktiga vid armén har under de senaste åren uppgått till ca 2 500 och maximibehovet till ca 3 200. För staber m. m. beräknas behovet till ca 400. Vid marinen uppgår det årliga behovet till ca 765 och vid flygvapnet till ca 750. Det totala behovet av handräckningsvärnpliktiga varierar således mellan ca 4 400 och 5 100.

De värnpliktiga som vid inskrivningen har tagits ut till handräckningstjänst inkallas i regel vid armén till ett antal som täcker minimibehovet, vartill kommer en inkallelsereserv om 30 %. Under grundutbildningen reduceras denna styrka successivt till följd av frikallelser m. m. och närmar sig efter några veckor minimibehovet. Avgångarna kompenseras emellertid genom att vissa värnpliktiga ur åldersklassen i övrigt efter hand grupperas om till handräckningstjänst. Härigenom brukar maximibehovet kunna tillgodoses efter tre till fem månader från inryckningstillfället för åldersklassens flertal. Betydande överskott uppkommer i regel genom fortsatta omgrupperingar fram till åldersklassens utryckning. Överskott uppkommer regelmässigt även inom övriga försvarsgrenar.

De handräckningsvärnpliktigas totala tjänstgöringsskyldighet utnyttjas i sådan omfattning att endast en mindre del av dem rycker ut med kvarstående skyldighet att fullfölja en eller flera krigsförbandsövningar.

Även under krigsförbandsövningar grupperas vissa av de inkallade värnpliktiga om till handräckningstjänst. Antalet har dock inte varit tillräckligt för att tillgodose behovet av handräckning vid dessa övningar. För att få ut större effekt av övningarna har under senare år vid armén och efter tillkomsten av krigsförbandsövningar även vid marinen hand-

räckningsvärnpliktiga inkallats till ett antal som motsvarar ca 2 % av övriga värnpliktiga.

Härutöver får för varje budgetår för särskilda arbetsuppgifter avseende effektivisering av värnpliktsutbildningen inkallas ett visst antal, i regel ca 1 300 handräckningsvärnpliktiga, som inte är krigsplacerade vid enhet som skall fullgöra repetitionsutbildning i krigsförband. Värnpliktig som är avsedd för sådana uppgifter, vilka främst omfattar utbyggnad eller reparation av yttre utbildningsanordningar, får dock inte inkallas till sådan tjänstgöring fr. o. m. det kalenderår under vilket han uppnår 35 års ålder.

## Utredningens överväganden och förslag

### Allmänna överväganden

Utredningen framhåller att avsikten med utbildningen av värnpliktiga – vare sig de har full militär användbarhet eller inte – bör vara att ge dem en utbildning som är avpassad efter användbarheten, så att de allt efter sin förmåga kan delta i landets försvar. Utredningen anser det även principiellt oförenligt med värnpliktstanken att försvarets fredsorganisation med stöd av värnpliktslagen m. m. tillförsäkras viss tillgång på arbetskraft för uppgifter av företrädesvis civil natur. Om handräckningsvärnpliktiga även fortsättningsvis skall fullgöra fredsproduktivt arbete, föreslår utredningen att den nuvarande tjänstgöringstiden avkortas så att de inte behöver fullgöra längre tjänstgöring än värnpliktiga i kategori G inom armén och kustartilleriet. Tjänstgöringen bör fördelas på allmänmilitär utbildning under ca åtta veckor, befattningsutbildning under ca en vecka och en produktionstid om sex månader.

Med en sådan tjänstgöring om ca åtta månader behövs två handräckningsvärnpliktiga för en helårsinsats i produktivt hänseende, medan det f. n. bara behövs en. Eftersom den kontinuerliga tillgången under året av värnpliktiga i handräckningstjänst sålunda blir väsentligt mindre, återverkar detta på urvalet av funktioner. Dessa bör enligt utredningen i första hand syfta till att direkt understödja fredsförbandens utbildningsverksamhet och göras mera kvalificerade än hittills.

### Allmänmilitär utbildning

I fråga om den allmänmilitära utbildningen utgår utredningen från överbefälhavarens direktiv och bestämmelser för den allmänmilitära utbildningen av övriga värnpliktiga inom krigsmakten. Utredningen anser att denna utbildning i huvudsak bör gälla också för handräckningsvärnpliktiga i såväl alternativ I som II. Utbildningen bör således i princip ha samma innehåll och omfatta 318 timmar ren utbildning, vilket innebär en minskning med 72 timmar i förhållande till den av överbefälhavaren föreskrivna tiden. I alternativ I bör tillkomma 78 timmar för fysisk träning, inre tjänst och reservtid, dvs. totalt 396 timmar eller i regel nio veckor i en följd.

I alternativ II bör utöver nämnda 318 timmar tillkomma 137 timmar för fysisk träning, inre tjänst och reservtid, dvs. totalt 455 timmar. Huvuddelen av utbildningen bör genomföras i ett koncentrerat sammanhang under ca åtta veckor i direkt anslutning till inryckningen och med en uppföljande utbildning om två timmar per vecka eller fyra timmar per 14-dagarsperiod under produktionsskedet.

Med anledning av den försöksvisa modifieringen av värnpliktsutbildningen föreslår utredningen att den allmänmilitära utbildningen förkortas med 73 timmar i alternativ I och 77 timmar i alternativ II.

Förslaget innebär såväl till tiden som omfattningen en avsevärd utvidgning av den militära utbildningen av de handräckningsvärnpliktiga. En följd härav blir att vissa högre krav i fysiskt och psykiskt hänseende måste ställas på de värnpliktiga som vid inskrivningen tas ut till handräckningstjänst, men även på den som grupperas om till sådan tjänst. De värnpliktiga som inte kan uppfylla de högre ställda kraven bör frikallas från värnpliktstjänstgöring. Som följd härav begränsas den årliga tillgången på värnpliktiga i båda alternativen.

### Tjänstgöring m. m. för värnpliktiga enligt alternativ I

Eftersom värnpliktiga i detta alternativ enligt direktiven skall tas i anspråk endast för allmänmilitär utbildning, bör denna enligt utredningen koncentreras till vissa truppslag. Utbildningen för dessa värnpliktiga, som beräknas uppgå till 4 200, bör anordnas vid infanteri- och pansarförbanden med årlig inryckning i fyra efter varandra följande omgångar, vilket bedöms vara den minst befälskrävande lösningen. Behovet av befäl för utbildningen uppskattas till 105.

I alternativ I faller behovet av kasernkompanier och kasernplutoner bort. De värnpliktiga bör i stället kunna föras samman till plutoner som är anslutna till ett av utbildningskompanierna. Genom bortfallet av kasernenheterna kan enligt utredningen sammanlagt ca 190 tjänster för befäl dras in. Eftersom behovet av befäl för den allmänmilitära utbildningen uppskattas till 105 tjänster minskas antalet tjänster som kan dras in till 85.

En ytterligare centralisering av utbildningsverksamheten exempelvis till ett enda militärt etablissemang anses inte medföra några ytterligare möjligheter att minska antalet utbildningsbefäl utöver vad som har angetts tidigare. I stället skulle de administrativa kostnaderna för drift m. m. av ett sådant särskilt etablissemang innebära en betydande ökning av de totala kostnaderna för utbildningen.

I alternativ I måste personal anställas för alla de arbetsuppgifter vid förband, staber och vissa skolor som nu utförs av handräckningsvärnpliktiga. Behovet av sådan personal bedöms motsvara ca 2 600 helårsanställda.

Efter den allmänmilitära utbildningen bör de värnpliktiga enligt utredningen kunna utnyttjas främst inom totalförsvarets ram, särskilt om den allmänmilitära utbildningen kan följas av någon månads befattningsutbildning som är inriktad på verksamheten inom civilförsvaret.

## Tillgång på handräkningsvärnpliktiga enligt alternativ II

De högre tjänstbarhetskraven medför enligt utredningen att tillgången på handräkningsvärnpliktiga begränsas. Utredningen räknar med att ca 4 200 värnpliktiga som vid inryckningen har tagits ut till handräknings-tjänst årligen rycker in till grundutbildning. Av olika skäl avgår dock 20 % eller ca 800 under grundutbildningen. Kvar står då ca 3 400 sådana värnpliktiga. Minskningen kompenseras emellertid av att värnpliktiga som från början var fältdugliga efter hand grupperas om till handräknings-tjänst. Sådana omgrupperingar är talrikast – ca 40 % – under de två första månaderna efter inryckningstillfällena. Det totala antalet som årligen grupperas om beräknas uppgå till ca 5 % av antalet inryckta fältdugliga eller ca 2 600. Utredningen utgår dock från att bara de värnpliktiga som grupperas om inom de fem första månaderna från inryckningen, ca 2 100 värnpliktiga, bör tas med i beräkningen av den årliga tillgången på handräkningsvärnpliktiga. Återstoden bör i stället betraktas som ett tillskott till den erforderliga arbetskraftsreserven. Utredningen antar som ett medelvärde för sina beräkningar att den årliga tillgången på handräkningsvärnpliktiga under 1970-talet uppgår till minst (3 400 + 2 100) 5 500. Som tidigare har nämnts krävs två handräkningsvärnpliktiga för en helårsinsats. Utredningen räknar därför med att 2 750 helårsinsatser kan göras med hjälp av handräkningsvärnpliktiga. Återstående behov av arbetskraft måste tillgodoses med anställd personal.

## Tjänstgöring m. m. för värnpliktiga enligt alternativ II

Värnpliktiga enligt detta alternativ förutsätts fullgöra viss tjänstgöring utöver den allmänmilitära utbildningen. Utredningen anser härvid att den nuvarande tjänstgöringstiden för handräkningsvärnpliktiga bör avkortas så att den inte är längre än för värnpliktiga i kategori G vid armén och kustartilleriet. Härtill bör komma fem krigsförbandsövningar om vardera 18 dagar. Tjänstgöringen bör vidare fördelas på allmänmilitär utbildning under ca åtta veckor, befattningsutbildning under ca en vecka och en produktions-tid om sex månader. Befattningsutbildningen bör i princip följa omedelbart efter det koncentrerade skedet av den allmänmilitära utbildningen. Utbildningstiden bör kunna begränsas till ca en arbetsvecka och organiseras på en expeditionslinje, en motor-(bilförare-) linje samt en duknings- och servicelinje för inomhus- och utomhusanordningar.

Med en avkortning av tjänstgöringen till ca åtta månader behövs två handräkningsvärnpliktiga för en helårsinsats i produktivt hänseende mot f. n. bara en.

## Tjänstgöringens inpassning i tiden

Efter allmänmilitär utbildning och befattningsutbildning har den handräkningsvärnpliktiga i alternativ II att göra arbetsinsatser under ca sex

månader, det s. k. produktionsskedet. För att täcka helårsbehovet krävs således minst två tjänstgöringsomgångar per år. Ett sådant system medför dock enligt utredningen att arbetseffekten tillfälligt går ned varje halvår. Om de handräckningsvärnpliktiga i stället delas in i fyra omgångar, vilkas inryckningstider sinsemellan är förskjutna med tre månader, kan förbanden under hela året disponera över två omgångar som tjänstgör samtidigt, varvid den ena alltid är väl förtrogen med arbetsuppgifterna.

Inpassningen är enligt utredningen utformad med tanke främst på arbetskraftsbehoven vid förbanden men även på anslutningen av omgångarnas tjänstgöringstider till krigsförbandsövningar, inpassningen av de omgrupperade i stödfunktionerna och studiesociala intressen.

Utredningen finner således att ett system med fyra tjänstgöringsomgångar och sex månaders produktionsskeden är det mest fördelaktiga. Ett sådant system bör i princip tillämpas inom samtliga försvarsgrenar. Vid flygvapnet är ett system med fyra inryckningsomgångar per år redan infört.

För flottans del föreslås dock att möjlighet skapas för att dela in de handräckningsvärnpliktiga i sex omgångar, vilkas inryckning anpassas till inryckningstillfällena för flottans olika bemanningsgrupper.

### **Funktioner för handräckningsvärnpliktiga**

Enligt utredningens förslag blir tillgången på värnpliktiga i handräckningstjänst mindre än f. n. Detta bör enligt utredningen återverka på urvalet av funktioner där handräckningsvärnpliktiga tas i anspråk. Dessa bör i första hand syfta till att direkt understödja fredsförbandens utbildningsverksamhet.

Studier vid förbanden har visat att mathållningsfunktionen, städning och yttre renhållning samt tjänstgöring i förråd bör ligga närmast till för en jämförelse med civil yrkesutövning. Utredningen konstaterar att sådana arbetsuppgifter, t. ex. transporter av sopor och avfall m. m. samt brandkårstjänst, utförs av statliga och kommunala organ eller privata företag. Köp av tjänster bör därför ske i den utsträckning det är möjligt. Utredningen konstaterar vidare att den nuvarande militära utbildningen av handräckningsvärnpliktiga knappast gör det möjligt att effektivt utnyttja dem i krigsbefattningar eller som arbetskraft vid mobilisering. Utredningen anser att de handräckningsvärnpliktiga bör disponeras främst för kontorsfunktionen, transportfunktionen, säkerhetstjänst på skjutfält och i viss mån vaktfunktionen samt också dukningsfunktionen. Sistnämnda funktion är ny och innebär att de handräckningsvärnpliktiga förbereder övningar i stället för befäl och värnpliktiga som tillhör den trupp som skall övas. Dukningsfunktionen bör enligt utredningen tillmätas särskild betydelse med hänsyn till att tjänstgöringstiden för olika värnpliktskategorier har avkortats. Härutöver bör handräckningsvärnpliktiga enligt utredningen användas för arbetsinsatser i anslutning till repetitionsutbildningsverksamheten.

Inkallelse av s. k. effektiviseringsvärnpliktiga bör fortsättningsvis inte ske. Arbetsuppgifterna bör i stället utföras av personal som anställs för kasernvårdsuppgifter eller av entreprenör.

Föreskriften att inkallelse av handräckningsvärnpliktiga fr. o. m. det kalenderår, under vilket han uppnår 35 års ålder, får ske endast under förutsättning att han är krigsplacerad vid enhet som skall fullgöra krigsförbandsövning, bör enligt utredningen tillämpas på samtliga handräckningsvärnpliktiga.

### **Antal värnpliktiga för olika funktioner samt behov av annan personal**

I **k o n t o r s f u n k t i o n e n** föreslås handräckningsvärnpliktiga tjänstgöra i budcentralen vid förband och vissa skolor. Det maskinskrivningsarbete som f. n. utförs av handräckningsvärnpliktiga på kompaniexpeditioner föreslås bli centraliserat till förbandens skrivcentraler. Vid värnpliktsverkets inskrivningscentraler bör handräckningsvärnpliktiga användas främst som assistenter vid de årliga inskrivningsförrättningarna i stället för F-värnpliktiga. De bör även placeras vid de lokala personaldetaljerna inom armén och kustartilleriet. Antalet handräckningsvärnpliktiga i kontorsfunktionen kan enligt utredningen begränsas till sammanlagt 1 226. För kontorsuppgifter i övrigt som f. n. åligger värnpliktiga föreslår utredningen att vaktmästare och kontorspersonal anställs till ett sammanlagt antal av 236 heltidsanställda och 46 halvtidsanställda.

I **t r a n s p o r t f u n k t i o n e n** bör bilförarna utgöras av handräckningsvärnpliktiga. Arbetsuppgifterna i körcentralerna bör begränsas till att avse främst de militära förbandens personaltransporter samt service-transporter för myndigheternas interna och externa verksamhet. Antalet handräckningsvärnpliktiga i körcentralerna beräknas till ca 1 360. I den mån civilanställda f. n. finns placerade vid körcentralerna bör de stå kvar och ersättas med värnpliktiga först i samband med s. k. naturlig avgång. Utredningen föreslår vidare att körcentraler inom samma garnisonsort slås samman.

För **d u k n i n g s f u n k t i o n e n**, dvs. förberedelser för övningar m. m., bör vid förbanden och vissa skolor bildas en dukningsgrupp för inre och yttre utbildningsanordningar. Dukningsenheten bör kunna användas även för repetitionsutbildningsverksamheten. Antalet befäl och värnpliktiga beräknas till 148 äldre plutonsofficerare och 1 040 värnpliktiga.

För tillverkning av målmateriel bör enligt utredningen förrådspersonal användas och inte handräckningsvärnpliktiga. Denna tillverkning bör vidare centraliseras för förband inom samma garnisonsort eller i nära anslutning till denna. Antalet förrådsmän för målmaterieltillverkning efter en sådan centralisering beräknas till sammanlagt 57.

Behovet av arbetskraft för **s ä k e r h e t s t j ä n s t e n** på **s k j u t f ä l t** m. m. påverkas enligt utredningen av den utbyggnad av säkerhetssystemen med mera avancerade hjälpmedel, bl. a. i form av radarstationer, som pågår vid bl. a. arméns skjutplatser. Utredningen räknar med att

förband inom armén och marinen med egna skjutfält har ett sammanlagt behov av ca 238 handräckningsvärnpliktiga för uppgifter som skjutfältsordonnanser. För säkerhetstjänst med hänsyn till luftrum och havsområde vid skjutplatser beräknas behovet till sammanlagt 76 radarutbildade värnpliktiga samt 40 båtstyran. För flygvapnets skjut- och målplatser, av vilka ett flertal är belägna på öar eller vid havs-(vatten-) områden, beräknas det årliga behovet av handräckningsvärnpliktiga för måltjänst och båttjänst till sammanlagt ca 220.

För driften av arméns läger för ineliggande åldersklass och kustartilleriets ytterförläggningar bör enligt utredningen fredsförbandens handräckningsstyrka i princip tas i anspråk. För ytterförläggningarna behövs dock ytterligare handräckningsvärnpliktiga i viss utsträckning.

FloTTans läger (ytterförläggningar) är fåtaliga och bemannade hela året. För dessa bör möjligheterna att disponera anställd personal vara förhållandevis större än vid kustartilleriet. Flygvapnet har f. n. inga läger för åldersklassen.

För utbildning inom de frivilliga försvarsorganisationerna används ofta kasernetablissemang eller åldersklassläger. I sådana fall bör den militära myndigheten enligt utredningen ställa även personal och handräckningsvärnpliktiga till förfogande, om den övriga verksamheten så medger och det kan ske på ordinarie arbetstid.

För att göra repetitionsutbildningsverksamheten så effektiv som möjligt och hålla krigsberedskapen i materiellt hänsende på högsta möjliga nivå föreslår utredningen att nuvarande högsta antal krigsförbandsövningar för handräckningsvärnpliktiga behålls. Tillämpningen av den s. k. 35-årsregeln, som utredningen inte föreslår någon ändring av, bör i sig utgöra en spärr mot att man kallar in fler handräckningsvärnpliktiga än som behövs. Några ändringar av nuvarande bestämmelser som ger möjlighet att föra samman grundutbildning och krigsförbandsövning föreslås inte. Enligt utredningen bör i regel högst två, i undantagsfall tre, krigsförbandsövningar få tas i anspråk i direkt anslutning till grundutbildningen.

För att biträda vid krigsförbandsövningar bör handräckningsvärnpliktiga särskilt kallas in i två omgångar, nämligen en mindre (1,7 % av inkallad krigsförbandsstyrka) för att tjänstgöra under krigsförbandsövningens tidigare hälft och en större (2,7 % av krigsförbandsstyrkan) för att tjänstgöra under övningens senare hälft och veckan därefter. Behovet vid särskilda övningar för befäl beräknas till fyra procent och vid särskild övning med förband sex procent av inkallad styrka.

I fråga om vakttjänster anser utredningen att en särskild undersökning bör göras i fråga om vilka byggnader och anläggningar inom försvaret som behöver kontinuerligt bevakas främst under annan tid än tjänstetid. För en sådan bevakning bör tekniska hjälpmedel begagnas i den utsträckning det är möjligt. I avvaktan på att en sådan undersökning kommer till stånd bör handräckningsvärnpliktiga liksom hittills kunna tas i anspråk i kasernvakt vid förband och vissa skolor. De bör där användas



som ordonnanser på ordinarie tjänstetid och för annan tjänstgöring i kasernvakt under återstående del av dygnet. Ordonnanstjänstgöringen bör huvudsakligen inriktas på att biträda vaktchef vid in- och utpasseringskontroll. Användningen av handräckningsvärnpliktiga för annan tjänstgöring i kasernvakt bör begränsas till de tidsperioder, när vakttjänstutbildade värnpliktiga ur grundutbildningskontingenten av olika skäl inte finns tillgängliga. Vaktprov skall dock ha avlagts, innan de beordras till vakttjänst med handeldvapen.

Det sammanlagda årliga behovet av handräckningsvärnpliktiga för vakttjänst beräknas till ca 368.

Något behov av värnpliktiga för tjänstgöring i flottilvakter inom flygvapnet beräknas inte föreligga. Den föreslagna utredningen bör emellertid omfatta även den inre bevakningen med hundar vid flygflottiljerna. För skötsel och tillsyn av dessa hundar bedöms det årliga behovet av handräckningsvärnpliktiga till ca 70.

Beträffande k a s e r n v å r d s f u n k t i o n e n, som innefattar kasernunderhåll, yttre renhållning och städning inomhus, anser utredningen att städning av egna förläggningslokaler med angränsande utrymmen liksom hittills bör utföras av värnpliktiga ur truppen och handräckningsvärnpliktiga. Städning och storstädning av stabs- och förvaltningslokaler m. m. bör alltjämt utföras av särskilt anställd personal. För övrigt städningsarbete av civil natur, särskilt golvvärden och yttre renhållning, föreslås vid varje förband en s. k. kasernvårdsgrupp. Antalet anställda kan variera efter förbandens storlek. Det sammanlagda behovet av arbetskraft för kasernvårdsgrupperna beräknas till 390 anställda.

### **Det totala behovet av handräckningsvärnpliktiga**

Det totala behovet av handräckningsvärnpliktiga med sex månaders produktionskedde för de föreslagna stödfunktionerna beräknas till 4 636, varav 1 226 för kontorsfunktionen, 1 359 för transportfunktionen, 1 040 för dukningsfunktionen, 573 för säkerhetstjänst på skjutfält samt 438 för vakttjänst. Enligt utredningen måste man emellertid även räkna med reservstyrka om genomsnittligt 20 % för sjukdom, ledighet m. m. Totalbehovet uppgår då till avrundat 5 500 handräckningsvärnpliktiga. Den årliga tillgången på handräckningsvärnpliktiga under 1970-talet beräknas till ca 5 500. Tillgången täcker således i stort sett det beräknade behovet av sådana värnpliktiga i de funktioner utredningen har angett.

### **Den lokala organisationen för administration och utbildning av handräckningsvärnpliktiga enligt alternativ II**

Utredningens förslag till principorganisation av kasernenheterna enligt alternativ II är utformat med tanke på att den föreslagna allmänmilitära utbildningen av de handräckningsvärnpliktiga ställer ökade krav på befälet vid kasernkompanierna. Ökade krav ställs även på befälet på utbildningskompanierna till följd av den försöksvisa avkortningen av

grundutbildningstiden för olika kategorier av värnpliktiga. Befäl på utbildningskompani bör därför enligt utredningen inte belastas med utbildningsansvar för handräckningsvärnpliktiga. Kasernplutonerna (motsvarande) bör därför ombildas till kompanier.

Befälet på kasernkompani föreslås bestå av kompanichef, adjutant och befäl för allmänmilitär utbildning. På befattningen som kompaniadjutant bör i princip placeras en äldre plutonsofficer i stället för nuvarande kompaniofficer. Denne bör i stället som regel placeras som plutonchef och leda den allmänmilitära utbildningen vid kompaniet. Till hans förfogande bör som instruktör ställas en plutonsofficer.

Den skisserade organisationen vid armén bör tillämpas även inom kustartilleriet. Efter viss omfördelning av arbetsuppgifterna mellan nuvarande befäl vid kasernenheterna beräknas nya tjänster för befäl för den föreslagna allmänmilitära utbildningen vid kustartilleriet inte behövas.

Vid flottan, där den allmänmilitära utbildningen av samtliga värnpliktiga bedrivs centralt, kan behovet av befäl för den allmänmilitära utbildningen enligt utredningen begränsas till tjänster för en kompaniofficer och tre plutonsofficerare. Frågan om behov av nya tjänster kan emellertid också bli beroende av resultatet av marinens befälsutrednings arbete.

I övrigt föreslås att nuvarande organisation av kasernenheterna vid flottan och flygvapnet i stort sett behålls oförändrad.

På grund av de för alternativ II föreslagna stödfunktionerna och den allmänmilitära utbildningen bör sammanlagt 59 nya tjänster för befäl inrättas.

### **Behov av annan anställd personal än befäl i de olika alternativen**

Det totala behovet av annan anställd personal än befäl i alternativ II beräknas till 683 heltidsanställda och 46 halvtidsanställda, vilket motsvarar 706 helårsanställda. Av de heltidsanställda avses 57 för målmateriel-tillverkning och 390 för kasernvårdsgrupper. Övriga avses för kontorsfunktionen.

Om utredningens förslag angående de militära körcentralerna i stockholmsområdet genomförs, tillkommer i alternativ II ca 50 tjänster för anställd personal.

För alternativ I bedömer utredningen att ytterligare ca 1 900 heltidstjänstgörande behöver anställas utöver dem som har föreslagits för alternativ II. Av dessa bör för kontorsfunktionen avses ca 500, för transportfunktionen ca 650, för dukning och säkerhetstjänst på skjutfält m. m. ca 650 samt för vakttjänst ca 100. Det totala behovet för alternativ I bedöms sålunda motsvara ca 2 600 helårsanställda.

### **Övrigt**

Benämningen handräckningsvärnpliktiga bör enligt utredningen inte längre användas. Om det av registreringstekniska m. fl. skäl behövs

särskild kategoribeteckning och benämning, bör det ankomma på värnpliktsverket att i första hand ta ställning till detta.

Utredningen har även berört frågan om användning av andra värnpliktiga än handräckningsvärnpliktiga för fredsproduktiva arbetsinsatser, nämligen de s. k. B-delsvärnpliktiga vid främst marinen och flygvapnet. För dessa värnpliktiga som i förhållande till krigsorganisationens årliga omsättningsbehov utgör överskott ur försvarsgrenarnas värnpliktskontingenter föreslår utredningen en särskild översyn, eftersom dessa frågor enligt utredningens mening bör ses mot bakgrunden av behovet av värnpliktiga inom krigsmakten och totalförsvaret.

### Övergångsskede

En övergång till den föreslagna allmänmilitära utbildningen samt till befattningsutbildning och stödfunktioner enligt alternativ II bör enligt utredningen i allt väsentligt kunna äga rum fr. o. m. den 1 juli 1973.

### Ekonomiska överväganden

De ekonomiska konsekvenserna av förändringarna enligt alternativen I och II redovisas i förhållande till ett läge som betecknas som alternativ 0. Detta utgör det läge som kunde väntas råda ett genomsnittligt år under perioden 1972–1978, om de av utredningen föreslagna åtgärderna inte vidtas.

Enligt direktiven skall utredningen lämna dels samhällsekonomiska kostnads-intäktskalkyler, dels kalkyler avseende statsfinansiella inkomster och utgifter. I sina kalkyler har utredningen utgått från att nuvarande bestämmelser och former för utnyttjande av värnpliktiga i huvudsak skall fortsätta att gälla. Därutöver har endast verkningarna av de föreslagna alternativa förändringarna beaktats.

Utredningens kalkyler grundas genomgående på pris- och löneläget i februari 1971. De innehåller fyra slag av termer eller huvudled, nämligen antalet tjänstgöringsdagar, försvarets värnpliktsutgifter, de värnpliktigas civila alternativinkomster med därav uppkommande statliga och kommunala skatteintäkter och inkomster till ATP-fonder samt kostnader för anställd personal. De samhällsekonomiska verkningarna hänger främst samman med att en övergång från alternativ 0 till alternativ II frigör arbetskraft motsvarande ca 1 780 man per år som tillförs den civila arbetsmarknaden. Motsvarande civila arbetskraftsökning vid övergång från alternativ II till alternativ I blir ca 1 310 man.

Från fjärde huvudtitelns synpunkt uppkommer en kostnadsökning med ca 23 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ I och ca 5 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ II. Statsfinansiellt sett uppkommer däremot en nettoinkomst med ca 8 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ I samt ca 9 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ II.

För den offentliga sektorn tillkommer därutöver kommun-

finansiella nettoinkomster samt inkomster till ATP-fonder, vilket sammanlagt för den offentliga sektorn ger ett överskott med ca 70 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ I och ca 37 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ II.

Den samhällsekonomiska kalkylen, som omfattar inbesparade värnpliktskostnader och intäkter genom de värnpliktigas civila sysselsättning minus kostnader för anställd personal, utvisar en nettointäkt om ca 109 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ I och ca 61 milj. kr. vid övergång från alternativ 0 till alternativ II.

Om man i kalkylerna tar med de tjänster som blir en följd av utredningens förslag beträffande de militära körcentralerna i stockholmsområdet, ökas fjärde huvudtitelns kostnader med ca 1,6 milj. kr. vid övergång till alternativ II. Den statsfinansiella och den samhällsekonomiska nettoinkomsten minskar däremot i båda fallen med ca 1,6 milj. kr.

### Remissyttrandena

I det följande lämnas endast en kortfattad redogörelse för det väsentligaste i remissinstansernas yttranden beträffande vissa huvudpunkter i utredningens förslag. De synpunkter som redovisas beträffande grundutbildningens längd, omgångsindelningen, funktionerna och kostnaderna avser utredningens alternativ II och omfattar därvidlag endast remissinstansernas ställningstaganden i den mån dessa avviker från utredningens förslag.

### Allmänna omdömen

*Överbefälhavaren* anser mot bakgrund av den ekonomiska situationen för försvaret att utredningens förslag inte kan läggas till grund för en ändring av handräckningstjänsten. *Chefen för armén* avvisar utredningens huvudtanke och förordar en modifiering av användningen m. m. av handräckningsvärnpliktiga. Höjda tjänstbarhetskrav begränsar också enligt arméchefen möjligheterna att ta tillvara de handräckningsvärnpliktigas civila kvalifikationer i försvarets tjänst. Handräckningsvärnpliktiga bör därför behållas i alla funktioner som direkt och indirekt stöder utbildningsverksamheten. Däremot ställer arméchefen sig positiv till några av utredningens delförslag.

*Värnpliktsverket* anför att utvecklingen under de senaste åren tyder på minskad tillgång på handräckningsvärnpliktiga i förhållande till behoven. Tillgången blir otillräcklig om tjänstbarhetskraven höjs. Verket avstyrker därför utredningens förslag i föreliggande omfattning, vilket dock inte innebär att verket avstyrker vissa delåtgärder. *Försvarets sjukvårdsstyrelse* anser att utredningens förslag delvis rubbar förutsättningarna för hittillsvarande kravsättning för uttagning av personal och att förslagen kräver ett nytt befattningsanalyserbete.

Övriga remissmyndigheter, bland dem *cheferna för marinen och flygvapnet*, *civilförsvarsstyrelsen*, *försvarets rationaliseringsinstitut*, *riks-*

revisionsverket, LO, SR, TCO-S och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund ställer sig positiva till förslagen enligt alternativ II. På längre sikt bör dock alternativ I genomföras anser bl. a. *civilförsvarsstyrelsen, riksrevisionsverket, arbetsmarknadsstyrelsen, LO* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*.

### Grundutbildningens längd

*Överbefälhavaren* anser att den föreslagna totala grundutbildningstiden är för kort och att den allmänmilitära utbildningen är för omfattande för behovet. *Chefen för armén* delar överbefälhavarens uppfattning men föreslår att utbildningstiden försöksvis avkortas med en månad under utbildningsåret 1972/73 och till 324 dagar från utbildningsåret 1974/75.

### Omgångsindelningen

*Överbefälhavaren* anser att de handräckningsvärnpliktiga liksom hittills bör tjänstgöra i en omgång per år. *Chefen för armén* föreslår två omgångar, vilket också *chefen för marinen* gör för kustartilleriets del.

### Funktionerna

*Överbefälhavaren* anser att kontors- och transportfunktionerna bör behållas i sin nuvarande utformning och att kasernvårdsfunktionen bör prövas ytterligare. *Chefen för armén* delar denna uppfattning i fråga om kontors- och kasernvårdsfunktionerna. *Chefen för marinen* biträder i princip den föreslagna utformningen av kontorsfunktionen men anser att en ökning av antalet handräckningsvärnpliktiga är nödvändig på bataljons- och kompaniexpeditioner. Civila bilförare bör enligt marinchefen behållas i de marina körcentralerna och kompletteras med värnpliktiga bilförare som främst bör avses för transporter med lätta fordon. *Chefen för marinen* är f. n. inte beredd att ta slutlig ställning till den föreslagna kasernvårdsfunktionen.

*SR* anser det angeläget att kontorsfunktionen behålls oförändrad men med ökat antal handräckningsvärnpliktiga särskilt på kompaniexpeditionerna. Vakttjänsten vid förbanden bör enligt förbundet i första hand skötas av handräckningsvärnpliktiga.

*Försvarets civila tjänstemannaförbund* hävdar att civilanställd personal bör anlitas för verksamheten inom transportfunktionen. *Plutonsofficersförbundet* anser att handräckningsvärnpliktiga bör disponeras för vakttjänsten i sin helhet. *Militära tjänstgöringsåldersutredningen* uttalar sig för en ökad användning av civilmilitär och militär personal för utbildningsverksamheten och stödfunktionerna.

## Kostnader

*Överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna och försvarets rationaliseringsinstitut* anser att kostnaderna för att genomföra förslaget blir väsentligt högre än utredningen har räknat med.

## Departementschefen

Med stöd av värnpliktslagen (1941:967, omtryckt 1969:378) har Kungl. Maj:t i juni 1966 meddelat provisoriska bestämmelser om värnpliktsutbildningen och därvid bl. a. fastställt hur lång utbildning olika värnpliktskategorier skall ha. För värnpliktiga i handräckningstjänst gäller enligt bestämmelserna följande utbildningstider ifråga om grund- och repetitionsutbildning. Handräckningsvärnpliktiga fullgör vid armén och kustartilleriet en grundutbildning om 300 dagar samt fem krigsförbandsövningar, var och en om 18 dagar, vid flottan en grundutbildning om 320 dagar samt fyra krigsförbandsövningar, var och en om 18 dagar samt vid flygvapnet en grundutbildning om 364 dagar samt två krigsförbandsövningar om vardera 15 dagar. Tjänstgörings-skyldigheten uppgår således vid samtliga försvarsgrenar till ca 390 dagar. Krigsförbandsövningarna fullgörs ofta i direkt anslutning till grundutbildningen.

Inom ramen för nu pågående försöksverksamhet med modifierad grundutbildning för värnpliktiga (prop. 1972:75) har jag emellertid i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande i november och december 1972 beslutat om viss försöksvis avkortning av grundutbildningen för värnpliktiga i handräckningstjänst. Försöksvis omfattar därför grundutbildningen för handräckningsvärnpliktiga fr. o. m. utbildningsåret 1972/73 vid armén 230 dagar, vid flottan 306 dagar, vid kustartilleriet 235 dagar och vid flygvapnet 332 dagar. Repetitionsutbildningen omfattar oförändrat antal dagar. Försöksverksamheten innebär vidare att två utbildningsomgångar, en med vår- och en med sommarinryckning, har införts för handräckningsvärnpliktiga vid armén och kustartilleriet. Fördelningen av värnpliktiga på dessa omgångar skall ske med hänsyn till deras civila studier.

Jag vill inledningsvis också erinra om vissa andra förändringar som har skett i fråga om utnyttjande och utbildning av handräckningsvärnpliktiga. I enlighet med riksdagens beslut år 1969 i fråga om förslag rörande vissa personal- och driftfrågor vid militära matnrättningar och mässar (prop. 1969:1 bil. 6, SU 1969:4, rskr 1969:4) har Kungl. Maj:t i februari 1970 föreskrivit att handräckningsvärnpliktiga som är avsedda för tjänstgöring i matnrättningar fr. o. m. den 1 juli 1970, med vissa undantag, skall bytas ut mot ekonomibiträden. Genom beslut i oktober 1970 har Kungl. Maj:t vidare föreskrivit att handräckningsvärnpliktiga fr. o. m. den 1 juli 1971 i princip inte längre får disponeras för tjänstgöring på militära mässar.

Jag vill i detta sammanhang vidare anmäla att Kungl. Maj:t har meddelat bestämmelser om att värnpliktig under krigsförbandsövning som

fullgörs i direkt anslutning till grundutbildning skall erhålla fri resa en gång för varje hel tjänstgöringsperiod om 30 dagar som inkallelsen avser. Tidigare fick den värnpliktige en fri resa för varje period om 60 dagar. Denna utvidgning av rätten till fri resa kommer särskilt de handräckningsvärnpliktiga till del eftersom de, som jag tidigare har nämnt, i regel fullgör sina krigsförbandsövningar i direkt anslutning till grundutbildningen. Jag avser att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t erforderlig ändring i värnpliktsavlöningskungörelsen (1970:676).

Utredningen om handräckningsvärnpliktiga lämnar i sitt slutbetänkande om handräckningstjänst i försvaret förslag enligt de alternativ (alternativ I och II) som i direktiven har angetts för utbildning m. m. av värnpliktiga med begränsad militär användbarhet. För alternativ I förutsätts enbart allmänmilitär utbildning och för alternativ II allmänmilitär utbildning och viss tid för fredsproduktiv tjänstgöring.

Utredningen framhåller att avsikten med utbildningen av värnpliktiga – vare sig de har full militär användbarhet eller inte – bör vara att ge dem en utbildning som är anpassad efter användbarheten. Det är också enligt utredningen principiellt oförenligt med värnpliktstanken att tillförsäkra försvarets fredsorganisation viss tillgång på arbetskraft med stöd av värnpliktslagen.

I fråga om den allmänmilitära utbildningen anser utredningen att värnpliktiga med begränsad militär användbarhet i både alternativ I och II bör få en militär utbildning som i huvudsak svarar mot den för krigsmakten enhetliga allmänmilitära utbildning som övriga värnpliktiga genomgår. Härav följer att högre krav i fysiskt och psykiskt hänseende måste ställas på de värnpliktiga som vid inskrivningen tas ut till handräckningstjänst men även på dem som senare grupperas ut till sådan tjänst. De värnpliktiga som inte uppfyller de högre ställda kraven bör enligt utredningen frikallas från värnpliktstjänstgöring. De högre kraven medför i sin tur att tillgången på handräckningsvärnpliktiga begränsas. Utredningen räknar med att den årliga tillgången på handräckningsvärnpliktiga genom de höjda kraven kommer att minska från ca 7 000 till 4 200 i alternativ I och 5 500 i alternativ II.

För alternativ II föreslår utredningen att tjänstgöringstiden avkortas så att handräckningsvärnpliktiga inte behöver tjänstgöra längre tid än värnpliktiga i kategori G inom armén och kustartilleriet. Tjänstgöringen efter allmänmilitär utbildning föreslås omfatta utbildning för befattning i fredsproduktionen under ca en vecka och en produktionstid om sex månader.

Med en på detta sätt utformad tjänstgöring krävs två handräckningsvärnpliktiga för en helårsinsats i produktivt hänseende, medan det f. n. bara behövs en. Eftersom tillgången under året på värnpliktiga i handräckningstjänst sålunda blir väsentligt mindre, föreslår utredningen att antalet funktioner för handräckningsvärnpliktiga begränsas. Funktionerna bör enligt utredningen i första hand syfta till att direkt understödja fredsförbandens utbildningsverksamhet och omfatta främst kontorsfunktionen, transportfunktionen, dukningsfunktionen, säkerhetstjänst på

skjutfält och under viss del av året även vaktfunktionen. Med dukningsfunktionen avses förberedelser för övningar m. m. för övriga värnpliktiga. Härutöver föreslås att handräkningsvärnpliktiga används för arbetsinsatser i anslutning till repetitionsutbildningsverksamheten. För alternativ II beräknas med hänsyn till föreslagna begränsningar av de handräkningsvärnpliktigas funktioner behovet av ytterligare personal till 706 helårsanställda. Dessutom beräknas 59 nya tjänster för befäl.

Eftersom värnpliktiga i alternativ I inte skall fullgöra någon tjänstgöring utöver tiden för den allmänmilitära utbildningen fränsett en kortare eventuell befattningsutbildning för uppgifter inom totalförsvaret, måste personal anställas för samtliga de arbetsuppgifter som annars åligger handräkningsvärnpliktiga. Utredningen bedömer att behovet av sådan personal motsvarar ca 2 600 helårsanställda.

Jag delar utredningens principiella uppfattning att syftet med utbildningen av värnpliktiga — vare sig de har full militär användbarhet eller inte — bör vara att ge dem en utbildning som är anpassad efter deras användbarhet, så att de allt efter sin förmåga kan delta i landets försvar. Jag delar också den principiella uppfattningen att försvarets fredsorganisation inte bör tillförsäkras arbetskraft för uppgifter av företrädesvis civil natur med stöd av värnpliktslag m. m. Denna uppfattning har jag tidigare framfört bl. a. i anslutning till behandlingen av utredningens förslag om vissa personal- och driftfrågor vid militära matinrättningar och mässar (prop. 1969:1 bil. 6. SU 1969:4, rskr 1969:4).

Frågan om utbildning m. m. av värnpliktiga i handräkningstjänst hänger emellertid enligt min mening samman med den nyligen påbörjade utredningen rörande värnpliktigas utbildning och utnyttjande m. m. (1972 års värnpliktsutredning). Resultatet av denna utredning och av den försöksvis avkortade grundutbildningstiden för olika kategorier av värnpliktiga kan väntas påverka ett ställningstagande till förslagen om de handräkningsvärnpliktigas utbildning och tjänstgöring. Likaså kan resultatet av kommande fredsorganisatoriska förändringar skapa vissa ändrade förutsättningar. Jag är därför inte nu beredd att ta ställning till utredningens förslag och vill heller inte nu förorda något av de föreslagna alternativen för utnyttjande av handräkningsvärnpliktiga.

Jag vill dock förorda att de handräkningsvärnpliktiga inom ramen för nuvarande organisation och kostnader för utbildning m. m. i ökad utsträckning tilldelas arbetsuppgifter som är anpassade efter deras användbarhet. Tillgängliga handräkningsvärnpliktiga bör därför fördelas om till mera kvalificerade uppgifter. Jag avser härvid de funktioner som direkt understöder grundutbildningsförbanden och repetitionsutbildningsverksamheten. Handräkningsvärnpliktiga bör alltså i ökad utsträckning biträda inom utbildningsverksamheten och säkerhetstjänsten på skjutfält. I detta sammanhang vill jag vidare understryka att de handräkningsvärnpliktigas nuvarande militära utbildning måste ges erforderligt utrymme inom ramen för den totala tjänstgöringen.

I syfte att rationalisera verksamheten finner jag det vidare i likhet med



utredningen fördelaktigt att på längre sikt föra samman likartade funktioner vid förband inom eller i närheten av en och samma garnisonsort. En sammanslagning enligt utredningens förslag av främst körcentraler och målmaterieltillverkning torde vara rationell. Det förefaller mig också lämpligt att vissa delar av de handräckningsvärnpliktigas befattningsutbildning förs samman garnisonsvis. Likaså finner jag att kasernvårdsgrupper bör kunna bildas på sikt. En begränsning av antalet handräckningsvärnpliktiga för uppgifter i främst kontorsfunktionen i högre staber bör vidare eftersträvas.

Jag delar också utredningens uppfattning att användningen av de s. k. B-delsvärnpliktiga bör ses över. Jag vill dock härvidlag hänvisa till att denna fråga kommer att behandlas av 1972 års värnpliktsutredning.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t bereder riksdagen tillfälle

att avge yttrande över vad jag har anfört om handräckningstjänst i försvaret.

## Gemensam militär tyg- och intendenturförvaltningskår

### Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade jag i juni 1968 sakkunniga<sup>1</sup> med uppdrag att utreda vissa personalfrågor inom tyg- och intendenturmaterieförvaltningsområdet m. m. Kungl. Maj:t utvidgade i november 1972 utredningens uppdrag att omfatta även civil-, sjukvårds- och fortifikationsförvaltningsområdena. Utredningen som antog benämningen 1968 års personalkategoriutredning avlämnade i januari 1972 delbetänkandet (SOU 1972:3) Personal för tyg- och intendenturförvaltning.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, försvarets rationaliseringsinstitut, militära tjänstgöringsåldersutredningen, marinens befälsutredning, krigsmaktens förvaltningsutbildningsutredning, ledningsgruppen för fortsatt utveckling av försvarets planerings- och programbudgetsystem, Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S) samt Statsverkens ingenjörsförbund.

I uppdraget för utredningen ingår bl. a. att se över principerna för sammansättningen av förvaltningspersonalen inom angivna förvaltningsområden. I det avgivna betänkandet, som i huvudsak behandlar principer för utnyttjandet av olika personalkategorier inom intendentur- och tygförvaltningsfunktionen i central instans, behandlas dels vissa personalkategori- och kårfrågor samt frågor rörande personalkåradministration, dels principerna för personalsammansättningen i försvarets materielverk. I ett kommande betänkande, som väntas senare under innevarande år, avser utredningen att behandla bl. a. personalsammansättningen inom tyg- och intendenturförvaltningsområdena på regional och lokal nivå.

I det nu avlämnade betänkandet analyserar utredningen beträffande personalkategori-frågor behovet av den civilmilitära tekniska personalkategorin inom tygförvaltningsområdet. I vad avser personalkårfrågor behandlar utredningen frågan om för försvaret gemensamma eller försvarsgrensvisa militära och civilmilitära kårer för personal i teknisk tjänst bör bildas. Utredningen tar därvid särskilt upp frågan om att bilda en gemensam militär kår för tyg- och intendenturförvaltningspersonal. Vida-

<sup>1</sup> F. d. överdirektören Curt Curtman, ordförande, överdirektören Folke Skoglund och expeditionschefen Rune Blomqvist, vilken den 14 april 1971 ersatts av generaldirektören Lars Ljunggren

re behandlar utredningen frågan om hur personaladministrationen för här berörd militär och civilmilitär personal bör organiseras.

I fråga om materielverket behandlar utredningen främst frågan om hur tillgången på militärt miljökunnande skall säkerställas i verket och den därmed sammanhängande frågan om hur verkets tjänster i princip skall fördelas mellan de tre personalkategorierna — civil, civilmilitär och militär personal.

Utredningens förslag är i huvudsak av sådan art att det ankommer på Kungl. Maj:t att fatta beslut med anledning av förslagen. Med hänsyn till att 1966 års riksdag (prop. 1966:109, SU 1966:89, rskr 1966:204) fattade beslut om bildandet av försvarets intendenturkår bör dock lämpligen utredningens förslag om att bilda en gemensam militär kår för tyg- och intendenturförvaltningspersonal anmälas för riksdagen. Ett förslag om förändringar beträffande vissa cheftjänster bör dock underställas riksdagens prövning.

### Nuvarande organisation

Den militära personalen för tyg- och intendenturförvaltning ingår i flera olika personalkårer.

Av den personal som är avsedd för intendenturförvaltning tillhör regementsofficerarna försvarets intendenturkår och kompaniofficerarna inom armén intendenturkåren, medan kompaniofficerarna inom marinen och flygvapnet ingår i flottans och kustartilleriets kompaniofficerskårer resp. bland flygvapnets övriga kompaniofficerare.

Den personal som är avsedd för tygförvaltning utgörs inom armén av regementsofficerare i tekniska stabskåren samt regements- och kompaniofficerare i fälttygkåren. För tygförvaltningsverksamhet utbildade regements- och kompaniofficerare inom marinen ingår i flottans och kustartilleriets regements- resp. kompaniofficerskårer. Inom flygvapnet finns för tygförvaltning endast ett fåtal regements- och kompaniofficerare. Dessa ingår bland flygvapnets övriga regements- och kompaniofficerare.

### Utredningens förslag

Enligt utredningen innefattar begreppet förvaltning en mängd verksamheter. Man kan sålunda tala om tekniska förvaltningsåtgärder i samband med materielens anskaffning, modifiering, renovering och verkstadsmässiga underhåll. Andra förvaltningsåtgärder är inriktade på att redovisa, förvara och underhålla materiel i förråd och att tillhandahålla det materielbestånd som har anskaffats för krigsmaktens behov. Denna förvaltningsverksamhet som alltså är inriktad på det redan anskaffade materielbeståndet kallar utredningen beståndsförvaltning. Utredningen konstaterar att sådan verksamhet bör skötas av miljökunnig personal som är utbildad i förvaltnings- och ekonomifrågor.

Utredningen framhåller att de skiljaktigheter i fråga om förvaltningsförfaranden och rutiner inom tyg- och intendenturförvaltningstjänsten i

central instans som tidigare har funnits vid de försvarsgrensvis organiserade centrala ämbetsverken utjämnas alltmer, bl. a. genom tillkomsten av försvarets materielverk. Dessa förändringar skapar på sikt förutsättningar för en gemensam grundsyn på tyg- och intendenturförvaltningen inom krigsmaktens olika nivåer, varigenom det blir möjligt att åstadkomma även en allmän samordning av förvaltningsrutiner m. m. mellan tyg- och intendenturförvaltningstjänst.

Härtill kommer att det under de senaste fem åren i samband med införandet av försvarets nya planerings- och budgeteringssystem har genomförts flera försök i lägre regional och lokal instans med att samordna tyg- och intendenturförvaltningsfunktionerna i en organisatorisk enhet. Därvid har kunnat konstateras att försöksorganisationerna i stort sett har visat sig vara ändamålsenliga.

Utvecklingen i central instans och pågående försök m. m. i regional och lokal instans pekar enligt utredningen entydigt mot att stora fördelar skulle vinnas genom en samordning av beståndsförvaltningen inom samtliga instanser och försvarsgrenar. Denna samordning skapar i sin tur förutsättningar för en gemensam och i möjligaste mån likartad utbildning av krigsmaktens förvaltningspersonal.

För en sammanslagning av personalkårer krävs enligt utredningen att någon eller helst flera av följande förutsättningar föreligger. Personalen skall vara sysselsatt med likartad verksamhet, arbeta inom ett gemensamt materielområde och ha likartad utbildning. Vidare skall likartade krav på miljöerfarenhet föreligga. Dessutom bör flertalet befattningar vara knutna till en gemensam organisation och ett flertal arbetsuppgifter kunna utföras av personal från de berörda kårerna.

Utredningen konstaterar att de flesta av dessa krav är uppfyllda beträffande de militära personalgrupper som inom krigsmakten sysslar med beståndsförvaltning. Utredningen föreslår därför att en gemensam militär tyg- och intendenturförvaltningskår för krigsmakten bildas. Med hänsyn till de åtgärder som redan har vidtagits för att integrera dessa förvaltningsområden anser utredningen att frågan om att bilda den gemensamma kåren kräver en snar lösning. Den nya kåren föreslås bli benämnd försvarets intendentkår.

Utredningen föreslår att intendentkåren bildas i två steg. Det första steget omfattar en sammanslagning av försvarets intendenturkår och fälttygkåren inom armén till en kår. I försvarets intendenturkår innefattas då även krigsmaktens samtliga kompaniofficerare i intendentur- och sjukvårdsförrådstjänst samt i kassatjänst. Det andra steget innebär att den nya intendentkåren kompletteras med den ytterligare personal som svarar för beståndsförvaltning av tyg- och intendenturmateriel inom marinen och flygvapnet.

Beträffande administrationen av den nya intendentkåren föreslår utredningen att kåren underställs överbefälhavaren och att en särskild personalkårstab organiseras under ledning av en personalkårschef.

## Remissyttrandena

*Överbefälhavaren, chefen för armén, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets rationaliseringsinstitut och krigsmaktens förvaltningsutbildningsutredning* tillstyrker utredningens förslag att föra samman berörda personalgrupper till en gemensam intendentkår. Enligt överbefälhavaren är förslaget ett nödvändigt led i arbetet på att centralt, regionalt och lokalt rationalisera förvaltningsverksamheten. Både överbefälhavaren och chefen för armén anser att genomförandet av förslaget ger möjligheter till besparingar. Försvarets rationaliseringsinstitut anser att utvecklingsmöjligheterna för personalen inom den föreslagna nya kåren närmare bör belysas.

*Överbefälhavaren och chefen för armén* anser att försvarets intendentkår bör underställas en försvarsgrenschef. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser att kåren åtminstone tills vidare kan underställas överbefälhavaren. *SR* anför att om en sammanslagning kommer till stånd bör den nya kåren bli permanent underställd överbefälhavaren.

*Överbefälhavaren* anför att bildandet av den gemensamma intendentkåren kräver avsevärd tid. Beslut bör därför fattas snarast och genomförandet påbörjas tidigt i syfte att bl. a. uppnå nödvändiga besparingar.

*Krigsmaktens förvaltningsutbildningsutredning* framhåller att en integrering av utbildningen för samtliga kategorier av förvaltningspersonal bör underlättas, om tyg- och intendenturförvaltningspersonalen förs samman till en kår. Möjligheterna till en rationellare förvaltningsutbildning bör därvid öka. Utredningen förutsätter att en samordning av utbildningen skall ske snarast och inte fördröjas i avvaktan på nästa delbetänkande från personalkategoriutredningen. De försök med viss integrering av tyg- och intendenturutbildning som intendenturförvaltningsskolan och tygförvaltningsskolan redan har påbörjat avser utredningen att följa upp som ett naturligt led i sitt arbete.

*TCO-S* tillstyrker på grundval av yttrande från Kompaniofficersförbundet att försvarets intendentkår bildas genom att försvarets intendenturkår och fälttygkåren slås samman men anser att underlag saknas för att nu ta ställning till huruvida den personal inom marinen och flygvapnet som sysslar med beståndsförvaltning av tygmateriel skall ingå i den nya kåren.

*Försvarets materielverk* anser att en integrering av tyg- och intendenturförvaltningstjänsten inte med nödvändighet behöver medföra att intendentur- och fälttygkåren slås samman till en kår. Materielverket föreslår att konsekvenserna av en sådan sammanslagning behandlas först efter det att utredningen har avgett nästa betänkande.

*SR* anser att beslut om sammanslagning bör anstå tills bättre underlag föreligger.

*Chefen för marinen, chefen för flygvapnet och SACO* delar inte uppfattningen att försvarets intendentkår bör komma till stånd. *Chefen för marinen* anser att nuvarande kårstrukturer väl fyller sina uppgifter och att föreslagna åtgärder skulle innebära en inte önskad kårsplittring. Vidare skulle bildandet av intendentkåren medföra mindre enhetlighet

inom det egentliga arbetsområdet, nämligen att skapa och vidmakthålla krigsförband. Därtill kommer att oenhetliga lydnads- och ansvarsförhållanden skulle uppstå. *Chefen för flygvapnet*, som anser att flertalet kända faktorer talar mot en sammanslagning av intendentur- och tygförvaltningstjänsten, bedömer att det föreligger en betydande risk för att kravet på enhetlighet i en sammanslagen kår skulle komma i konflikt med det betydelsefullare kravet på ändamålsenlighet.

*Marinens befälsutredning* anser att den personal inom marinen som sysslar med beståndsförvaltning av tygmateriel inte bör ingå i en eventuell gemensam intendentkår.

## Departementschefen

Integrations- och rationaliseringssträvandena inom försvaret har under en följd av år tagit sig konkreta uttryck bl. a. i organisationsförändringar. Jag kan som exempel på detta nämna bildandet av integrerade militärområdesstaber, av den för krigsmakten gemensamma intendenturkåren och av försvarets materielverk. Som jag tidigare har anfört under avsnittet *Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.* i det föregående avses enheterna för tyg- och intendenturförvaltning inom vissa av arméns lägre regionala och lokala myndigheter fr. o. m. den 1 juli 1973 bli sammanförda till integrerade förvaltningsenheter, vilket innebär bl. a. gemensam förrådshållning av tyg- och intendenturmateriel. Jag avser vidare inom kort föreslå Kungl. Maj:t att krigsmaktens samtliga kompaniofficerare i intendentur- och sjukvårdsförrådstjänst samt i kassatjänst fr. o. m. den 1 juli 1973 skall ingå i försvarets intendenturkår (jfr prop. 1967:110, SU 1967:102, rskr 1967:250).

Mot bakgrund av det anförda anser jag att personalkategoriutredningens förslag att bilda en för krigsmakten gemensam militär personalkår för tyg- och intendenturförvaltning, benämnd försvarets intendentkår, utgör ett logiskt led i integrations- och rationaliseringssträvandena.

Jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att intendentkåren organiseras fr. o. m. den 1 oktober 1973 genom att nuvarande försvarets intendenturkår och fälttygkåren inom armén slås samman. I intendentkåren bör framdeles ingå även ytterligare personal med huvuduppgift att svara för s. k. beståndsförvaltning av tyg- och intendenturmateriel inom marinen och flygvapnet. Denna förvaltning omfattar förvaltningsåtgärder som är inriktade på redovisning, förvaring och underhåll av materiel i förråd och tillhandahållande av krigsmaktens redan anskaffade materielbestånd. I likhet med utredningen anser jag att den nya kåren tills vidare bör underställas överbefälhavaren och ha egen personaladministration under ledning av en personalkårchef. En sammanslagning av detta slag gör det enligt min mening angeläget att också utbildningen inom tyg- och intendenturförvaltningsområdena ytterligare samordnas.

Jag kan i och för sig förstå de skäl som har föranlett chefen för marinen och chefen för flygvapnet att från sina utgångspunkter framföra

invändningar mot en gemensam kår. Tänkbara olägenheter bör dock kunna minskas genom åtgärder, som tillgodoser marinens och flygvapnets särart. Jag anser för egen del att de sammantagna fördelarna med en gemensam kår är så stora att de bör tillmätas avgörande betydelse och att förslaget därför bör genomföras.

Under hänvisning till den tillämnade kårsammanslagningen bör de nuvarande två tjänsterna i Co 2 som chef för försvarets intendenturkår och chef för fälttygkåren dras in och en tjänst som personalkårchef för försvarets intendentkår i Co 2 inrättas.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst som personalkårchef för försvarets intendentkår i Co 2.

## Anslagsfrågor

I prop. 1973:1 (bil. 6) har vissa anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tagits upp med beräknade belopp. Dessa anslag anmäls i det följande. Storleken av preliminärt beräknade belopp och slutligt begärda anslag framgår av följande sammanställning

Anslag	Belopp	
	Prel. beräknat	Slutligt beräknat
Arméförband: Materielanskaffning	536 900 000	536 900 000
Marinförband: Materielanskaffning	364 000 000	364 000 000
Flygvapenförband: Materielanskaffning	880 128 000	879 828 000
Flygvapenförband: Forskning och utveckling	391 600 000	391 600 000
Försvarets sjukvårdsstyrelse	14 100 000	14 200 000
Fortifikationsförvaltningen	37 810 000	38 010 000
Försvarets forskningsanstalt	111 000 000	111 000 000
Militärpsykologiska institutet	2 750 000	2 750 000
Bidrag till regionmusiken	15 220 000	15 220 000

## DRIFTBUDGETEN *Fjärde huvudtiteln*

### B Arméförband

#### B 2. Arméförband: Materielanskaffning

1972/73 Anslag 551 000 000

1973/74 Förslag 536 900 000

Verksamheten under anslaget omfattar sådant materielunderhåll som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övningar vid förbanden, anskaffning av alla förnödenheter för krigsorganisationens utrustnings- och ersättningsbehov samt anskaffning av viss materiel för fredsbruk.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilldelningen. Bemyndigandeskulden under de delar av äldre anslag, som motsvarar nuvarande anslag, var den 30 juni 1972 626 893 000 kr. För budgetåret 1972/73 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 700 milj. kr. och anvisat ett anslag av 551 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (626 893 000 + 700 000 000 - 551 000 000) 775 893 000 kr.



## Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primärupdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Chefen för armén		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Arméförband: Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (utom av viss sjukvårdsmateriel) för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m. (10121)	32 000		17 500	31 600		
Infanteribrigad m. m. (10221)	4 000		3 300	5 400		
Norrlandsbrigad m. m. (10321)	5 000		1 300	1 600		
Pansarbrigad m. m. (10421)	13 000		5 000	11 100		
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband (10521)	7 000	70 000	1 900	1 500	69 200	71 300
Lokalförsvarfsförband (10621)	12 000		3 800	5 000		
Gemensamma produktionsresurser (19921)	17 000		36 400 <sup>1</sup>	15 100		
Arméförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (utom av viss sjukvårdsmateriel) för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m. (10122.1)	129 000		216 500	157 300		
Infanteribrigad m. m. (10222.1)	205 000		183 000	128 200		
Norrlandsbrigad m. m. (10322.1)	58 000		51 400	28 200		
Pansarbrigad m. m. (10422.1)	104 000		103 900	62 000		
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband (10522.1)	25 000	510 700 <sup>2</sup>	25 100	25 800	926 300	559 700
Lokalförsvarfsförband (10622.1)	54 000		45 600	53 000		
Hemvärnet (10722.1)	4 000		3 800	4 300		
Gemensamma produktionsresurser (19922.1)	122 000 <sup>3</sup>		272 000 <sup>4</sup>	100 900		
Arméförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. av viss sjukvårdsmateriel för delprogrammen						
Fördelningsförband m. m. (10122.2)	11 260		11 360	11 500		
Infanteribrigad m. m. (10222.2)	1 550		2 160	2 200		
Norrlandsbrigad m. m. (10322.2)	230		550	560		
Pansarbrigad m. m. (10422.2)	970		730	740		
Centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband (10522.2)	2 010	24 000	810	850	22 300	22 600
Lokalförsvarfsförband (10622.2)	1 650		2 780	2 840		
Gemensamma produktionsresurser (19922.2)	3 530		3 910	3 910		
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	20 300	—	—		
Summa kostnader för primärupdragen	812 200	625 000	992 800	653 600	1 017 800	653 600

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Chefen för armén		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Reducering på grund av överplanering	-112 200	-74 000	-168 000	-116 700	-167 800	-116 700
Summa medelsbehov (anslag)	-	551 000	-	536 900	-	536 900
Summa bemyndigandebehov	700 000	-	824 800	-	850 000	-

<sup>1</sup> I beloppet ingår 16 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

<sup>2</sup> I beloppet ingår 40 milj. kr. i prisregleringsmedel

<sup>3</sup> I beloppet ingår 40 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

<sup>4</sup> I beloppet ingår 175 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

### *Chefen för armén*

Anslaget bör föras upp med 536,9 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 824,8 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och förnödenheter som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndigandena för *fördelningsförband* m. m. avses främst för anskaffning av tunga terrängbilar, bärbara ultrakortvågsstationer, mobila kortvågsstationer, luftvärnsstativ för fordon samt ammunition. Vidare avses bemyndiganden för förberedelser för serietillverkning av materiel för luftvärnsrobotbataljon 70, fortsatt renovering av luftvärnets eldledningmateriel och en modernisering av etappsjukhusens utrustning och hälsovårdsutrustningen.

För *infanteribrigader* m. m. begärs bemyndiganden främst för anskaffning av tunga terrängbilar, bärgningsterrängbilar, bärbara ultrakortvågsstationer och ammunition. Vidare avses bemyndiganden för en modernisering av utrustningen för förbandsplatsgrupper och av hälsovårdsutrustningen.

Beträffande *norrlandsbrigader* m. m. avses beställningsbemyndiganden främst för anskaffning av tunga terrängbilar, bärgningsterrängbilar och ammunition samt modernisering av utrustning för förbandsplatsgrupper och av hälsovårdsutrustningen.

Beställningsbemyndiganden för *pansarbrigader* m. m. avses främst för anskaffning av tunga terrängbilar, bärgningsterrängbilar, bärbara ultrakortvågsstationer, luftvärnsstativ för fordon samt ammunition. Vidare avses bemyndiganden för modernisering av utrustning för förbandsplatsgrupper och hälsovårdsutrustningar.

För *centrala och högre regionala lednings- och underhållsförband* begärs beställningsbemyndiganden främst för anskaffning av tunga terrängbilar och ammunition.

Beställningsbemyndiganden för *lokalförsvarsförbanden*

avses främst för anskaffning av fasta radioanläggningar, person- och standardlastbilar och ammunition.

För gemensamma produktionsresurser begärs beställningsbemyndiganden främst för anskaffning av person- och standardlastbilar samt fredstymateriel, viss beklädnadsmateriel för vidmakthållande och standardförbättring för personal under grund- och repetitionsutbildning samt för hemvärnspersonal, kaserninventarier och förplägnadsmateriel i samband med nybyggnader och istandsättningsarbeten samt utrustning för vissa sjukvårdsavdelningar, tandläkarmottagningar, övningar m. m.

Beträffande intendenturmateriel avses för samtliga delprogram beställningsbemyndiganden användas för att anskaffa beklädnadsmateriel för såväl den löpande verksamheten som för viss täckning av väsentliga brister i krigsutrustningen. Dessutom avses anskaffas drivmedels- och viss förplägnadsmateriel för att täcka brister i krigsutrustningen samt livsmedel och drivmedel för att öka mobiliserings säkerheten och uthålligheten.

Av begärda bemyndiganden avses 191 milj. kr. för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1973/74 från prisläge februari 1972 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 87 milj. kr.

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 104 milj. kr.

### *Produktions- och fackmyndigheterna*

*Försvarets materielverk* har lämnat följande synpunkter till chefen för armén.

Vid ingången av budgetåret 1973/74 kommer materielanskaffningsanslaget att vara in-tecknat med en betydande skuld som till stor del måste likvideras under budgetåret. Utrymmet för nya beställningar kommer att vara ytterst begränsat, eftersom medelstilledningen har skurits ned kraftigt. Den begränsade medelstilledningen medför att förskotten på nya beställningar blir onormalt låga. Detta kommer att leda till högre priser, eftersom leverantörerna måste lösa sina finansieringsproblem genom räntebelagd kredit.

Den bästa lösningen på likviditetsproblemen är enligt materielverket att medelstilledningen för budgetåret 1973/74 höjs med 50.-75 milj. kr. En annan lösning är att materielverket tilldelas en kredit på beloppet. Andra tänkbara åtgärder är enligt materielverket att de medel som står till Kungl. Maj:ts disposition budgetåret 1972/73 får disponeras, att anslaget får full kompensation enligt nettoprisindex och att försträckningar till diversemedelskontona sker på annat sätt än från anslaget.

*Försvarets sjukvårdsstyrelse* anför att sänkningen av anslagsnivån för sjukvårdsmateriel kommer att medföra ytterligare senareläggning av

främst moderniseringen av lokalförsvars- och sjuktransportförband. Sjukvårdsstyrelsen är emellertid beredd att godta att prutningen av materielanslagen för budgetåret 1973/74 till någon del drabbar också sjukvårdsmaterielen. Det belopp som avsatts för modernisering av krigssjukhusen är dock helt otillräckligt. Sjukvårdsstyrelsen yrkar därför att 1,6 milj. kr. tillförs arméns ram budgetåret 1973/74 för detta ändamål.

### *Departementschefen*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. I beställningsbemyndigandet har jag räknat in ytterligare 25 milj. kr. för att ge möjlighet att lägga ut beställningar av viss beklädnadsmateriel m. m. på längre sikt än f. n. Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 1 088 993 000 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 850 000 000 kr.,
2. till *Arméförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 536 900 000 kr.

## **C Marinförband**

### **C 2. Marinförband: Materielanskaffning**

1972/73	Anslag	340 000 000	;
1973/74	Förslag	364 000 000	;

Verksamheten under anslaget omfattar dels underhåll i vad avser generalöversyner av stridsfartyg, haverier m. m. samt sådant materielunderhåll som regleras genom centrala direktiv, dels anskaffning och modernisering av fartygsmateriel m. m., anskaffning av vissa maskiner m. m. samt anskaffning av intendentur- och sjukvårdsmateriel för marinförband.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilldelningen. Bemyndigandeskulden under de delar av äldre anslag, som motsvarar nuvarande anslag, var den 30 juni 1972 516 330 000 kr. För budgetåret 1972/73 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 600 milj. kr. och anvisat ett anslag av 340 milj. kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (516 330 000 + 600 000 000 - 340 000 000) 776 330 000 kr.

## Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
	Bem.	Bet.	Chefen för marinen		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
Marinförband: Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (utom av viss sjukvårdsmateriel) för delprogrammen						
Helikopterförband (20221)	7 400	} 39 600	8 300	5 500	} 58 800	} 44 400
Ytattackförband m. m. (20321)	21 000		13 800	11 100		
Ubåtsförband (20421)	7 900		14 500	9 000		
Minröjningsförband (20521)	3 600		4 300	3 100		
Gemensamma produktionsresurser (29921)	15 300 <sup>1</sup>		17 900	15 700		
Marinförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (utom av viss sjukvårdsmateriel) för delprogrammen						
Gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.						
(20122.1)	23 800	} 308 400	37 300	16 450	} 555 700	} 329 450
Helikopterförband (20222.1)	2 800		18 800	19 000		
Ytattackförband m. m. (20322.1)	41 400		78 500	94 550		
Ubåtsförband (20422.1)	359 900		101 200	52 000		
Minröjningsförband (20522.1)	6 600		10 700	10 050		
Fasta kustartilleriförband (20622.1)	67 100		206 200	60 400		
Rörliga kustartilleriförband (20722.1)	11 800		15 000	14 950		
Gemensamma produktionsresurser (29922.1)	68 300 <sup>2</sup>		83 000	68 250		
Marinförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. av viss sjukvårdsmateriel för delprogrammen						
Gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.						
(20122.2)	2 450	} 3 000	3 200	3 000	} 3 900	} 3 700
Gemensamma produktionsresurser (29922.2)	650		700	700		
Till Kungl. Maj:ts disposition	-	9 000	-	-	-	-
Summa kostnader för primäruppdragen	640 000	360 000	613 400	383 750	618 400	377 550
Reducering på grund av överplanering	-40 000	-20 000	-13 500	-13 550	-13 500	-13 550
Summa medelsbehov (anslag)	-	340 000	-	370 200	-	364 000
Summa bemyndigandebehov	600 000	-	599 900	-	604 900	-

<sup>1</sup> I beloppet ingår 0,6 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden<sup>2</sup> I beloppet ingår 22,5 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

*Chefen för marinen*

Anslaget bör föras upp med 370,2 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 599,9 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och underhåll som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndiganden för gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m. avses bl. a. för fortsatt anskaffning av trängfartyg såsom bogserbåtar och transportfartyg.

Beträffande vapenmateriel för flottans del avses bemyndiganden utnyttjas främst för anskaffning av materiel till flottans basförband, förrådsutrustning för torpeder, materiel för mätutrustningar till rörlig mätgrupp och kortvågsmateriel till flottans landförband samt för modifieringar av flottans kustspaningsradar, för kabelnät och för fordonsmateriel till basförband.

Bemyndigandet för kustartilleriets del avses främst utnyttjas för anskaffning av reparationsmateriel och reservdelssatser av telemateriel, fortsatt anskaffning av uk-radiomateriel, anskaffning av ABC-skyddsmateriel samt anskaffning av terrängbil 30 och modifiering av kranterängbil för kustartilleriets underhållsförband.

Vad gäller intendenturmateriel avses bemyndigandet främst för anskaffning av viss drivmedels- och förplägnadsmateriel.

Beträffande sjukvårdsmateriel avses bemyndigandet främst för komplettering av sjukvårdsplutonernas och de rörliga operationslagens utrustning med modern apparatur, för slutförande av upprustningen i fråga om hälsovårdsutrustningen, för påbörjande av modernisering av läkemedelsutrustningen, för bristtäckning i fråga om krigsförbandens utrustning och ersättningsmaterielen i ersättningsatserna samt för beredskapslagring av vaccin.

Beställningsbemyndigandet för helikopterförband krävs för fortsatt anskaffning av utrustningsmateriel för befintliga helikoptrar samt underhåll av helikoptermateriel.

Beställningsbemyndigandet för ytattackförband m. m. avses bl. a. utnyttjas för fortsatt anskaffning av sjöminor samt för påbörjande av anskaffning av ny ammunition till 40 mm luftvärnspjäser, anskaffning av TV-sikten som ersättning för riktstativ, modifiering av och reservdelar (batterier, övningsdelar etc.) till torpeder, anskaffning av kortvågsmateriel, radarvarnare och övrig motmedelsmateriel samt speciellt telekommunikationssystem.

Bemyndigandet avses även för att genomföra generalöversyner av ytattackfartyg och för underhåll av motorer och gasturbiner.

Beställningsbemyndigandet för ubåtsförband avses bl. a. för anskaffning av räddningsubåt och skeppsteknisk materiel. Dessutom har planerats in 18 milj. kr. för att täcka den fördyring som orsakats av ett års senareläggning av ubåt A 14 i förhållande till tidigare planering.

Beträffande vapenmateriel avses bemyndigandet främst för utbyte av stridsbatterier till torped typ 41, modifiering av och reservdelar till befintliga torpeder, teleutrustningar och nya navigeringsmottagare till ubåtar.

Bemyndigandet avses även för att genomföra generalöversyner av ubåtar.

Beställningsbemyndigandet för minröjningsförband avses bl. a. för att avhjälpa rötskador på minsvepare typ Arkö samt för att genomföra generalöversyner av minröjningsfartyg.

Beträffande vapenmateriel avses bemyndigandet för fortsatt anskaffning av minröjningsmateriel, fortsatt modifiering av pjäser och anskaffning av kortvågsmateriel.

Beställningsbemyndigandet för fasta kustartilleriförband avses främst för fortsatt anskaffning av pjäsmateriel till påbörjade 12 cm tornbatterier (ERSTA) jämte viss regionbaserad reservdelsutrustning, eldrörsfoder, eldledningsmateriel, radio- och trådsignalmateriel, understödsvapen, övrig materiel samt utbildningsmateriel. Vidare avses bemyndigandet för fortsatt modifiering m. m. av 40 mm luftvärn samt modernisering av detta med nytt sikte och ny ammunition alternativt anskaffning av lv-robot, tele- och artilleriinstallationer i tunga och lätta batterier, anskaffning av laser, minmateriel till fasta minspärrtroppar, modifiering av viss eldledningsradar, fortsatt anskaffning av uk-radio-materiel, komplettering av strids- och eldledningsmateriel samt anskaffning av terrängbil 30 till fasta spärrförband.

Chefen för marinen förutsätter att den påbörjade anskaffningen av ERSTA fullföljs enligt tidigare planering. Därför redovisas även ett beställningsbemyndigande om 85,7 milj. kr. och ett medelsbehov om 9,2 milj. kr. avsett för en kompletterande beställning under 1973/74 av bl. a. pjäsmateriel till de sista batterierna i serien. Kontrakterad option på pjäserna utnyttjas därvid.

Beställningsbemyndigandet för rörliga kustartilleriförband avses bl. a. för anskaffning av reservdelar m. m. för robotbatterier samt för komplettering av strids- och eldledningsmateriel. Vidare avses bemyndigandet för fortsatt anskaffning av transportbåtar, minarbetsbåtar och skeppsteknisk materiel.

Beställningsbemyndigandet för gemensamma produktionsresurser avses bl. a. för modernisering av övervattensfartyg och iordningställande av hjälpfartyg jämte militär anpassning av isbrytare samt anskaffning av skeppsteknisk materiel, som inte är hänförd till något särskilt delprogram.

Beträffande vapenmateriel för flottan avses bemyndigandet utnyttjas för fortsatt täckande av diverse gemensamma kostnader.

För kustartilleriets del avses bemyndigandet främst utnyttjas för anskaffning av gemensam materiel som utbildningsmateriel, standardfordon samt täckande av diverse gemensamma kostnader.

Bemyndigandet avses även för anskaffning av vissa maskiner m. m. exempelvis arbetsmaskiner och verkstadsutrustning m. m. för mari-

nens verkstäder och baser, lyftanordningar och hanteringsredskap för vissa förråd, omformaraggregat för fartygsanslutning vid kaj samt utrustning för vissa krigsreparationsanstalter.

Bemyndigandet avses vidare för vissa kostnader vid verkstäder och förråd samt för övriga centralt föreskrivna underhållsåtgärder på vapen- och skeppsteknisk materiel samt för bestridande av haverikostnader och datakostnader m. m.

Beträffande intendenturmateriel avses beställningsbemyndigandet för bl. a. anskaffning av beklädnad m. m., kaserinventarier, renhållningsmateriel och förplägnadsmateriel, livsmedel och övriga intendenturförnödenheter.

Bemyndigandet för anskaffning av sjukvårdsmateriel avses för läkarmottagningar m. m., tandläkarmottagningar samt för utbildning och övningar. I fråga om daglig sjukvård samt utbildning och övningar beräknas minskningen i antalet tjänstgöringsdagar reducera resursbehovet ungefär lika mycket som detta med hänsyn till prisökningarna behöver höjas.

Av begärda bemyndiganden avses 228 milj. kr. för prisregleringen. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1973/74 från prisläge februari 1972 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 47,5 milj. kr.,

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 180,5 milj. kr.

### *Produktions- och fackmyndigheterna*

*Försvarets materielverk* har bl. a. lämnat följande synpunkter.

Den underhållsverksamhet som på grundval av centralt fastställda planer bedrivs vid underlydande myndigheter förutsätter - i likhet med tidigare praxis - att prisregleringsmedel tillförs utöver anslaget.

För att minska underhållskostnaderna har olika rationaliseringsåtgärder vidtagits centralt och regionalt. Trots detta föreligger stora svårigheter att hålla underhållsanslaget nere till förmån för nyanskaffning av materiel. För att studera marinens underhållsverksamhet har en särskild utredning tillsatts av materielverket med uppgift att kartlägga nuvarande underhållsinsatser, studera möjligheter att effektivisera och förbilliga fartygsunderhållet samt föreslå lämpliga åtgärder.

Studier har gjorts av kostnadsutvecklingen inom underhållsområdet under 1960-talet. Verkstadskostnaderna har stigit så kraftigt att tidigare försvarsindex inte tillnärmelsevis gett full kompensation för kostnadsökningarna vid underhållsverkstäderna. Samma förhållande gäller beträffande nettoprisindex som numera tillämpas. Att genom rationaliseringar täcka denna skillnad har inte varit möjligt och bedöms även fortsättningsvis vara ogenomförbart. Underhållsarbeten kan inte beräknas få motsvarande rationaliseringstakt som nyproduktion. Kostnadsutvecklingen be-



döms vara den främsta orsaken till att svårigheter uppstått att hålla underhållsanslaget nere.

Den allvarligaste konsekvensen av de minskade resurserna för underhåll är att det har blivit nödvändigt att sänka ambitionsnivån bl. a. genom att generalöversyner måst inställas, senareläggas eller reduceras för vissa stridsfartyg.

Omorganisationer av örlogsvarven i samband med tillkomsten av örlogsbaser har bl. a. för Ostkustens örlogsbas medfört en personalreducering främst i fråga om kontrollanter på underhållssidan. Detta påverkar i flera avseenden materielunderhållet i ogynnsam riktning.

*Försvarets sjukvårdsstyrelse* anför bl. a.

För att få en rimlig planering och en ekonomiskt fördelaktig inköpsverksamhet för styrelsens del av anslaget bör bemyndigandeskulden under programplaneperioden tillåtas öka något eller till 800 000 kr. vid periodens slut.

### *Departementschefen*

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. I beställningsbemyndigandet har jag räknat in ytterligare 5 milj. kr. för att ge möjlighet att lägga ut beställningar av viss beklädnadsmateriel m. m. på längre sikt än f. n. Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 1 017 230 000 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 604 900 000 kr.
2. till *Marinförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 364 000 000 kr.

## **D Flygvapenförband**

### **D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning**

1972/73	Anslag	816 244 000
1973/74	Förslag	879 828 000

Verksamheten under anslaget omfattar sådant materielunderhåll som inte är en direkt följd av materielens förrådshållning eller utbildning och övningar vid förbanden, anskaffning av materiel för krigsorganisationens behov samt viss materiel för fredsbruk.

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstildelingen. Bemyndigandeskulden under de delar av äldre anslag, som motsvarar nuvarande anslag, var den 30 juni 1972 1 820 162 000 kr. För

budgetåret 1972/73 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 855 000 000 kr. och anvisat ett anslag av 816 244 000 kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (1 820 162 000 + 855 000 000 - 816 244 000) 1 858 918 000 kr.

*Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)*

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
	Bem.	Bet.	Chefen för flygvapnet		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.	Bem.	Bet.
<b>Flygvapenförband: Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. för delprogrammen</b>						
Gemensamma lednings- och strilförband (30121)	4 900		4 800	5 800		
Jaktförband (30221)	600		-	200		
Luftvärnsrobotförband (30321)	600		-	-		
Attackförband (30421)	1 300		1 100	1 500		
Spaningsförband (30521)	-	29 200	-	-	26 100	25 000
Flygtransportförband (30621)	400		200	400		
Basförband (30721)	1 400		1 100	1 000		
Verkstadförband (30821)	-		-	-		
Gemensamma produktionsresurser (39921)	19 100		18 900	18 900		
<b>Flygvapenförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (utom av viss sjukvårdsmateriel) för delprogrammen</b>						
Gemensamma lednings- och strilförband (30122.1)	191 000		117 700	113 700		
Jaktförband (30222.1)	40 000		111 900	98 600		
Luftvärnsrobotförband (30322.1)	4 000		300	1 100		
Attackförband (30422.1)	99 000		81 700	414 300		
Spaningsförband (30522.1)	28 000	829 044	632 100	107 800	1 091 200	962 328
Flygtransportförband (30622.1)	4 000		5 100	7 200		
Basförband (30722.1)	101 000		94 500	71 400		
Verkstadförband (30822.1)	6 000		5 200	2 900		
Gemensamma produktionsresurser (39922.1)	461 000 <sup>1</sup>		477 400	142 900		
<b>Flygvapenförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. av viss sjukvårdsmateriel för delprogrammen</b>						
Basförband (30722.2)	2 100		2 000	1 800		
Gemensamma produktionsresurser (39922.2)	600	2 500	700	700	2 700	2 500
Till Kungl. Maj:ts dispositon	-	40 500	-	-	-	-
Summa kostnader för primäruppdragen	965 000	901 244	1 554 700	990 200	1 120 000	989 828
Reducering på grund av överplanering	-110 000	-85 000	-110 000	-90 000	-110 000	-110 000
Summa medelsbehov (anslag)	-	816 244	-	900 200	-	879 828
Summa bemyndigandebehov	855 000	-	1 444 700	-	-1 010 000	-

<sup>1</sup> I beloppet ingår 446 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

*Chefen för flygvapnet*

Anslaget bör föras upp med 900,2 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 1 444,7 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget används för att betala materiel och förnödenheter som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndiganden för delprogrammet för flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband avser fortsatt anskaffning, installation och underhåll av utrustning för radarspaning, samband och ledningscentraler.

Beställningsbemyndiganden för jaktförband avser främst viss nödvändig modifiering av motorer för flygplan 35 och materielbemyndigande för flygplan och motorer till flygplan JA 37.

Beställningsbemyndiganden för attackförband avser främst fortsatt anskaffning av beväpningsutrustning samt viss elektronik- och teleutrustning för flygplan AJ 37. Dessutom avses viss underhållsutrustning och reservdelar för flygplanet anskaffas.

För spaningsförband avses beställningsbemyndiganden främst utnyttjas för anskaffning av flygplan, motorer samt elektronik-, tele- och spaningsutrustning för flygplan SF 37.

Basförbandens behov av beställningsbemyndiganden motiveras av anskaffning av bogserfordon för flygplan 35 och AJ 37, vissa specialfordon som t. ex. snöslungor samt utrustning för fotoframkallning. Dessutom planeras anskaffning av bl. a. skyddsmateriel, försörjningsmateriel och drivmedelsmateriel till flygbaser. För delprogrammet avses även viss sjukvårdsmateriel anskaffas.

Inom delprogrammen luftvärnsrobotförband, flygtransportförband och verkstadsförband avses ingen eller ringa anskaffningsverksamhet bedrivas.

Under delprogrammet gemensamma produktionsresurser redovisas bl. a. materielanskaffningskostnader för skolflygverksamheten samt kostnader för viss utbildnings- och normalieverksamhet. För delprogrammet avses även viss sjukvårdsutrustning anskaffas.

Av begärda bemyndiganden avses 314 milj. kr. för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1973/74 från prisläge februari 1972 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 110 milj. kr.,

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 204 milj. kr.

Personal som är anställd på anslag för materielanskaffning eller forskning och utveckling redovisas i anslagsframställning för försvarets materielverk. Följande sammanställning redovisar antal och utgifter för den personal som beräknas utnyttjas för berörda primärupdrag under förevarande anslag.

	Antal		Personalutgifter <sup>1</sup>	
	1972/73	1973/74	1972/73	1973/74
Tjänstemän	25	50 <sup>2</sup>	1 200	2 500 <sup>2</sup>

<sup>1</sup> 1 000-tal kr.

<sup>2</sup> Ökning föranledd av att arbetaranställd personal överförs till tjänstemannaanställning.

### *Försvarets materielverk*

Som produktions- och fackmyndighet påpekar *försvarets materielverk* att vid beräkning av erforderliga betalningsmedel för att täcka skillnaden mellan materielens prisindex och nettoprisindex har förutsatts att resp. anslag kompenseras med nettoprisindex fram till medelkostnadsläget för genomförandeåret. Materielverket påpekar vidare behovet av rörlig kredit under anslaget och hänvisar till *anslagsframställningen för anslaget Försvarets materielverk*, i vilken verket har begärt att en sådan kredit ställs till förfogande för samtliga anskaffnings- samt forsknings- och utvecklingsanslag.

Materielverket framför vidare bl. a. följande. Konsekvenserna för de förbandsbundna verkstäderna till följd av minskad övningsverksamhet och därmed minskat behov av materielunderhåll har anmälts till Kungl. Maj:t i annat sammanhang. Eftersom minskningen av verkstadspersonal inte bedöms kunna ske i takt med det reducerade behovet, behövs särskilda medel för att trygga sysselsättningen för övertalig personal. Storleken av dessa medel är beroende på i vilken takt omplacering m. m. kan ske. Belastningen på anslaget Flygvapenförband: Materielanskaffning är trots väsentliga senareläggningar av planerade beställningar så stor att möjligheterna att från detta anslag föra över medel är mycket begränsade.

### *Departementschefen*

Flygvapenchefens *anslagsframställning* för budgetåret 1973/74 har gjorts upp i överensstämmelse med programplanen i tilläggsnivån. I programplanen i grundnivån beräknas behovet av betalningsmedel till 856,2 milj. kr. och av bemyndiganden till 1 005,7 milj. kr.

Behovet av bemyndiganden och betalningsmedel under anslaget påverkas i stor utsträckning av anskaffningen av flygplan 37. Som jag har anført i anslutning till min bedömning av chefens för flygvapnet programplan (prop. 1973:1 bil. 6 s. 93) bör verksamheten inom delprogrammen jaktförband och spaningsförband inriktas i enlighet med förslagen i grundnivån. En inriktning av verksamheten inom delprogrammet attackförband i grundnivån skulle medföra att ett antal av redan beställda flygplan måste avbeställas. Jag anser en sådan åtgärd mindre lämplig och förordar att hittills gjorda beställningar fullföljs. De medel som har tillförts delprogrammet attackförband utöver beloppet i grundnivån är dock inte större än att begränsningar i tidigare planerade leveransprogram

m. m. torde bli nödvändiga under budgetåret 1973/74. Jag är inte nu beredd att ta slutlig ställning till det antal flygplan AJ 37 som skall tillverkas. Jag räknar emellertid med att antalet hittills beställda flygplan 37 i huvudsak skall vara tillräckligt för att ombeväpna attack- och spaningsförbanden samt för skolflygverksamheten.

Min beräkning av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och betalningsmedel. I beställningsbemyndigandet har jag räknat in ytterligare 5 milj. kr. för att ge möjlighet att lägga ut beställningar av viss beklädnadsmateriel m. m. på längre sikt än f. n. Med utnyttjande av de belopp som har tagits upp i sammanställningen blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 1 988 790 000 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 010 000 000 kr.,
2. till *Flygvapenförband: Materielanskaffning* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 879 828 000 kr.

#### D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling

1972/73	Anslag	395 000 000
1973/74	Förslag	391 600 000

Verksamheten under anslaget omfattar dels sådan forskning, försök och utveckling som innebär en direkt typutveckling av materiel, dels ej objektbunden forskning som är nära förknippad med flygvapenförbandens verksamhet (flygteknisk och robotteknisk forskning).

Verksamheten under anslaget inriktas med beställningsbemyndiganden, medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstildelingen. Bemyndigandeskulden under de delar av äldre anslag, som motsvarar nuvarande anslag, var den 30 juni 1972 837 566 000 kr. För budgetåret 1972/73 har riksdagen lämnat ett beställningsbemyndigande om 895 000 000 kr. och anvisat ett anslag av 395 000 000 kr. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 blir (837 566 000 + 895 000 000 - 395 000 000) 1 337 566 000 kr.

## Beställningsbemyndiganden och betalningsmedel (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	1972/73		1973/74			
			Chefen för flygvapnet		Dep.chefen	
	Bem.	Bet.	Bem.	Bei.	Bem.	Bet.
Flygvapenförband: Objektbunden forskning, utveckling och försök för delprogrammen						
Gemensamma lednings- och strilförband (30141)	7 000		7 500	6 000		
Jaktförband (30241)	756 000		59 600	272 200		
Luftvärnsrobotförband (30341)	—		—	—		
Attackförband (30441)	54 000		52 400	83 700		
Spaningsförband (30541)	20 000		1 900	15 300		
Flygtransportförband (30641)	—		—	—		
Basförband (30741)	—		200	200		
Verkstadsförband (30841)	—	435 000	—	—		
Gemensamma produktionsresurser (39941)	148 000 <sup>1</sup>		240 400	79 200	376 700	446 100
Flygvapenförband: Ej objektbunden forskning för delprogrammen						
Jaktförband (30242)	—		—	400		
Gemensamma produktionsresurser (39942)	—		—	2 400	—	2 500
Summa kostnader för primäruppdragen	985 000	435 000	382 000	459 400	376 700	448 600
Reducering på grund av överplanering	-90 000	-40 000	-90 000	-38 800	-90 000	-57 000
Summa medelsbehov (anslag)	—	395 000	—	420 600	—	391 600
Summa bemyndigandebehov	895 000	—	272 000	—	286 700	—

<sup>1</sup> I beloppet ingår 48 milj. kr. i prisregleringsbemyndiganden

## Chefen för flygvapnet

Anslaget bör föras upp med 420,6 milj. kr. och ett beställningsbemyndigande om 272 milj. kr. inhämtas.

Betalningsmedlen under anslaget avses för att betala forskning, försök och utveckling, som har beställts med stöd av lämnade beställningsbemyndiganden.

Beställningsbemyndiganden för delprogrammet för flera delprogram gemensamma lednings- och strilförband avses främst användas för försöksverksamhet med sikte på att förbättra befintlig materiel och på systemutredningsarbete för framtida ersättning av äldre markradarutrustning.

Beträffande delprogrammet jaktförband fortsätter utvecklingen av jaktversionen av flygplan 37. Under anslaget upptagna bemyndiganden avses främst utnyttjas för utveckling av flygplanets beväpning.

För attackförbanden avses beställningsbemyndigandena främst användas för typförbättringar av flygplan AJ 37, för utveckling av viss el- och teleutrustning samt underhållsutrustning.

För spaningsförbanden kommer beställningsbemyndigandet endast att utnyttjas för kompletterande beställningar i fråga om typutvecklingen av flygplan S 37.

Beställningsbemyndigandet för delprogrammet gemensamma produktionsresurser är främst avsett för verksamheten vid försöksplatserna och för utrednings- och försöksverksamhet.

Av begärda bemyndiganden avses 81 milj. kr. för prisreglering. Beloppet har beräknats enligt följande.

a) omräkning av bemyndiganden för nya beställningar under 1973/74 från prisläge februari 1972 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 27 milj. kr.,

b) omräkning av den beräknade bemyndigandeskulden den 30 juni 1973 till prisläge februari 1974 enligt bedömd prisutveckling med 54 milj. kr.

Personal som är anställd på anslag för materielanskaffning eller forskning och utveckling redovisas i anslagsframställning för försvarets materielverk. Följande sammanställning redovisar antal och utgifter för den personal som beräknas utnyttjas för berörda primäruppdrag under förevarande anslag.

	Antal		Personalutgifter <sup>1</sup>	
	1972/73	1973/74	1972/73	1973/74
Tjänstemän	11	92 <sup>2</sup>	500	3 200 <sup>2</sup>

<sup>1</sup> 1 000-tal kr.

<sup>2</sup> Ökning föranledd av att arbetaranställd personal överförs till tjänstemannaanställning.

#### *Försvarets materielverk*

Som produktions- och fackmyndighet framför *försvarets materielverk* i anslutning till detta anslag motsvarande synpunkter beträffande prisutveckling och rörlig kredit som har redovisats under anslaget Flygvapenförband: Materielanskaffning.

#### *Departementschefen*

Flygvapenchefens anslagsframställning för budgetåret 1973/74 har gjorts upp i överensstämmelse med programplanen i tilläggsnivån. I programplanen i grundnivån beräknas behovet av betalningsmedel till 391,6 milj. kr. och av bemyndiganden till 286,7 milj. kr.

Verksamheten under anslaget kommer under programplaneperioden att i stor utsträckning präglas av typutvecklingen av jaktversionen av flygplan 37. I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1972:75, FöU 1972:17, rskr 1972:231) har Kungl. Maj:t gett försvarets materielverk i

uppdrag att genomföra denna typutveckling. För ändamålet har materielverket fått tillstånd att för den första etappen utnyttja bemyndiganden från budgetåret 1972/73. Etappen beräknas vara avslutad under budgetåret 1974/75. Genom detta uppdrag har Kungl. Maj:t tagit ställning till typutvecklingens första etapp med undantag för systemets robotbeväpning. Skillnaderna i detta avseende mellan grundnivån och tilläggsnivån under förevarande anslag hänför sig huvudsakligen till ambitionsnivån beträffande jaktrobotar. Grundnivån innebär en begränsning av de resurser som kan avsättas för att utveckla sådana robotar. Denna begränsning kan enligt min uppfattning accepteras f. n. De medel som planerats in i grundnivån medger att robotar med tillfredsställande prestanda kan anskaffas.

För studier av ett eventuellt nytt flygplan efter 37 Viggen har Kungl. Maj:t t. o. m. budgetåret 1971/72 ställt 4,2 milj. kr. till materielverkets förfogande. Under innevarande budgetår har för samma ändamål planerats ett belopp av 2,7 milj. kr. För budgetåret 1973/74 beräknas ett belopp av 4 milj. kr.

Mina beräkningar av det totala bemyndigande- och medelsbehovet framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden och medelsbehov. Med utnyttjande av dessa belopp blir bemyndigandeskulden den 30 juni 1974 1 232 666 000 kr. Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilken forskning m. m. som bör ske inom ramen för det bemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 286 700 000 kr.,
2. till *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 391 600 000 kr.

## F Gemensamma myndigheter och funktioner

### Försvarets sjukvårdsstyrelse

Försvarets sjukvårdsstyrelse leder krigsmaktens hälso- och sjukvård och är central förvaltningsmyndighet för sjukvårdsförvaltningen inom krigsmakten. Styrelsen är chefsmyndighet för militärapoteket, militärmedicinska undersökningscentralen samt de centrala sjukvårdsförråden och läkemedelscentralerna.



Chef för försvarets sjukvårdsstyrelse är en generalläkare. Styrelsen är organiserad på en centralplanering, en hälsovårdsbyrå, en sjukvårdsbyrå, en materielbyrå, en specialmedicinsk sektion och en administrativ sektion. Inom styrelsen finns en medicinalkärexpedition. Denna lyder under generalläkaren i hans egenskap av chef för försvarets medicinalkår.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets sjukvårdsstyrelse har budgeterats på fyra primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet, Utbildning till och av fast anställd personal m. fl., Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. samt Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets sjukvårdsstyrelse. Som uppbördsmedel redovisas inkomster av omsättning av krigsmaktens läkemedelslager och viss ersättning från Norrbottens läns landsting.

### Programplan för perioden 1973/74—1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *sjukvårdsstyrelsen* bl. a. följande.

Försvarets hälso- och sjukvård har sedan lång tid varit eftersatt jämfört med den civila. Under senare år har en viss inhämtning ägt rum men allvarliga brister kvarstår alltjämt.

Programelementet Försvarets sjukvårdsstyrelse bör inriktas bl. a. på att ta fram underlag för att utforma målen för sjukvård i krig under 1980-talet. Vidare kommer projektet Hälso- och sjukdomsredovisning inom krigsmakten att slutföras. Det långsiktiga arbetet för att få en ändamålsenlig centralisering av förbandssjukvården fortsätter. Underlag för en ny organisation för skärmbildsverksamheten kommer att utarbetas. Upprustningen av tandvården fullföljs. Sjukvårdsutrustningen anpassas till förändringar i krigs- och fredsorganisationen. Sjukvårdsstyrelsen vill också tillföra försvaret en psykiaterorganisation. I programelementet ingår också arbete med att förbereda och genomföra styrelsens omlokalisering till Karlstad.

Verksamheten inom programelementet Militärapoteket blir beroende av pågående utredning om att samordna militär och civil läkemedelsförsörjning.

För programelementet Centrala sjukvårdsförråd och läkemedelscentraler inriktas verksamheten på att bättre tillgodose materielberedskapen inom vissa militärområden. Pågående utredningar kan vidare resultera i ändringar i fråga om lagring av sjukvårdsmateriel och läkemedel.

Programelementet Militärmedicinska undersökningscentralen inriktas på klinisk-fysiologisk och därmed jämförlig forskning samt på att ta fram metoder för klassificering av personal inom försvaret i medicinskt hänseende jämte kvalitetskontroll och standardisering av den medicinska verksamheten i det nya inskrivningssystemet.

Verksamheten inom programelementet Gemensam försvarsmedicinsk forskning och utveckling inriktas bl. a. på vissa hälso- och kapacitetsundersökningar m. m.

Den av sjukvårdsstyrelsen beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets sjukvårdsstyrelse framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.):

1972/73 <sup>1</sup>	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
13 085	14 762	15 075	15 470	15 580	15 580	76 467

<sup>1</sup> Prisläge februari 1971

### Samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning

Kungl. Maj:t bemyndigade i juni 1971 styrelsen för Apoteksbolaget AB att i samråd med socialstyrelsen, överbefälhavaren, försvarets sjukvårdsstyrelse, militärapoteket och andra berörda myndigheter utreda och lägga fram förslag om lämpliga former för samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning. Utredningen skulle därvid särskilt beakta behovet av en effektiv total beredskap på läkemedelsområdet.

Styrelsen för Apoteksbolaget AB överlämnade i oktober 1972 betänkandet Samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning. Utredningen har gjorts av en särskilt tillsatt kommitté som har arbetat under benämningen kommittén för samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning (CML-kommittén).

Kommittén har föreslagit att den militära apoteksrelsen liksom den direkta läkemedelshanteringen förs över till apoteksbolaget. Vidare bör apoteksbolaget svara för erforderlig förrådshållning och hantering av beredskapsläkemedel för krigsmaktens räkning. Detta innebär att även driften vid läkemedelscentraler och centrala läkemedelsförråd förs över till bolaget.

Kommitténs förslag har beretts i socialdepartementet. Kungl. Maj:t har i prop. 1973:16 föreslagit att den militära apoteksorganisationen och dess nuvarande militära och civila uppgifter till huvuddelen förs över på apoteksbolaget. Syftet är att samordna tillgängliga resurser på läkemedelsområdet så att de utnyttjas effektivt med hänsyn till den totala beredskapen på detta område.

Förslaget innebär att militärapoteket och dess tre filialapotek var för sig inordnas som sjukhusapotek i apoteksbolaget. Vidare föreslås att huvudmannaskapet för driften vid krigsmaktens beredskapsförråd – läkemedelscentralerna och de centrala läkemedelsförråden – tas över av apoteksbolaget och knyts till lämpliga apotek. Reformen föreslås bli genomförd den 1 januari 1974.

## F 2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

1972/73 Anslag 13 085 000

1973/74 Förslag 14 200 000

*Kostnader och medelsbehov*

Primärupdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets sjukvårds- styrelse	Dep. chefen
Försvarets sjukvårdsstyrelse:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (50211)	12 752 800	14 118 200	} 16 295 800
Utbildning till och av fast anställd personal m. fl. (50213)	646 800	693 300	
Centralt vidtaget materielunderhåll m. m. (50221)	2 799 000	2 967 700	
Tillämpad objektbunden forskning, ut- veckling och försök (50241)	860 600	1 174 300	
Summa kostnader	17 059 200	18 953 500	16 295 800
<i>Avgår:</i>			
Uppbördsmedel på kontot till krigs- maktens läkemedelslager	3 751 100	3 964 200	} 2 095 800
Frsättning från Norrbottens läns landsting	223 100	227 400	
Summa utbetalningar för primärupdragen	13 085 000	14 761 900	14 200 000
Summa medelsbehov (anslag)	13 085 000	14 761 900	14 200 000

*Personal*

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets sjukvårds- styrelse	Dep. chefen
<i>A. Försvarets sjukvårdsstyrelse</i>			
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	5	+ 2	of.
Kompaniofficerare	2	of.	of.
<i>Civilmilitär personal</i>			
Läkare, veterinärer, tandläkare, apotekare	19	+ 4	+ 3 <sup>1</sup>

<sup>1</sup> Varav en fr. o. m. den 1 januari 1974

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Försvarets sjukvårds- styrelse	Dep.chefen
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	3	of.	of.
Kompaniofficerare	2	- 1	- 1 <sup>1</sup>
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	37	+ 2	+ 2 <sup>2,3</sup>
Övrig personal	43	+ 2	+ 2 <sup>3</sup>
<i>B. Militärapoteket</i>			
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	1	of.	- 1 <sup>4</sup>
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	23	of.	- 23 <sup>4</sup>
Övrig personal	70	of.	- 70 <sup>4</sup>
<i>C. Centrala sjukvårdsförråd och läkemedelscentraler</i>			
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Kompaniofficerare	5	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	8	of.	- 5 <sup>4</sup>
Övrig personal	33	of.	- 12 <sup>4</sup>
<i>D. Militärmedicinska undersöknings- centralen</i>			
<i>Civilmilitär personal</i>			
Läkare	-	+ 1	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	1	of.	of.
Övrig personal	3	of.	of.
	255	+ 10	- 105

<sup>1</sup> Ersätts med civil befattningshavare

<sup>2</sup> Ersättare för militär befattningshavare i arvodestjänst

<sup>3</sup> Varav en fr. o. m. den 1 januari 1974

<sup>4</sup> Fr. o. m. den 1 januari 1974

### Försvarets sjukvårdsstyrelse

#### A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 1 056 100 kr.

#### B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

##### 1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

Förberedelsearbetet inför sjukvårdsstyrelsens omlokalisering till Karlstad beräknas under nästa budgetår kosta 150 000 kr.

## 2. Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök

Kostnaderna för projektet Utredning om vissa hälso- och kapacitetsundersökningar m. m. ökar på grund av större försöksverksamhet (+ 20 000 kr.).

## C. Uppgiftsförändringar

### 1. Allmän ledning och förbandsverksamhet

För systemet för hälso- och sjukredovisning m. m. samt för medicinsk statistikproduktion behövs en tjänst för förste byråintendent och en tjänst för byrådirektör (+ 140 000 kr.).

För hälso- och miljövärd behövs ytterligare biträdespersonal (+ 33 800 kr.). Vidare bör en deltidsanställd förste försvarsveterinär anställas på heltid (+ 20 200 kr.).

För sjukvårdsmaterielförvaltning behövs ytterligare personal (+ 220 000 kr.).

För medicinalkårens administration m. m. behövs en tjänst för förste försvarsläkare (+ 84 300 kr.) och en tjänst för regementsofficer (+ 75 700 kr.).

För allmän administration behövs biträdespersonal (+ 38 800 kr.). En tjänst för förste fältläkare kan dras in på grund av innehavarens pensionering (– 21 800 kr.).

### 2. Tillämpad objektbunden forskning, utveckling och försök

För verksamheten inom militärmedicinska undersökningscentralen behövs en tjänst för försvarsöverläkare (+ 132 200 kr.). För engångsanskaffning av ergometerutrustning m. m. behövs 30 000 kr.

För allmän försvarsmedicinsk forskning och utvecklingsverksamhet behövs ytterligare medel för studier, utvecklingsarbeten och försök (+ 65 000 kr.).

## *Departementschefen*

Försvarets sjukvårdsstyrelse anser att verksamheten under programplaneperioden bör inriktas på bl. a. att slutföra utvecklingsarbetet med rationaliseringsprojektet Hälso- och sjukdomsredovisning inom krigsmakten och att se över förbandssjukvårdens organisation. Vidare bör en målsättning för sjukvården i krig inom 1980-talets krigsmakt tas fram och arbetet med hälso- och kapacitetsundersökningar fortsätta. Jag kan i huvudsak godta denna inriktning men är inte beredd att nu ta ställning till frågan om att tillföra krigsmakten en psykiaterorganisation. Jag förutsätter att verksamheten i princip kan rymmas inom oförändrade medelsramar.

Kungl. Maj:t har med anledning av styrelsens för apoteksbolaget i oktober 1972 överlämnade betänkande Samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning i prop. 1973:16 föreslagit riksdagen att den mili-

tära apoteksorganisationen skall inordnas i apoteksbolaget. Som chefen för socialdepartementet har anfört vid anmälan av denna proposition innebär den nya organisationen att militärapotekets nuvarande funktioner på läkemedelsområdet fördelas mellan apoteksbolaget och försvarets sjukvårdsstyrelse. Apoteksbolagets åtaganden i fråga om försvarsförberedelser m. m. på läkemedelsområdet avses regleras genom ett avtal mellan staten och apoteksbolaget. Även jag biträder i princip utredningens förslag och får med anledning härav anföra följande.

Militärapoteket tillkom som centralt statsapotek för försvaret år 1940 för att bl. a. bilda stommen i en särskild produktionsorganisation inom krigsmakten i krig, de s. k. centralapoteken. I apotekets arbetsuppgifter ingår enligt instruktionen att tillverka, anskaffa och kontrollera läkemedel. Vidare skall apoteket omsätta läkemedel som ingår i krigsmaktens beredskapslager. I krigsplanläggningsarbete m. m. biträder apoteket försvarets sjukvårdsstyrelse. På apoteket bedrivs också försvarsmedicinsk läkemedelsforskning. Militärapoteket är den enda myndigheten i central instans inom krigsmakten med farmaceutisk personal i sin organisation. Inom apoteket handläggs frågor rörande den militära läkemedelsförvaltningen av en särskild organisationsenhet – den militära sektionen.

Apoteksväsendet övertogs av staten fr. o. m. den 1 januari 1971. Som en följd härav sker praktiskt taget all läkemedelsförsörjning i landet genom apoteksbolaget. Med hänsyn till förväntade framtida samordningseffekter förordar jag att militärapoteket och dess filialapotek upphör som militära organ. Huvudmannskapet för driften vid krigsmaktens beredskapsförråd – läkemedelscentralerna och de centrala läkemedelsförråden – bör samtidigt tas över av apoteksbolaget. Beredskapsläkemedlen i förråden bör även i fortsättningen tillhöra krigsmakten.

Försvarets sjukvårdsstyrelsens ställning som fackmyndighet för hälso- och sjukvården inom krigsmakten och som central förvaltningsmyndighet påverkas inte av förslaget. Styrelsen skall vidare behålla ett övergripande ansvar för krigsmaktens läkemedelsförsörjning såväl i fred som krig. Sjukvårdsstyrelsens förhållande till överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna förändras inte heller. Vissa ledningsfunktioner som nu är delegerade till militärapoteket förs åter till styrelsen.

Genom överföringen av militärapotekets verksamhet, personal m. m. till apoteksbolaget kommer farmaceutisk sakkunskap att saknas på central nivå inom krigsmakten. Jag anser därför att sakkunniga på detta område måste tillföras sjukvårdsstyrelsens organisation. För detta ändamål har jag beräknat medel för tre tjänster för farmaceutisk expertis. Organisatoriskt bör tjänsterna vara direkt underställda generalläkaren och i övrigt repliera på någon av enheterna inom styrelsen. Innehavaren av en av dessa tjänster bör också biträda chefen för medicinalkåren i frågor rörande militärfarmaceutisk utbildning.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för denna personal avser jag att ge statens avtalsverk förhandlingsuppdrag.

Omorganisationen kan innebära ökade arbetsuppgifter för stabsapotekare vid vissa militärområdesstabber. Jag anser därför att arbetstiden för stabsapotekare vid staberna för Södra, Västra och Östra militärområdena

samt för Bergslagens och Nedre Norrlands militärområden bör utökas till tio timmars veckoarbetstid samt att veckoarbetstiden för stabsapotekare vid staben för Övre Norrlands militärområde bör utökas till sju timmar. En stabsapotekare med tre timmars veckoarbetstid bör därutöver tillkomma vid militärkommandostaben på Gotland.

Jag anser i likhet med CML-kommittén att de s. k. centralapoteken, dvs. den i krig planerade särskilda produktionsorganisationen bör utgå ur krigsorganisationen.

All personal vid militärapoteket som berörs av omorganisationen kommer att kunna erbjudas anställning i apoteksbolaget. Jag vill i detta sammanhang särskilt understryka vikten av att anställningstryggheten för personalen beaktas.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att vidta de författningsändringar som nämnda förslag kan ge anledning till.

Kostnaderna för den verksamhet som förs över till apoteksbolaget har jag för helt budgetår beräknat till 1 950 000 kr., vilket för perioden 1 januari–30 juni 1974 innebär 975 000 kr. De ekonomiska villkoren skall i enlighet med i prop. 1973:16 redovisat avtal regleras i en särskild överenskommelse mellan apoteksbolaget och försvarets sjukvårdsstyrelse.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. besluta att militärapoteket skall upphöra med utgången av år 1973,
2. till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 14 200 000 kr.

## Fortifikationsförvaltningen

Fortifikationsförvaltningen är central förvaltningsmyndighet för fortifikations- och byggnadsväsendet inom krigsmakten. I förvaltningens uppgifter ingår också att för krigsmaktens räkning svara för markfrågor. Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Fortifikationsförvaltningen.

## Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *fortifikationsförvaltningen* bl. a. följande.

Verksamheten inom delproduktionsområdet Markanskaffning beräknas under programplaneproduktionsperioden få i stort sett oförändrad omfattning. De svårigheter att på frivillig väg förvärva mark för försvaret som uppkommit genom 1968 års ändringar i lagstiftningen om beskattning av fast egendom beräknas stå kvar och kommer att medföra att det blir mera tids- och arbetskrävande att anskaffa önskvärd mark. Under senare år har det vidare blivit alltmer påtagligt att försvarets framtida behov av

mark måste beaktas vid den civila planläggningen på skilda nivåer. Denna utveckling kommer säkerligen att förstärkas under programplaneperioden, vilket beräknas medföra merarbete med att följa och medverka i den civila planeringen. Pågående utredningar om försvarets fredsorganisation kan vidare resultera i att vissa förband dras in, vilket i sin tur kan medföra omfattande och arbetskrävande försäljningar av mark och byggnader.

Utvecklingen inom delproduktionsområdena Anskaffning av befästningar m. m., Anskaffning av kaserner m. m. och Iståndsättning av befästningar och kaserner m. m. samt inom facket Fastighetsförvaltning är oklar. Det bedöms dock sannolikt att den årliga investerings- och underhållsvolymen kommer att vara ungefär oförändrad under hela programplaneperioden. Anskaffningsverksamheten kan dock påverkas av dels den redan påbörjade strukturomvandlingen inom fredsorganisationen, dels den av Kungl. Maj:t anbefallda minskningen av antalet anställda inom försvaret som kan medföra behov av ganska stora investeringar, främst på förrådssidan. Förutsedda förändringar inom försvaret i fråga om lokalisering, antal myndigheter och organisation kan också medföra meruppgifter för fortifikationsförvaltningen, t. ex. omarbeting av general- och utbyggnadsplaner.

Den successiva övergången till flygplan 37 föranleder byggnadsåtgärder vid flottiljer och baser, bl. a. för att kunna tillgodose behovet av verkstäder, hangarer m. m. Vidare tillkommer åtgärder för att tillgodose behovet av flygdrivmedel samt komplettering av uppställningsplatser och flygplanvägar m. m. för den nya flygplantypen.

Den begränsade medelstillgången samt prioriteringen av utbildningsverksamhet och materielanskaffning medför enligt fortifikationsförvaltningen att de funktions- och standardkrav som f. n. ställs på de olika byggnadsobjekten måste prövas om.

Fortifikationsförvaltningen räknar med att under programplaneperioden behöva medverka i konjunkturstimulerande åtgärder och avser därför att i den utsträckning det är möjligt upprätthålla en investeringsreserv.

Utvecklingen inom delproduktionsområdet Tillämpad ej objektbunden forskning visar på ett ökande intresse för verkan av konventionella vapen. Önskemål om att återgå till koncentrerad lagerhållning av ammunition m. m. i bergförråd innebär krav på att se över och ändra nuvarande storlek på sådana anläggningar.

Verksamheten inom facket Fastighetsförvaltning kommer att studeras i samband med vissa pågående försök med s. k. integrerad fastighetsdrift. Erfarenheterna från dessa försök beräknas ge en säkrare grund för den långsiktiga utvecklingen inom facket och för planeringen av kort- och långsiktiga åtgärder.

Försvarets rationaliseringsinstitut har sett över fortifikations- och byggnadsförvaltningens organisation. Arbetet har hittills lett till mindre organisationsförändringar inom befästningsavdelningen, kasernavdelningen, markbyrån, administrativa byrån, väg- och vattenbyggnadsbyrån



och utredningssektionen. Ytterligare ändringar av nuvarande organisation väntas bli genomförda under programplaneperioden.

Genom rationaliseringsinstitutets försorg görs också en översyn av organisationen vid försvarets fasta maskinanläggningar. Viss försöksverksamhet pågår. Erfarenheterna från denna försöksverksamhet kan leda till en organisationsändring i fråga om maskintjänsten.

Den av fortifikationsförvaltningen beräknade utvecklingen av anslaget Fortifikationsförvaltningen framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73 <sup>1</sup>	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
36 960	37 810	36 120	33 380	31 790	31 790	170 890

<sup>1</sup> Prisläge februari 1971.

## Förslag till ändrad organisation för fortifikationsförvaltningen

### Uppdrag till försvarets rationaliseringsinstitut

År 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets rationaliseringsinstitut att i samverkan med fortifikationsförvaltningen se över organisationen för fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag översynen kunde föranleda. Som riktlinjer för uppdraget angavs bl. a. att utredningen skulle avse en huvudstudie av organisationen för fortifikations- och byggnadsförvaltningen och i första hand gälla de uppgifter som handläggs centralt. Utredningen skulle bedrivas med utgångspunkt i att fortifikationsförvaltningen skulle behållas som särskilt ämbetsverk, direkt underställt Kungl. Maj:t. Förenklingar i organisationen, t. ex. genom punktrationaliseringar, skulle eftersträvas och lönsamheten i att köpa tjänster från utomstående undersökas. Anpassningen av förvaltningens planerings-, ekonomi- och rationaliseringsfunktioner till förvaltningens uppgifter skulle utredas särskilt och sambandet mellan fortifikations- och byggnadsförvaltningen samt försvarets materielanskaffning uppmärksammas.

Rationaliseringsinstitutet har i september 1972 lagt fram förslag till ändrad organisation för fortifikationsförvaltningen. Förslaget har närmare redovisats i en rapport över det verkställda översynsarbetet (Rapport 72-6101 Fortifikationsförvaltningens organisation).

Efter remiss har yttranden över organisationsförslaget avgetts av överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets materielverk, riksrevisionsverket, byggnadsstyrelsen, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Statsanställdas förbund (SF) och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion (TCO-S). I anslutning till att förslaget ingavs till Kungl. Maj:t har vidare fortifikationsförvaltningen och personalorganisationerna vid förvaltningen avgett yttranden.

## Nuvarande organisation och uppgifter

Chef för fortifikationsförvaltningen är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Verket är organiserat på två avdelningar, befästningsavdelningen och kasernavdelningen, samt sju fristående byråer, forskningsbyrån, markbyrån, administrativa byrån, byggnadsbyrån, värmebyrån, elektrobyrån och väg- och vattenbyggnadsbyrån. Dessutom finns två fristående sektioner, utredningssektionen och kalkylsektionen. I fortifikationsförvaltningen ingår också chefen för byggnads- och reparationsberedskapen samt byggnads- och reparationsberedskapens centralkontor. Sju byggnadskontor, ett i varje militärområde och ett inom Gotlands militärkommando, är direkt underställda fortifikationsförvaltningen beträffande bl. a. byggledning och kontroll vid större ny-, till- och ombyggnadsarbeten.

Enligt gällande instruktion skall fortifikationsförvaltningen anskaffa fortifikations- och byggnadsmateriel för krigsmakten, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t projektera och uppföra krigsmaktens befästningar och byggnader samt anordna krigsmaktens flygfält, övningsfält och skjutfält. Förvaltningen skall förvärva, försälja, arrendera eller förhyra fast egendom för krigsmaktens räkning samt vårda och underhålla krigsmaktens befästningar och byggnader, flygfält, övningsfält, skjutfält och övrig fast egendom. Vidare skall förvaltningen följa den tekniska utvecklingen och bedriva sådan planläggnings-, forsknings- och konstruktionsverksamhet som fordras för att hålla god krigsberedskap i fortifikatoriskt hänseende. Förvaltningen skall slutligen enligt särskilda föreskrifter organisera byggnads- och reparationsberedskapen (BRB).

Vid fortifikationsförvaltningen fanns 806 tjänster inrättade i december 1972. Häre ingår inte tjänsterna vid BRB:s centralkontor, kasernvårdsbyråns stockholmssektion och ämbetsverkets centralförråd i Valla. Vid samma tidpunkt fanns 102 vakanser.

## Rationaliseringsinstitutets förslag

### *Utgångspunkter m. m.*

En grund för rationaliseringsinstitutets förslag har varit att fortifikationsförvaltningen även i fortsättningen skall vara central förvaltningsmyndighet för fortifikations- och byggnadsförvaltningen samt att förvaltningens huvudarbetsuppgifter skall vara oförändrade. Hänsyn har också tagits till den indelning efter objektens art, verksamhetens art samt facktillhörighet som har legat till grund för uppbyggnaden av förvaltningens nuvarande organisation. En väsentlig utgångspunkt har vidare varit försvarets nya planerings- och budgeteringssystem. Möjligheterna till och lämpligheten av att köpa tjänster från utomstående har bedömts ha betydelse främst för frågan om organisationens storlek. Hänsyn har slutligen tagits till utvecklingen inom byggmarknaden och inom försvaret.

Begreppet fastighetsförvaltning inom byggnadsstyrelsens verksamhets-

område innefattar numera förutom underhåll även fastighetsdrift samt ombyggnad och komplettering. Denna utveckling har gett anledning till överväganden om nuvarande organisatoriska samordning av anskaffning och underhåll alltjämt bör bestå eller om fastighetsförvaltningen bör sammanföras till en särskild för fortifikationsförvaltningen gemensam organisationsenhet. Institutet anser dock att fortifikationsförvaltningens nuvarande organisatoriska samordning av nyanskaffning, ombyggnad och komplettering samt underhållsverksamhet åtminstone på kort sikt är mera ändamålsenlig och bör behållas.

Rationaliseringsinstitutets förslag innebär att fortifikationsförvaltningens organisation ändras i följande avseenden. Verksledningen förstärks. En enhet för central planering inrättas, varvid nuvarande utredningssektion utgår. En driftenhet för central ledning och samordning av fastighetsdriften inrättas. Delar av nuvarande värmebyrå och elektrobyrå samt del av väg- och vattenbyggnadsbyrån förs samman till en fackenhet. Återstående del av väg- och vattenbyggnadsbyrån bildar övergångsvis en väg- och flygfältsenhet medan värme- och elektrobyråerna utgår ur organisationen. Övriga enheter behåller i princip sin nuvarande organisatoriska ställning.

Institutet föreslår vissa ändringar av fortifikationsförvaltningens ansvar och arbetsuppgifter. Nya former för finansiering av förvaltningens verksamhet föreslås. Förslag lämnas till indelning av verksamheten i internprogram, den nya organisationens storlek samt till tidsplan för införandet av organisationen. Institutet föreslår fortsatt översyn av verksamheten på regional och lokal nivå.

I fråga om byggprocessen föreslår institutet att verksamheten bedrivs i särskilda projektgrupper under ledning av projektledare. Köp av tjänster bör ske i ökad utsträckning.

### *Verksledning*

Institutet har övervägt frågan om en lekmannastyrelse vid fortifikationsförvaltningen men har inte funnit skäl att föreslå att en sådan styrelse inrättas.

När det gäller verksledningen anser institutet att flera skäl talar för att inrätta en tjänst för *e k o n o m i d i r e k t ö r* vid förvaltningen. Det nya planerings- och budgeteringssystemet, byggprocessens projektgrupper med projektledare och behovet att fortlöpande kontrollera projekteringskostnader m. m. inom och utom fortifikationsförvaltningen bedöms kräva överinseende över ekonomi- och budgetfrågor oberoende av organisationsgränser. Frågor om fördelning av kostnader mellan olika enheter, prissättning och taxor kan också vara av stor betydelse liksom analys av de olika enheternas produktivitets- och effektivitetsutveckling. Kalkylenheten bör vara underställd ekonomidirektören och därigenom få en neutral ställning i förhållandet till de tekniska enheterna.

Enligt institutets bedömning kommer framdeles de årliga kostnaderna för vård och förvaltning inkl. drift av försvarets anläggningar sannolikt att bli större än investeringskostnaderna. Såväl verksamhetens ekonomiska

omfång som nödvändigheten av att samordna verksamheten mellan olika enheter och skapa en gemensam grundsyn för fastighetsförvaltningsverksamheten utgör enligt institutets mening starka skäl för att tillskapa en ny tjänst på verksamhetsnivå för en *d r i f t d i r e k t ö r*. På driftdirektören, som bör ha teknisk utbildning och helst även erfarenhet från verksamhet på regional nivå, kan också läggas den tekniska samordningen av byggprocessen inom befästnings- och kasernenheterna.

Sammanförandet av delar av nuvarande fackbyråer till en fackenhets enhet innebär att chefen för denna enhet får ansvaret för att samordna de olika fackens verksamhet, vilket hittills har varit en av överdirektörens viktigaste uppgifter. En fortlöpande teknisk samordning ovanför cheferna för befästnings- och kasernenheterna behövs inte enligt institutet. Den totala verksamhetens omfattning motiverar inte heller mer än högst två tjänstemän i överdirektörs ställning. Den nuvarande tjänsten som överdirektör föreslås därför utgå ur organisationen.

Institutet föreslår således att verksamheten skall bestå av en generaldirektör, en ekonomidirektör och en driftdirektör.

### *Centralplanering*

Såväl det nya planerings- och budgeteringssystemet som den interna ansvarsfördelningen mellan sak- och serviceenheter ställer enligt institutet ökade krav på planering och kostnadsuppföljning inom fortifikationsförvaltningen. Institutet anser att dessa bör tillgodoses genom att en enhet för central planering inrättas. Enheten skall främst vara stabsorgan åt verksamheten och samordna verkets planering, budgetering och uppföljning. Vidare bör enheten ansvara för den administrativa systemutvecklingen. Enheten för central planering bedöms behöva 19 tjänster utöver chefen för enheten. I samband med att den nya enheten inrättas föreslås den nuvarande utredningssektionen utgå ur organisationen.

### *Driftenhet*

Institutet föreslår att en särskild driftenhet inrättas direkt under verksamheten för ledning och övervakning av driften vid befästningar och kaserner. Utöver chef för enheten bedöms 38 tjänster behöva inrättas för denna enhet.

### *Fackenhets*

Mot bakgrund av utvecklingen på byggmarknaden mot ökad samordning mellan installationsfacken samt installationernas ökande kostnadsandel anser institutet att nuvarande enheter för installationsverksamhet bör samordnas i en gemensam fackenhets enhet. Denna bör bildas genom att delar av nuvarande värmebyrån och elektrobyrån förs samman med del av nuvarande väg- och vattenbyggnadsbyrån. Enheten kommer därmed att innehålla el-, vvs- och va-specialister som främst skall medverka vid projektering inom andra enheter. För verksamheten inom fackenhets enheten beräknar institutet 74 tjänster utöver en chef för enheten.

### *Väg- och flygfältsenhet*

Den verksamhet i form av anskaffning och underhåll av vägar och flygfält som återstår av väg- och vattenbyggnadsbyråns ansvarsområde sedan fackenheten inrättats bör enligt institutet även i fortsättningen hållas samman. Av praktiska skäl och för att få en smidig övergång till ny organisation föreslår institutet att en fristående väg- och flygfältsenhet inrättas övergångsvis. För att tillgodose sambandet mellan befästnings- och flygfältsverksamheten bör dock enheten föras över till befästningsenheten när förhållandena så medger. För verksamheten inom den fristående enheten behövs enligt institutet 34 tjänster.

### *Basorganisationen i övrigt*

Institutet föreslår att nuvarande enheter för befästningar, kaserner, mark, byggnadsverksamhet, administration, forskning och kalkylverksamhet i princip skall behålla sin organisatoriska ställning.

Institutet anser att kalkylverksamheten bör vara fristående från den egentliga projekteringen och upphandlingen och förordar en fristående kalkylenhet som är direkt underställd verksledningen.

Den fortifikatoriska forskningen bör enligt institutet samlas i en särskild resultatenhet inom fortifikationsförvaltningen. Denna kan antingen vara fristående direkt under verksledningen eller knuten till befästningsenheten. Vilken lösning som bör väljas beror enligt institutet på vilken betydelse den ej objektbundna forskningen anses ha för verksamheten.

### *Internprogram*

För att tillgodose verkets behov av intern verksamhetsplanering, budgetering och redovisning inom ramen för det nya planerings- och budgeteringssystemet är det enligt institutets mening nödvändigt att använda internprogram. Dessa bör vara anpassade till de uppdrag förvaltningen erhåller och utgöra stommen i det interna budgetarbetet. Institutet föreslår följande internprogram och interndelprogram.

Anskaffning av anläggningar m. m.

Markanskaffning

Anskaffning av befästningar (inkl. flygfält)

Anskaffning av kaserner

Fastighetsförvaltning

Underhåll

Drift

Fortifikatorisk forskning

De basorganisatoriska enheterna har huvudansvaret för utformningen av budgeten inom sitt internprogram eller interndelprogram och finansierar genom uppdrag verksamheten vid fack- och byggnadsenheterna som förutsätts utgöra resultatenheter.

*Finansiering av verksamheten*

Institutet föreslår att fortifikationsförvaltningens verksamhet i sin helhet skall redovisas mot ett formellt anslag om 1 000 kr. på riksstaten. Därvid tas på utgiftssidan upp löner och andra kostnader för anställd personal, ersättningar till konsulter samt lokalhyror m. fl. kostnader för verksamheten. Som inkomster tas upp ersättningar från programmyndigheter för anskaffnings- och förvaltningsuppdrag samt andra betalda uppdrag som t. ex. sekundäruppdrag avseende försvarsforskning. För att jämna ut säsongvariationer bör förvaltningen få disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Kostnader för projektering av objekt som inte kommer till utförande bör vidare täckas genom ett särskilt bidragsanslag.

*Förändring av ansvar och arbetsuppgifter*

Fortifikationsförvaltningen bör enligt institutet ansvara för fastighetsdriften inom försvaret i likhet med vad byggnadsstyrelsen i annat sammanhang har föreslagit för sin verksamhet i fråga om civila statliga fastigheter. Institutet ser också detta som en konsekvens av att ett nytt hyressystem införs.

Institutet konstaterar att erfarenheten av och kunskapen om anläggningar för skydd mot vapenverkan främst är koncentrerad till fortifikationsförvaltningen. Institutet föreslår därför att förvaltningen blir sakkunnig myndighet främst för projektering av sådana anläggningar inom statsförvaltningen.

Fortifikationsförvaltningen har beträffande vissa fastigheter i storstockholmsområdet uppgifter som i andra områden sköts av lokal förvaltningsmyndighet. Institutet föreslår att förvaltningen befrias från dessa uppgifter. Härvid bör den nuvarande stockholmssektionen inom kaserndelningens kasernevårdsbyrå utgå ur organisationen. Hur denna verksamhet i fortsättningen skall skötas bör enligt institutet närmare prövas i samband med fortsatt översyn på regional och lokal nivå. I avvaktan på resultatet härav bör fortifikationsförvaltningen i samverkan med institutet och berörda myndigheter få vidta erforderliga provisoriska åtgärder.

Institutet utgår från att det av försvarets materielanskaffningsutredning framlagda betänkandet Materielanskaffning för försvaret, del II, läggs till grund för beslut om fortifikationsförvaltningens materielanskaffning och förrådshållning. Detta skulle enligt institutet innebära att personalen för redovisningsuppgifter och inköp kan reduceras samt att centralförrådet i Valla kan avvecklas eller föras över till annan myndighet.

Om statsmakterna fattar beslut om att omlokalisera fortifikationsförvaltningen i enlighet med förslag från delegationen för lokalisering av statlig verksamhet bör enligt institutet BRB:s ställning och organisatoriska placering prövas om. Överbefälhavaren bör få uppdrag att utreda denna fråga.

*Synpunkter på verksamhetens bedrivande*

Institutet föreslår att verksamheten inom fortifikationsförvaltningen i största möjliga utsträckning skall bedrivas inom projektgrupper. Dessa bör ledas av särskilt utsedda projektledare med avgränsat tekniskt, ekonomiskt och tidsmässigt ansvar för varje objekt eller objektgrupp inom produktionen. Projektgrupperna bör bestå av tekniker ur basorganisationen.

Särskild uppmärksamhet bör enligt institutet ägnas åt att följa upp kostnader, produktivitetsutveckling m. m. Dessa åtgärder inbegriper bl. a. system för planering, tidsredovisning och kostnadsuppföljning.

*Köp av tjänster*

Institutet anser att fortifikationsförvaltningen i ökad utsträckning bör anlita konsulter särskilt för projektering i anskaffningsverksamheten. Projektering i egen regi av kasernbyggnader m. m. bör endast drivas så långt att entydigt underlag i form av skisser finns, varefter upphandling av ritningar, beskrivningar m. m. bör ske mot fast pris och i konkurrens. I fråga om befästningar finns inte samma möjligheter att köpa tjänster. Även här bör enligt institutet strävan dock vara att minska den egna projekteringsverksamheten. Utnyttjandet av konsulter bör främst avse köp av arbetskraft och först i andra hand köp av idéer.

*Genomförande av organisationsändringen*

Institutet anser att den föreslagna organisationsändringen kan genomföras relativt snabbt och att fortifikationsförvaltningen bör ansvara för ändringen. Följande tidsplan föreslås.

1 j u l i 1 9 7 3

Verksledningen bildas och centralplaneringen organiseras. Chefer för nya enheter som är direkt underställda verksledningen utses. Arbetsgrupper tillsätts för att förbereda organisationsändringen.

1 o k t o b e r 1 9 7 3

Chefer för övriga enheter och viss övrig ledningspersonal inom resp. enheter utses.

1 j a n u a r i 1 9 7 4

Enheterna organiseras och personal tillsätts enligt personalförteckning för den ändrade organisationen.

*Personal och kostnader*

Institutet har lagt fram detaljförslag om de tjänster som bör ingå i den föreslagna organisationen. Förslaget beträffande anskaffningsverksamheten grundas på erfarenhetsvärden från byggmarknaden, på beräknad årlig produktionsvolym och på ökat utnyttjande av konsulter. För den övriga verksamheten har personalbehovet bedömts erfarenhetsmässigt.

Enligt institutets förslag skall 643 tjänster ingå i organisationen. I detta antal ingår inte tjänster vid BRB, stockholmssektionen eller centralförrådet vid Valla. Institutet räknar med att i medeltal 611 av dessa tjänster skall vara tillsatta, dvs. att 5 % av tjänsterna är vakanta. Institutet finner det angeläget att fortifikationsförvaltningen åtminstone i det närmaste ha full personaluppsättning och föreslår därför att förvaltningen tillåts ha en viss personalreserv i form av högst 20 tjänster för aspiranter. Antalet sådana tjänster bör dock enligt institutet anpassas till det faktiska rekryteringsläget. Om antalet vakanser blir större än beräknat bör alltså antalet aspiranttjänster kunna ökas. Aspiranterna bör i regel ha teknisk utbildning.

Institutets förslag innebär i förhållande till läget den 1 april 1972 en personalminskning med ca 100 personår.

Personalreduceringen förutsätts ske genom naturlig avgång. Den nuvarande åldersfördelningen bland personalen ger goda förutsättningar för detta. För att underlätta genomförandet av den nya organisationen bör dock personal som inte kan placeras på befattning i den nya organisationen övergångsvis föras samman till arbetsgrupper för särskilda uppdrag, t. ex. komplettering av normverk, utarbetande av utbyggnadsplaner m. fl. uppgifter. Målet för fortifikationsförvaltningen bör vara att så snart som möjligt anpassa antalet anställda till föreslagen nivå. Vid uppkommande vakanser i den ändrade organisationen bör i första hand möjligheterna till omplacering från sistnämnda personalgrupp undersökas. Institutet bedömer att förvaltningen under en femårsperiod räknat från den 1 juli 1972 skall kunna anpassa antalet anställda till föreslagen nivå. Detta antagande grundar sig bl. a. på pensionsavgångsprognosen som visar att 80 anställda beräknas avgå med pension t. o. m. år 1977. Därtill kommer personalavgång av andra anledningar.

Beträffande kostnaderna för den föreslagna organisationen konstaterar institutet att de totala besparingarna till följd av organisationsförslaget blir mindre än vad som direkt följer av personalminskningen på grund av dels höjd genomsnittslön, dels beräknade merutgifter i samband med ökat köp av konsulttjänster. Vid genomförd organisation och ändrade verksamhetsformer beräknas dock den totala kostnadsminskningen per år till ca 3 milj. kr.

Institutet förutsätter att en viss effektivitetsökning uppkommer genom den ändrade organisationen. I fråga om konsekvenserna härav från kostnadssynpunkt framhåller institutet att varje effektivitetsökning med en procent i anskaffningsverksamheten vid i stort oförändrad anskaffningsvolym medför en vinst av 2–3 milj. kr. På driftsidan medför en enprocentig effektivitetsökning en årlig vinst av ca 2,5 milj. kr.



### *Organisationsutveckling på sikt*

I samband med översynen har inom institutet skisserats en långsiktig modell för organisationsutvecklingen inom fortifikations- och byggnadsförvaltningen. Grundprincipen för denna modell är att organisationen indelas i anskaffningsverksamhet och fastighetsförvaltning. På central nivå delas anskaffningsverksamheten i basorganisatoriska enheter för markanskaffning, anskaffning av befästningar (inkl. flygfält) och anskaffning av kaserner. Fastighetsförvaltningen delas basorganisatoriskt i enheter för underhåll och drift. Regionalt sker motsvarande uppdelning. I anslutning till detta anför institutet att det är angeläget att försöka bedöma den organisatoriska utvecklingen på något längre sikt. Institutet vill inte f. n. ta ställning till modellen. Institutet anser dock att anskaffningsverksamhet och fastighetsförvaltning principiellt bör hållas åtskilda på det sätt som organisationsmodellen visar.

### *Fortsatt utredningsarbete*

Översynen och organisationsförslaget avser i enlighet med lämnade direktiv främst centralt handlagda uppgifter. Institutet föreslår att översynen fullföljs i en andra etapp för verksamheten inom fortifikations- och byggnadsförvaltningen på regional och lokal nivå. I samband därmed kan resultaten av pågående försöksverksamhet med fast maskintjänst utvärderas. Målet för den fortsatta utredningen skall vara att åstadkomma en effektiv organisation som är dimensionerad med hänsyn till rådande krav på personalminskningar inom försvaret.

## **Remissyttrandena**

### *Allmänna synpunkter*

*Överbefälhavaren* framhåller att en av de styrande faktorerna för översynen av fortifikations- och byggnadsförvaltningen är nödvändigheten att snabbt och kraftigt minska antalet anställda. Undersökningar i detta syfte bör i första hand göras inom ramen för nuvarande organisation i såväl central, regional som lokal nivå.

*Fortifikationsförvaltningen* anför att rationaliseringsinstitutet har genomfört utredningen i nära samarbete med förvaltningen vilket har haft avgörande betydelse för att enighet i stort kunnat nås om de organisatoriska och personella förändringar som närmast bör genomföras på central nivå.

*Chefen för armén* delar överbefälhavarens uppfattning att det i första hand bör undersökas vilken personalminskning som är möjlig inom ramen för nuvarande organisation. Rationaliseringsåtgärder inom delar av organisationen måste vidtas mot bakgrund av krigsmaktens och dess chefs totala uppgifter och ansvar i fred och under krigsförhållanden. Arméchefen bedömer att förutsättningarna är goda för en personalminskning i

förhållande till nuläget bl. a. om alla möjligheter tas till vara att utnyttja tekniska hjälpmedel i fastighetsdriften och öka samordningen inom garnisonsorterna. Den nuvarande ambitionsnivån beträffande byggnadsåtgärder, drift och förvaltning måste anpassas till ambitionsnivån inom försvaret i övrigt.

*Chefen för flygvapnet* anser att en genomgripande omorganisation av fortifikationsförvaltningen i nuvarande läge kan medföra avbräck i förvaltningens möjligheter att lösa sina uppdrag. Om därutöver föreslagen omlokalisering av förvaltningen kommer till stånd, kan verkets arbetsresultat komma att gå ned under en lång följd av år med svåra konsekvenser för bl. a. flygvapnet.

*Riksrevisionsverket* bedömer att antalet organisationsenheter direkt under verkschefen är för stort för att medge en effektiv ledning och uppföljning. Möjligheterna att avhjälpa denna brist i organisationsförslaget, t. ex. genom sammanslagning av enheter eller delegering från verksamheten, bör enligt verket undersökas.

*Byggnadsstyrelsen* ifrågasätter om inte fortifikationsförvaltningens centrala organisation borde byggas upp på grundval av verksamheten på det regionala och lokala planet. I avsaknad av en mera utförlig bild av den totala verksamheten har styrelsen svårt att närmare kunna bedöma det framlagda organisationsförslaget. Styrelsen konstaterar dock att den nuvarande fördelningen av förvaltningsansvaret mellan ett stort antal regionala och lokala myndigheter är till stor nackdel, om man önskar driva förvaltningsarbetet rationellt. Enligt styrelsens mening ger ett fastighetsförvaltningsprogram som är sammanfört till en central organisationsenhet stora organisatoriska fördelar.

*TCO-S* uttalar sin tillfredsställelse över att personalorganisationerna vid fortifikationsförvaltningen fortlöpande har beretts tillfälle att lämna utredarna sina synpunkter på förvaltningens organisationsstruktur. Dessa synpunkter har därigenom till vissa delar kunnat fogas in i det slutliga utredningsförslaget. Det är viktigt att den nya organisationen utformas så att den underlättar ett ökat inflytande för de anställda.

*Fortifikationsförvaltningens lokala personalorganisationer* är tveksamma mot en genomgripande omorganisation. Tveksamheten har sin grund i att förvaltningen har organiserats om flera gånger samt att förvaltningen först år 1971 i samband med inflyttningen i ett nytt ämbetshus fått sin verksamhet samlad. Organisationerna anser det lämpligt att låta förvaltningen med i huvudsak oförändrad organisation arbeta i de nya lokalerna ett antal år och därunder göra mindre men nödvändiga organisationsjusteringar. Därigenom skulle säkerligen så betydande rationaliseringsvinster kunna nås att en mera omfattande omorganisation skulle bli obehövlig. Organisationerna pekar även på att utredningen inte ger belägg för att förvaltningens nuvarande organisation har några väsentliga brister.

*SF* och *SACO* har i sina yttranden i huvudsak instämt i de synpunkter som framförts av de lokala fackliga organisationerna vid fortifikationsförvaltningen.

*Verksledning*

*Överbefälhavaren* avstyrker förslaget om en utökad verksledning under hänvisning till att verksledningens nuvarande utformning har visat sig vara lämplig vid överbefälhavarens och övriga program- och produktionsmyndigheters samverkan med fortifikationsförvaltningen. Den bedöms ha fungerat väl även för den interna ledningen av förvaltningen. Motsvarande synpunkter framförs av *chefen för armén*.

*Fortifikationsförvaltningen* anser att den nuvarande verksledningen bör bestå. Den föreslagna ekonomidirektören skulle få ett kompetensområde som skär tvärs genom basorganisationen, vilket skulle medföra stora svårigheter att avgränsa hans ansvarsområde gentemot de medelsförvaltande enhetscheferna. Kravet på förbättrade resurser för ekonomifunktionen kan i stället tillgodoses genom att enheten för central planering tillförs en tjänst för företagsekonom. Några bärande skäl för att förvaltningen utöver chefen för den föreslagna särskilda driftenheten behöver en särskild befattning för driftfrågor på verksledningsnivå har enligt förvaltningens mening inte framförts.

*Riksrevisionsverket* delar institutets mening att en befattning för ekonomidirektör bör inrättas. Denne bör emellertid samtidigt enligt verket vara chef för centralplaneringen i vilken kalkylenheten bör inordnas. Därigenom hålls de ekonomiadministrativa funktionerna samman vilket verket bedömer vara väsentligt. Däremot anser verket att en tjänst för driftdirektör inte behövs, om ansvaret för underhåll och drift samlas under chefen för driftenheten enligt den grundmodell för den framtida organisationen som institutet har ställt upp.

*TCO-S* biträder institutets uppfattning att ökad uppmärksamhet bör ägnas åt ekonomisk planering och analys. Detta bedöms kunna ske genom den utökade verksledning som utredningen föreslår. Det är dock angeläget att överväga behovet av ytterligare en chefstjänst inom verksledningen för personaladministrativa frågor som personalplanering, utbildning och personalvård.

*Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* delar institutets uppfattning om att ökad uppmärksamhet bör ägnas åt ekonomisk planering och analys. I likhet med fortifikationsförvaltningen anser dock organisationerna att detta kan lösas genom att centralplaneringen utökas med ekonomisk kvalificerad personal. Någon speciell driftdirektör anses inte nödvändig, om nuvarande överdirektörsbefattning behålls. Organisationerna föreslår därför att verksledningen även i fortsättningen skall bestå av en generaldirektör med en tekniskt utbildad överdirektör som ställföreträdare. Om det likväl skulle anses motiverat att förstärka verksledningen bör också frågan om att ha en administrativ företrädare på denna nivå prövas. Från personalens synpunkt är det nämligen väsentligt att frågor som rör personalplanering, utbildning, personalvård och organisation tillmäts samma betydelse som frågor av teknisk och ekonomisk art.

### Centralplanering

Samtliga remissinstanser som har yttrat sig över förslaget om att inrätta en enhet för central planering har biträtt förslaget i denna del. Vissa synpunkter har också redan redovisats. *Riksrevisionsverket* anser sålunda att den föreslagna ekonomidirektören bör vara chef för centralplaneringen och att kalkylenheten bör ingå i denna enhet. Vidare föreslår *fortifikationsförvaltningen* att centralplaneringen tillförs en särskild tjänst för företagsekonom för främst ekonomiska analyser. Samma åsikt framförs av *fortifikationsförvaltningens personalorganisationer*.

### Driftenhet och fackenhet

De remissinstanser som har berört förslaget att inrätta två nya basorganisatoriska enheter, en driftenhet och en fackenhet, är genomgående kritiska mot att dessa båda enheter skall inrättas fristående från varandra.

*Överbefälhavaren* biträder inte institutets förslag som anses opraktiskt och onödigt personalkrävande. Överbefälhavaren biträder de synpunkter i frågan som har framförts av *fortifikationsförvaltningen*.

*Fortifikationsförvaltningen* anser att fack- och driftenheterna bör föras samman till en enda enhet. Driftenhetens centrala arbetsuppgifter har en funktionell anknytning till de arbetsuppgifter som skall utföras av fackenheten. I första hand gäller detta frågor som berör den fasta maskintjänsten och maskininstallationerna. I sådana frågor måste ett omfattande samarbete ske mellan driftenheten och fackenhetens underenheter för projektering av vvs-installationer, yttre vatten- och avloppsanläggningar samt elinstallationer. En sammanslagning av enheterna ger möjlighet att samordna fack- och driftfrågor utan att gå över basorganisatoriska gränser. Vidare undviks praktiska svårigheter i kompetens- och ansvarsfrågor. Förutsättningar skapas också för att bättre utnyttja fackteknikerna vilket på sikt kan leda till minskat personalbehov även vid bibehållen ambitionsnivå.

De synpunkter som har framförts av *fortifikationsförvaltningen* delas i allt väsentligt av *chefen för armén*, *chefen för marinen*, *TCO-S* och *fortifikationsförvaltningens personalorganisationer*.

*SF* framhåller att en driftenhet för central ledning och samordning av fastighetsdriften är till fördel för arbetet och för de anställda vid försvarets fasta maskinläggningar.

### Väg- och flygfältsenhet

Ingen av remissinstanserna har något att erinra mot förslaget att övergångsvis inrätta en särskilt väg- och flygfältsenhet för anskaffning och underhåll av vägar och flygfält.

*Chefen för flygvapnet* anser att den nuvarande flygfältssektionen vid förvaltningens väg- och vattenbyggnadsbyrå organisatoriskt bör tillföras försvarets materielverk, om förslaget att omlokalisera *fortifikationsför-*

valtningen genomförs. Samma ståndpunkt intas av *försvarets materielverk*.

*Riksrevisionsverket* framhåller att väg- och flygfältsenheten snarast möjligt i stället för på sikt bör inordnas i befästningsenheten.

*Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* ifrågasätter om det är lämpligt att föra över nuvarande väg- och vattenbyggnadsbyråns vatten- och avloppstekniker till fackenheten. Väg- och vattenbyggnadstekniken består av en mängd olika specialiteter som till stor del griper in i varandra och som tillsammans bildar en funktion som det bör vara praktiskt och ekonomiskt riktigt att hålla samman organisatoriskt. Enligt organisationernas mening bör vidare den nya enheten bestå på längre sikt och inte endast övergångsvis som institutet har föreslagit.

#### *Basorganisationen i övrigt*

Förslaget att låta övriga enheter i fortifikationsförvaltningens nuvarande organisation i princip behålla sin organisatoriska ställning har i huvudsak inte föranlett någon erinran från remissinstanserna. Några av dessa har dock anmält avvikande mening i fråga om kalkylenhetens organisatoriska ställning.

*Överbefälhavaren* och *fortifikationsförvaltningen* anser att kalkylverksamheten bör föras till en särskild underenhet inom den föreslagna byggenheten. Härigenom får kalkylfunktionen den organisatoriska placering som ger de bästa förutsättningarna för verksamheten. En verksamhet med så liten personal bör inte få en organisatoriskt fristående ställning.

*Riksrevisionsverket* anser inte heller att kalkylenheten skall vara en fristående enhet utan föreslår att den inordnas i centralplaneringen.

#### *Internprogram*

Förslaget att fortifikationsförvaltningens verksamhet skall indelas i internprogram berörs endast av *riksrevisionsverket*. Verket ser positivt på den föreslagna indelningen men understryker att en samordning mellan internprogramindelning och organisationsuppbyggnad måste eftersträvas så att enkla och entydiga ansvarsförhållanden erhålls. En splittring av ansvaret för delprogrammen på olika organisationsenheter bör undvikas.

#### *Finansiering av verksamheten*

De remissinstanser som har uttalat sig om den föreslagna finansieringsformen för fortifikationsförvaltningens verksamhet har inte ansett sig kunna biträda förslaget i denna del.

*Överbefälhavaren* anser förslaget om enbart uppdragsfinansiering intressant men pekar på vissa för krigsmakten speciella problem som inte har behandlats av institutet. Enligt överbefälhavaren föreligger f. n. inte underlag för beslut om denna finansieringsform.

En förutsättning för självfinansieringsmetoden är enligt *försvarets*

*materielverk* att efterfrågan har sådant inflytande på prissättningen att de kostnadsminskande faktorerna automatiskt kommer fram. Sådana effekter kan inte påräknas för verksamheten vid fortifikationsförvaltningen. Däremot kommer den föreslagna finansieringsformen att kräva betydande administrativa insatser utan att tillföra försvaret ytterligare effekt. Enligt verkets mening är metoden inte lämplig f. n.

*Riksrevisionsverket* framhåller att en av förutsättningarna för att ett 1 000-kronorsanslag med dess nettoredovisning skall vara en meningsfull form för att styra verksamheten mot lönsamhet är att verksamheten utövas i någon form av konkurrens. Detta är inte fallet med den verksamhet fortifikationsförvaltningen bedriver. Det väsentligaste är enligt verkets mening att ett internt system för redovisning av kostnader och intäkter införs vid förvaltningen för att verksamheten skall kunna styras på bästa sätt. Verket avstyrker institutets förslag.

#### *Förändring av ansvar och arbetsuppgifter*

Förslaget att fortifikationsförvaltningen skall svara för fastighetsdriften inom försvaret har inte föranlett någon erinran från remissinstanserna.

Beräffande förslaget att fortifikationsförvaltningen skall bli sakkunnigmyndighet för projektering av anläggningar för skydd mot vapenverkan anför *riksrevisionsverket* att verket saknar en beskrivning av innebörden av begreppet sakkunnigmyndighet. Vidare anser verket att nuvarande förhållanden och de praktiska vinsterna med förslaget har behandlats otillräckligt. Verket anser sig därför inte kunna ta ställning till förslaget. *Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* finner att förslaget kan komma att innebära en inte oväsentlig arbetsökning. Hänsyn anses inte ha tagits till detta vid dimensioneringen av de organisationsenheter som är aktuella i detta sammanhang.

Förslaget att fortifikationsförvaltningen skall befrias från uppgiften att vara lokal förvaltningsmyndighet för vissa fastigheter i storstockholmsområdet kan *riksrevisionsverket* inte tillstyrka, eftersom frågan enligt verkets mening inte har klarlagts på ett tillfredsställande sätt.

#### *Synpunkter på verksamhetens bedrivande*

*Riksrevisionsverket* ser positivt på förslaget om en projektorienterad verksamhet. De allmänna principer som framförs är enligt verket inte kontroversiella. Verket framhåller dock att dessa kunde ha åskådliggjorts bättre och närmare ha anknutits till fortifikationsförvaltningens verksamhet. Möjligheterna att skapa underlag för resultatuppföljning även inom administrativ verksamhet genom projektplanering m. m. borde också ha undersökts.

*Byggnadsstyrelsen* anser att den beskrivna organisationen med projektgrupper under ledning av en projektledare som ansvarar för det enskilda projektet under hela byggprocessen har stora likheter med den projektor-

ganisation som styrelsen med hittills goda erfarenheter har prövat för de s. k. omlokaliseringsobjekten.

*Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* anser det orimligt att en projektledare tekniskt, ekonomiskt och tidsmässigt skall ansvara för ett byggnadsobjekt. Projektledare bör liksom f. n. endast ha ansvar för samordning, tidsplan och ekonomi.

#### *Köp av tjänster*

Beträffande institutets förslag att fortifikationsförvaltningen i större utsträckning skall anlita konsulter uttalar *TCO-S* att det är synnerligen tveksamt om detta kommer att ge några ekonomiska vinster. Det framgår inte heller av utredningsmaterialet att köp av tjänster från konsulter är ett tekniskt eller ekonomiskt bättre alternativ. *TCO-S* anser därför att förvaltningen liksom nu bör anlita konsulter endast när detta bedöms vara ekonomiskt fördelaktigast.

*Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* framför i stort samma synpunkter. Organisationerna anser det väsentligt att förvaltningens personal ges så väl avvägda uppgifter att arbetet blir intressant och utvecklande samt att den anställde upplever sin arbetssituation och -insats som meningsfull. En ökad satsning på köp av tjänster kan skapa viss irritation hos personalen.

#### *Genomförande av organisationsändringen*

*Chefen för flygvapnet* uttalar att fortifikationsförvaltningen bör kunna ges ganska stor handlingsfrihet för att i detalj anpassa organisationen till aktuella förändringar i arbetsuppgifterna.

*Riksrevisionsverket* anser att genomförandet av organisationsändringen inte kan betraktas som fristående från förslaget om att omlokalisera fortifikationsförvaltningen. De totala omställningsproblemen bör kunna minskas genom att förvaltningen efter hand genomför omorganisationen med sikte på att den skall vara helt genomförd samtidigt som omlokaliseringen är fullbordad.

*Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* anser att någon tidsplan för att genomföra en eventuell ny organisation inte bör fastställas förrän beslut fattas i lokaliseringsfrågan.

#### *Personal och kostnader*

De remissinstanser som behandlar rationaliseringsinstitutets beräkningar av personal och kostnader har genomgående inte något att erinra mot beräkningen av antalet tjänster i den föreslagna organisationen. Däremot framförs viss kritik mot institutets synpunkter i fråga om sysselsättningen av den personal som inte kan placeras på befattning i den nya organisationen samt mot institutets beräkningar av kostnadsbesparingarna.

*Överbefälhavaren* anser att institutets förslag inte ger underlag för att bedöma hur de totala kostnaderna kommer att utvecklas. Överbefälhavaren förutsätter att alla ansträngningar görs för att hålla konsultkostnaderna i den nya organisationen på en sådan nivå att personalminskningarna kommer att medföra kostnadsbesparingar.

*Fortifikationsförvaltningen* framhåller att en väsentlig utgångspunkt för att förvaltningen har kunnat godta den föreslagna personalstyrkan har varit att det nya systemet med aspiranter ger förvaltningen möjlighet att bemästra ojämnheter i den nya organisationen och att utjämna arbetsbelastningen mellan olika enheter. En förutsättning är dock att förvaltningens handlingsfrihet vid utnyttjandet av aspirantsystemet inte beskärs. Beträffande arbetsuppgifter för eventuellt övertalig personal anser förvaltningen det lämpligast att denna fråga bedöms från fall till fall. Vidare förutsätts att förvaltningen får möjlighet att utforma avvecklingsorganisationen på det sätt som med hänsyn till olika omständigheter är bäst. Institutets beräkningar av kostnadsminskningarna i den nya organisationen bygger enligt förvaltningen på osäkra antaganden. Förvaltningen anser att resultatet av utredningen inte ger belägg för de beräkningsresultat som redovisas. Det är framför allt tveksamt om ökad konsultinsats minskar utgifterna för förvaltningens verksamhet totalt sett. Den praktiska erfarenhet förvaltningen har tyder närmast på motsatsen.

*Riksrevisionsverket* bedömer förslaget om att inrätta aspiranttjänster som intressant och tillstyrker detta men tar i övrigt inte ställning till organisationens storlek. Verket är kritiskt till förslaget om särskilda sysselsättningsuppgifter för eventuellt övertalig personal. Frånsett personalvårdsproblem och administrativa svårigheter finns enligt verket risk för att personalens kompetens kommer att styra valet av arbetsuppgifter vilket kan leda till felprioriteringar. Verket understryker att vinsterna vid genomförande av institutets förslag ligger i den väsentliga effektiviseringen av upphandlingsverksamheten och den därmed sammanhängande byggprocessen. De möjliga besparingarna kan beräknas bli så stora att vinsterna av organisationsförslagets personalminskningar i förhållande därtill framstår som mindre betydelsefulla. Mot denna bakgrund anser verket att upphandlingsverksamheten i första hand bör effektiviseras oberoende av den rent organisatoriska utvecklingen.

*TCO-S* anser att den minskning av antalet anställda som kan komma att genomföras måste äga rum genom naturlig avgång. Det är viktigt att den personal som under en kortare eller längre tid blir sysselsatt med arbetsuppgifter vid sidan av organisationen får sådana arbetsuppgifter som genom sin karaktär och svårighetsgrad känns stimulerande. Enligt TCO-S är institutets beräkningar av kostnadsbesparingarna så knapphändigt underbyggda att de inte bör läggas till grund för några bedömningar av de ekonomiska konsekvenserna av föreslagna organisationsförändringar.

*Fortifikationsförvaltningens personalorganisationer* understryker att en minskning av antalet anställda måste ske genom naturlig avgång. Den



personal som vid övergången till den nya organisationen inte kan placeras på nya tjänster bör även fortsättningsvis få syssla med uppgifter av samma karaktär och med samma svårighetsgrad som de nu utför. De bör också vara inplacerade i de nybildade enheterna, även om dessa under en övergångstid får en bemanning som är större än vad den nya organisationen anger. Det måste från personalens synpunkt betraktas som förkastligt att tjänstemän med många gånger lång och kvalificerad tjänstgöring ställs utanför den nya organisationen och blir tilldelade uppgifter som lätt kan komma att få karaktären av sekunda arbete och där tillfredsställelse med den egna uppgiften blir svår att finna. En uppdelning av de anställda i en bättre och en sämre ansedd del får inte ske. Personalorganisationerna betonar vikten av att en kraftig satsning görs på att vidareutbilda den egna personalen så att rekryteringen till de ledigblivna befattningarna kan ske inom den egna personalkadern.

### *Organisationsutveckling på sikt*

Det övervägande antalet remissinstanser som har behandlat denna fråga har vänt sig mot uttalandet att utvecklingen på sikt bör vara att organisationen anpassas till det nya planerings- och budgeteringssystemet och inte tvärtom. De anser det riktigare att anpassa organisationen till de uppgifter som fortifikationsförvaltningen skall lösa än att låta organisationen helt vara en funktion av planerings- och programbudgetsystemet.

*Överbefälhavaren* uttalar att det nuvarande systemet med en central, en högre regional och en lägre regional/lokal nivå bör prägla organisationsutvecklingen på sikt inom olika områden. Någon bindning till en organisationsmodell som innebär att nyttjare och förvaltare skall vara skilda myndigheter regionalt och lokalt får enligt *överbefälhavaren* inte ske. I huvudsak samma synpunkter framförs av *fortifikationsförvaltningen*.

*Chefen för armén* understryker att planerings- och programbudgetsystemet är ett medel för verksamheten och inte får styra organisationen. Utgångspunkten för organisationsutvecklingen måste vara de krav som i fred och krig ställs på fortifikationsförvaltningen. Den organisation som följer av detta bör sedan anpassas till planerings- och programbudgetsystemet så långt de grundläggande kraven medger.

*Chefen för marinen* uttalar att den av institutet angivna synen på organisationsutvecklingen inte bör läggas till grund för något beslut. Den genomsyras enligt *chefens* för marinen uppfattning av en övertro på den ekonomiska centrala styrningens roll för att åstadkomma effektiva lösningar.

*Chefen för flygvapnet* anser att den i organisationsmodellen föreslagna uppdelningen av arbetsuppgifter på särskilda enheter för å ena sidan anskaffning och å andra sidan underhåll och drift är opraktisk och onödigt personalkrävande. Nuvarande system med anskaffning och underhåll i samma enhet ger underhålls- och driftsidan möjlighet att delta i anskaffningsprocessen vilket betyder att erforderliga kunskaper om

objekten (bl. a. för underhållsplaner, instruktioner, skötsel föreskrifter) förmedlas på ett naturligt sätt samtidigt som vederbörande personal har möjlighet att på projektstadiet lägga erforderliga synpunkter för att underlätta och förbilliga framtida drift och underhåll.

*Riksrevisionsverket* instämmer i förslaget till framtida organisationsmodell och betonar särskilt vikten av att ansvaret för underhåll och drift hålls samman.

#### *Fortsatt utredningsarbete*

Det fortsatta utredningsarbetet beträffande fortifikations- och byggnadsförvaltningen i regional och lokal nivå kommer enligt *överbefälhavaren* att i stor omfattning beröra övriga program- och produktionsmyndigheter. Dessa, framför allt försvarsgrenscheferna, måste därför beredas möjligheter att medverka i den fortsatta utredningen. Eftersom fortifikations- och byggnadsverksamheten är att betrakta som en servicefunktion, bör en av utgångspunkterna för fortsatt utredning vara att fortifikations- och byggnadsförvaltningens organisation anpassas på ett sätt som är ändamålsenligt för den totala verksamheten på alla nivåer. Som institutet har framhållit bör en styrande faktor vara militärbefälhavarens operativa ansvar och hans ansvar för förbandsproduktionen. Nu gällande ansvarsförhållanden måste behållas och de grundläggande kraven och ledningsprinciperna beaktas. Det fortsatta utredningsarbetet bör inriktas på att snarast nå ytterligare avsevärda personalminskningar.

*Chefen för armén* anför liknande synpunkter som överbefälhavaren och understryker att fastighetsförvaltningen inte får skiljas från militära chefers övergripande ansvar i övrigt på olika nivåer. Försvarsgrenschefer och förbandschefer (motsvarande) ansvar för förbandsproduktionen måste beaktas vid den fortsatta utredningen.

*Chefen för marinen* framhåller att en utredning om den regionala fortifikationsorganisationen gjordes före omorganisationen år 1966. Utredningen hade enligt chefen för marinen riktiga utgångsvärden i fråga om förankringen i krigets krav och en riktig uppfattning beträffande de regionala chefernas ansvarsområden. Chefen för marinen ser ingen anledning att ändra de principer som i samband därmed fastställdes och anser därför en förnyad prövning av dessa principer meningslös, särskilt mot bakgrund av arbetsläget inom organisationssektorn.

*Försvarets materielverk* anser det väsentligt att det fortsatta utredningsarbetet inriktas på att relationerna mellan centrala förvaltningsmyndigheter och regional/lokal nivå skall vara lika för alla förvaltningsområden mot bakgrund av bl. a. pågående utveckling av försvarets planerings- och budgeteringssystem.

*TCO-S* anser det viktigt att, sedan den fortsatta utredningen i regional och lokal instans har slutförts, utformningen av fortifikationsförvaltningens organisation i central instans på nytt övervägs och ändras i den utsträckning som är motiverad för att det praktiska arbetet vid förvaltningen skall kunna bedrivas så rationellt som möjligt.

**F 3. Fortifikationsförvaltningen**

1972/73 Anslag 36 960 000

1973/74 Förslag 38 010 000

*Kostnader och medelsbehov*

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Fortifikationsförvaltningen	Dep.chefen
Fortifikationsförvaltningen:			
Allmän ledning och förbandsverksamhet (50311)	32 738 000	32 894 000	} 38 604 000
Centralt vidtagen materielanskaffning m. m. (50322)	2 070 000	2 750 000	
Tillämpad ej objektbunden forskning (50342)	2 730 000	2 760 000	
Summa kostnader	37 538 000	38 404 000	38 604 000
<i>Avgär:</i>			
Ersättning från försvarets civilförvaltning och försvarsområdestaben vid Stockholms försvarsområde för lönekostnader m. m. vid gemensamt intendenturkontor	-578 000	-594 000	-594 000
Summa medelsbehov (anslag)	36 960 000	37 810 000	38 010 000

*Personal*

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fortifikationsförvaltningen	Dep.chefen
<i>A. Avlöningsanslag</i>			
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	14	of.	of.
Kompaniofficerare	2	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal</i>			
Regementsofficerare	10	-2	-2
Kompaniofficerare	7	of.	of.

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Fortifikations- förvaltningen	Dep.chefen
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	246	of.	+5
Övrig personal	296	of.	of.
<i>B. Förskottsstat</i>			
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	7	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvdestjänst</i>			
Regementsofficerare	1	of.	of.
Kompaniofficerare	2	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	337	of.	of.
Övrig personal	309	of.	of.
	<i>1 231</i>	-2	+3

### Fortifikationsförvaltningen

#### A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 3 648 000 kr.

#### B. Uppgiftsförändringar

##### 1. Fortifikationsförvaltningen

De förlagsmedel som disponeras för utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag m. m. minskar (-92 000 kr.).

Kostnaderna minskar genom vakantsättning av tjänster (-2 499 000 kr.).

##### 2. Byggnads- och reparationsberedskapen, materiel

Under perioden 1972/73-1974/75 upphandlas större elkraftaggregat för byggnads- och reparationsberedskapen. För nästa budgetår behövs 565 000 kr.

##### 3. Fortifikatorisk forskning

Kostnaderna minskar genom vakantsättning av tjänster (-178 000 kr.).

*Departementschefen*

Fortifikationsförvaltningen är central förvaltningsmyndighet för fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom krigsmakten. Detta innebär i huvudsak att det åligger förvaltningen att anskaffa fortifikations- och byggnadsmateriel, att projektera och uppföra befästningar och byggnader samt att anordna krigsmaktens flygfält, övningsfält och skjutfält. Förvaltningen skall vidare förvärva, försälja, arrendera eller förhyra fast egendom för krigsmaktens räkning samt vårda och underhålla befästningar och byggnader, flygfält, övningsfält, skjutfält och övrig fast egendom. Förvaltningen skall även organisera byggnads- och reparationsberedskapen (BRB).

Chef för fortifikationsförvaltningen är en generaldirektör med en överdirektör som ställföreträdare. Verket är organiserat på två avdelningar, befästningsavdelningen och kasernavdelningen, samt sju fristående byråer, forskningsbyrån, markbyrån, administrativa byrån, byggnadsbyrån, värmebyrån, elektrobyrån och väg- och vattenbyggnadsbyrån. Därjämte finns två fristående sektioner, utredningssektionen och kalkylsektionen. I organisationen ingår även chefen för BRB samt BRB:s centralkontor. Sju byggnadskontor, ett i varje militärområde och ett inom Gotlands militärkommando, är beträffande byggledning och kontroll vid större byggnadsarbeten direkt underställda fortifikationsförvaltningen.

I april 1969 uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets rationaliseringsinstitut att i samverkan med fortifikationsförvaltningen se över organisationen för fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret samt att komma in med de förslag översynen kunde föranleda. Som riktlinjer för uppdraget angavs bl. a. att utredningen skulle avse en huvudstudie av organisationen för fortifikations- och byggnadsförvaltningen och i första hand gälla de uppgifter som handläggs centralt. Utredningen skulle bedrivas med utgångspunkt i att fortifikationsförvaltningen skulle behållas som särskilt ämbetsverk direkt underställt Kungl. Maj:t. Förenklningar i organisationen skulle eftersträvas och lönsamheten i att köpa tjänster från utomstående undersökas. Anpassningen av förvaltningens planerings-, ekonomi- och rationaliseringsfunktioner till förvaltningens uppgifter skulle därvid utredas särskilt och sambandet mellan fortifikations- och byggnadsförvaltningen och försvarets materielanskaffning uppmärksammas.

Rationaliseringsinstitutet har i september 1972 lagt fram förslag till ändrad organisation m. m. för fortifikationsförvaltningen. Förslaget innebär när det gäller basorganisationen i huvudsak följande. Verksledningen förstärks till att omfatta, förutom generaldirektören, en ekonomidirektör och en driftdirektör. Den nuvarande tjänsten för överdirektör utgår. En ny enhet för central planering inrättas, varvid den nuvarande utredningssektionen utgår ur organisationen. En ny driftenhet inrättas för ledning och samordning av fastighetsdriften. Delar av nuvarande värme- och elektrobyråerna samt av väg- och vattenbyggnadsbyrån förs samman till

en särskild fackenheter. Återstående del av väg- och vattenbyggnadsbyrån bildar övergångsvis en väg- och flygfältsenhet medan värme- och elektrobyråerna utgår ur organisationen. Övriga enheter behåller i princip sin nuvarande organisatoriska ställning.

För att tillgodose fortifikationsförvaltningens behov av intern verksamhetsplanering, budgetering och redovisning är det enligt institutets mening nödvändigt att indela verksamheten i internprogram. Dessa bör ansluta till förvaltningens tre huvuduppgifter, dvs. anskaffning av anläggningar m. m., fastighetsförvaltning och fortifikatorisk forskning, och i erforderlig utsträckning indelas i delprogram. Ansvaret för de olika interndelprogrammen bör enligt förslaget fördelas på vederbörande basorganisatoriska enheter. Dessa enheter finansierar genom uppdrag verksamheten vid fack- och byggenheterna som förutsätts utgöra resultatenheter.

I fråga om finansieringen av förvaltningens verksamhet föreslår institutet att verksamheten i sin helhet skall redovisas mot ett formellt anslag om 1 000 kr. på riksstaten. Därvid upptas på utgiftssidan löner och andra kostnader för anställd personal, ersättningar till konsulter samt lokalhyror m. fl. omkostnader för verksamheten. Som inkomster tas upp ersättningar från programmyndigheterna för anskaffnings- och förvaltningsuppdrag samt andra betalda uppdrag. För att jämna ut säsongvariationer förutsätts att förvaltningen disponerar en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Ett särskilt bidragsanslag föreslås för att täcka kostnaderna för projektering av sådana objekt som inte kommer till utförande.

När det gäller fortifikationsförvaltningens ansvar och arbetsuppgifter föreslår institutet i huvudsak följande. Fortifikationsförvaltningen åläggs ansvaret för fastighetsdriften inom försvaret. Med hänsyn till förvaltningens erfarenhet av och kunskap om anläggningar för skydd mot vapenverkan bör förvaltningen bli sakkunnigmyndighet inom statsförvaltningen främst för projektering av sådana anläggningar. Förvaltningen bör befrias från de uppgifter för förvaltning m. m. av vissa fastigheter i storstockholmsområdet som i andra områden sköts av lokal förvaltningsmyndighet. Härvid utgår nuvarande organisationsenhet (stockholmssektionen) ur förvaltningens organisation. Institutet räknar med att beslut kommer att fattas om försvarets materielanskaffning m. m. som innebär att fortifikationsförvaltningens personal för redovisningsuppgifter och inköp kan reduceras samt att förvaltningens centralförråd i Valla kan avvecklas eller föras över till annan myndighet. Om statsmakterna fattar beslut om att omlokalisera förvaltningen bör enligt institutet BRB:s ställning och organisatoriska placering omprövas.

Verksamheten inom fortifikationsförvaltningen bör enligt institutets förslag i största möjliga utsträckning bedrivas i projektgrupper under särskilt utsedda projektledare. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att följa upp kostnader, produktivitetsutveckling m. m. Förvaltningen bör i ökad utsträckning anlita konsulter i anskaffningsverksamheten.

Institutet föreslår att omorganisationen genomförs under andra halvåret 1973. Ansvaret för genomförandet bör enligt institutet åvila fortifikationsförvaltningen.

Institutet beräknar antalet tjänster i den nya organisationen till 643, varvid institutet inte räknar med några tjänster för stockholmssektionen, BRB eller centralförrådet i Valla. Därutöver föreslås att fortifikationsförvaltningen skall tillåtas ha en viss personalreserv i form av tjänster för aspiranter. Antalet sådana tjänster bör enligt institutet vara högst 20 och anpassas till det faktiska rekryteringsläget. Enligt institutets beräkningar innebär organisationsförslaget en personalminskning med ca 100 personer. Personalreduceringen förutsätts ske genom naturlig avgång. Med stöd av bl. a. en prognos för pensionsavgångar vid förvaltningen räknar institutet med att förvaltningen under en femårsperiod skall kunna anpassa antalet anställda till föreslagen nivå. Den totala kostnadsminskningen per år vid genomförd omorganisation och ändrade verksamhetsformer beräknar institutet till ca 3 milj. kr. Därutöver räknar institutet med en viss effektivitetsökning.

I fråga om organisationsutvecklingen på sikt anser sig institutet inte f. n. kunna ta någon ställning. Institutet ansluter sig dock principiellt till en inom institutet skisserad organisationsmodell till den del denna innebär att anskaffningsverksamhet och fastighetsförvaltning framdeles bör hållas åtskilda.

Institutet föreslår slutligen att översynen fullföljs i en andra etapp för verksamheten på regional och lokal nivå.

Institutets förslag om förändringar i fortifikationsförvaltningens basorganisation har vid remissbehandlingen utsatts för kritik på vissa punkter. Det övervägande antalet remissmyndigheter anser att något behov av utökning eller förändring av verksledningen inte föreligger. Förslaget att inrätta en enhet för central planering tillstyrks genomgående medan huvudparten av remissinstanserna vänder sig mot förslaget att inrätta en särskild fackenhetsenhet och en särskild enhet för driftfrågor. En uppdelning av fack- och driftfrågorna anses bli opraktisk och onödigt personalkrävande. Fortifikationsförvaltningen föreslår i stället, med instämmande av bl. a. överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna, att fack- och driftenheterna förs samman till en gemensam större enhet vilket ger möjlighet att samordna fack- och driftfrågorna utan att gå över basorganisatoriska gränser. Mot förslaget att övergångsvis inrätta en väg- och flygfältsenhet framförs ingen erinran liksom inte heller mot förslaget att låta övriga basorganisatoriska enheter i princip behålla sin nuvarande organisatoriska ställning.

Förslaget att använda internprogram i fortifikationsförvaltningens verksamhet för den interna verksamhetsplaneringen och budgeteringen m. m. föranleder inga erinringar från remissinstanserna. Flera remissinstanser, däribland riksrevisionsverket, avstyrker den föreslagna finansieringsformen med ett 1 000-kronorsanslag med nettoredovisning. Metoden anses inte ge några fördelar för den verksamhet som fortifikationsförvaltningen bedriver.

Mot föreslagna förändringar av fortifikationsförvaltningens ansvar och arbetsuppgifter framförs viss kritik av riksrevisionsverket, som anser att förslaget om att förvaltningen skall vara sakkunnigmyndighet för projek-

tering av anläggningar för skydd mot vapenverkan är otillräckligt underbyggt samt att frågan om att befria förvaltningen från uppgiften att vara lokal förvaltningsmyndighet för vissa fastigheter i storstockholmsområdet inte har klarlagts på ett tillfredsställande sätt. I fråga om verksamhetens bedrivande delar remissinstanserna institutets synpunkter på en ökad inriktning mot projektorienterad verksamhet. Viss kritik framförs mot förslaget att i större utsträckning köpa tjänster från utomstående. Det ifrågasätts bl. a. om ett ökat köp av tjänster är fördelaktigare från teknisk och ekonomisk synpunkt.

Mot föreslagen storlek av fortifikationsförvaltningens organisation riktas i huvudsak inga invändningar. Från framför allt personalhåll framhålls angelägenheten av att den personal som inte kan placeras på tjänster i den nya organisationen ges meningsfyllda arbetsuppgifter.

I fråga om det av institutet föreslagna fortsatta utredningsarbetet beträffande fortifikations- och byggnadsförvaltningen på regional och lokal nivå framhåller ett flertal remissinstanser att nu gällande organisationsstruktur och ansvarsförhållanden i princip bör behållas. Syftet bör främst vara att uppnå ytterligare personalminskningar.

Jag tar först upp frågan om de föreslagna förändringarna i fortifikationsförvaltningens basorganisation. Jag delar rationaliseringsinstitutets uppfattning att det alltmer skärpta behovet av sparsamhet med försvarsanslagen gör det nödvändigt att ägna stor uppmärksamhet åt resursförbrukning, produktivitetsutveckling, rationalisering, långsiktig planering m. m. En särskild enhet för central planering med ställning som stabsorgan åt verksledningen bör därför inrättas i enlighet med institutets förslag. Samtidigt bör den nuvarande utredningssektionen utgå ur organisationen. Den föreslagna utökningen av verksledningen med en ekonomidirektör och en driftdirektör kan jag inte biträda. Detta innebär att den nuvarande tjänsten för en överdirektör behålls. En viss förstärkning av ekonomifunktionen bör kunna komma till stånd genom att den nya enheten för central planering tillkommer.

Jag anser att det inte finns anledning att provisoriskt inrätta en väg- och flygfältsenhet. Enligt min mening bör den verksamhet som avser anskaffning och underhåll av flygfält organisatoriskt inordnas i befästningsenheten. Jag anser vidare att den föreslagna fackenheten, som omfattar delar av nuvarande elektro- och värmebyråerna samt vatten- och avloppsenheten ur väg- och vattenbyggnadsbyrån, bör utökas att omfatta även den verksamhet inom sistnämnda byrå som är inriktad på att ge service åt övriga enheter i frågor som gäller vägar, fältmätningar och grundundersökningar. En fackenhets med denna omfattning bör tillkomma.

När det gäller driftfrågor råder enighet om behovet av en särskild enhet för dessa frågor. Det föreligger dock olika uppfattningar om hur denna enhet bör inordnas i organisationen. Eftersom enhetens uppgifter på sikt blir beroende av dels resultatet av den fortsatta utredningen om organisationens utformning och arbetsuppgifternas fördelning på regional och lokal nivå, dels resultatet av pågående maskintjänstförsök anser jag att



driftenhetens organisatoriska ställning inte nu bör slutgiltigt fastställas. Jag anser emellertid att det är viktigt att en samordnad handläggning av driftfrågor snarast kommer till stånd. En driftenhet med den omfattning och de uppgifter som föreslagits bör därför tillkomma. Jag förutsätter att driftenhetens uppgifter och organisatoriska ställning ytterligare övervägs under det fortsatta utredningsarbetet. I avvaktan på resultatet av detta arbete förordar jag att driftenheten tills vidare förs samman med fackenhetsen till en gemensam större enhet som bör benämnas drift- och fackenhetsen. Värme-, elektro- samt väg- och vattenbyggnadsbyråerna kan därvid utgå ur organisationen.

Jag biträder förslaget att övriga basorganisatoriska enheter i princip skall behålla sin nuvarande organisatoriska ställning. Jag kan dock inte dela institutets uppfattning om behovet av en fristående kalkylenhet direkt under verksledningen. I likhet med flera remissinstanser, däribland riksrevisionsverket, anser jag att kalkylenheten inte bör ha en fristående ställning i organisationen. Den bör i stället ingå i en större enhet, lämpligen då byggenheten. I fråga om forskningsenheten har institutet lämnat frågan öppen, om denna enhet skall vara fristående direkt under verksledningen eller knuten till befästningsenheten. Enligt min mening bör forskningsenheten utgöra en fristående enhet.

Jag ansluter mig till institutets förslag att verksamheten inom fortifikationsförvaltningen skall fördelas på internprogram som knyter an till förvaltningens huvuduppgifter, dvs. anskaffning av anläggningar m. m., fastighetsförvaltning och fortifikatorisk forskning. Det bör ankomma på förvaltningen att avgöra hur ansvaret för de olika internprogrammen skall fördelas på olika enheter i organisationen, hur internbudgetering m. m. skall göras samt i vilken omfattning interndebitering skall ske. Jag är inte nu beredd att föreslå en omläggning av finansieringsform för förvaltningens verksamhet. Nuvarande former för finansiering av verksamheten bör därför enligt min mening behållas tills vidare.

Rationaliseringsinstitutet föreslår att fortifikationsförvaltningen skall ansvara för fastighetsdriften inom försvaret. Då förvaltningen redan har fackansvar för fastighetsdriften innebär förslaget en utvidgning av detta ansvar till att omfatta även maskinpersonal m. m. En sådan utvidgning skulle innebära att nya kostnadskomponenter tillkommer vid beräkningen av hyror för byggnader m. m. inom försvaret. Jag kommer därför att ta ställning till denna fråga först sedan nu pågående översyn av principerna för hyressättning inom försvaret har slutförts.

Underlag saknas för att nu ta ställning till förslaget att förvaltningen skall vara sakkunnigmyndighet inom statsförvaltningen för projektering av anläggningar för skydd mot vapenverkan. Ställning till denna fråga kan tas först sedan förvaltningen närmare har redovisat vad som ansvar och vilka bestämmelser som bör utfärdas av Kungl. Maj:t. Jag biträder förslaget att fortifikationsförvaltningen skall befrias från sådana uppgifter för förvaltning m. m. av vissa fastigheter i storstockholmsområdet som i vanliga fall sköts av lokal förvaltningsmyndighet. Hur denna verksamhet i fortsättningen skall skötas bör prövas i samband med det

fortsatta översynsarbetet beträffande verksamheten på regional och lokal nivå. I avvaktan härpå bör den s. k. stockholmssektionen som inom förvaltningen har hand om dessa uppgifter provisoriskt stå kvar i förvaltningens organisation. Beträffande BRB:s ställning och organisatoriska placering får ställning tas när statsmakternas beslut om fortifikationsförvaltningens lokalisering föreligger.

Jag biträder rationaliseringsinstitutets synpunkter på en ökad inriktning inom fortifikationsförvaltningen mot en projektorienterad verksamhet. Den projektorienterade verksamheten bör liksom hittills i huvudsak gälla anskaffningsverksamheten. Möjligheterna att genom projektplanering skapa underlag för resultatuppföljning bör dock beaktas även inom verksamheten i övrigt.

Frågan om i vilken utsträckning konsulter bör anlitas i fortifikationsförvaltningens anskaffningsverksamhet har ingående behandlats av institutet som föreslår att köp av tjänster skall öka. Enligt min mening måste lönsamheten i att köpa tjänster från utomstående bedömas såväl från ekonomiska och tekniska synpunkter som med hänsyn till personalsituation och arbetsbelastning vid varje tillfälle. Jag anser det viktigt att förvaltningen fortlöpande gör noggranna lönsamhetskalkyler när det gäller köp av tjänster och på sikt bygger upp en kostnadsstatistik för detta ändamål. Jag utgår därvid från att uppbyggnaden av denna statistik sker på ett sådant sätt att resursförbrukningen kan följas upp och jämföras med beräknade kostnadsramar för enskilda objekt. Härigenom bör även produktivitetsutvecklingen kunna följas och jämförelser göras mellan interna och externa produktionskostnader. Det är också viktigt att uppmärksamma att användning av konsulter kan underlätta för förvaltningen att möta förändringar i resurstilldelningen.

Omorganisationen av fortifikationsförvaltningen bör av praktiska skäl genomföras i något långsammare takt än vad rationaliseringsinstitutet har föreslagit. Den nya enheten för central planering som inrättas samtidigt som den nuvarande utredningssektionen utgår bör dock organiseras redan den 1 juli 1973. Övriga organisationsförändringar bör genomföras den 1 juli 1974. Jag räknar inte med att en längre tid för omorganisationen skall medföra kostnadsökningar.

Jag har inte något att erinra mot rationaliseringsinstitutets förslag i fråga om den nya organisationens storlek och räknar därför med en personalminskning med ca 100 anställda efter genomförda organisationsändringar. Jag kan emellertid inte biträda institutets förslag om att inrätta ett antal aspiranttjänster som en extra personalreserv utöver basorganisationen. Jag förutsätter att den beräknade personalminskningen kommer till stånd främst genom naturlig avgång. Den personal som inte kan placeras i den nya organisationen bör under en avvecklings-tid beredas meningsfyllda arbetsuppgifter. Jag räknar med att omorganisationen skall göra verksamheten mer effektiv och medföra inte oväsentliga besparingar.

Fortifikationsförvaltningens uppgifter kan komma att påverkas av resultatet av det fortsatta utredningsarbetet om verksamheten på regional

och lokal nivå. Kungl. Maj:t har i tilläggsdirektiv för det fortsatta utredningsarbetet uppdragit åt rationaliseringsinstitutet att senast den 1 oktober 1974 redovisa resultatet av detta arbete.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor för personalen avser jag att ge statens avtalsverk de uppdrag som behövs.

Fortifikationsförvaltningen har i avvaktan på resultatet av översynen av förvaltningens organisation och organisationen vid försvarets fasta maskinanläggningar avstått från att lämna synpunkter på hur verksamheten under programplaneperioden bör inriktas. I likhet med fortifikationsförvaltningen anser jag att frågan om verksamhetens inriktning f. n. inte bör behandlas närmare. Verksamheten bör tills vidare bedrivas enligt nuvarande riktlinjer med beaktande av vad jag har förordat i det föregående beträffande förvaltningens organisation och verksamhetsformer.

Min beräkning av det totala medelsbehovet för nästa budgetår framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för organisation m. m. av fortifikationsförvaltningen,
2. till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 38 010 000 kr.

### **Försvarets forskningsanstalt**

Försvarets forskningsanstalt har till uppgift att bedriva forskning för försvarsändamål, främst inom de naturvetenskapliga, tekniskt-vetenskapliga, beteendevetenskapliga och medicinska forskningsgrenarna.

Försvarets forskningsanstalt leds av en styrelse. Chef för anstalten är en generaldirektör. Forskningsanstalten är organiserad på fyra avdelningar och två byråer. Avdelning 1 bedriver forskning inom kemi, medicin och biologi, avdelning 2 inom fysik och avdelning 3 inom teleteknik och elektronik. Avdelning 4 bedriver forskning inom fysik och kemi, särskilt beträffande verkningar av och skydd mot kärnladdningar. Vidare finns en planeringsbyrå, i vars uppgifter ingår operationsanalys och systemanalys, samt en administrativ byrå.

Verksamheten under delprogrammet Försvarets forskningsanstalt har budgeterats på ett primäruppdrag inom delproduktionsområdena Tillämplad och objektbunden forskning och Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Försvarets forskningsanstalt.

### **Programplan för perioden 1973/74–1977/78**

Beträffande utvecklingen av delprogrammet anför *försvarets forskningsanstalt* bl. a. följande.

Under våren 1972 utfärdade överbefälhavaren i samråd med civilförsvarsstyrelsen och överstyrelsen för ekonomiskt försvar rekommendationer för inriktningen av forskningsanstaltens verksamhet under perioden 1973/74–1977/78. Hänsyn togs därvid såväl till totalförsvarets samlade

behov av forskningsresultat -- inkl. statsmakternas behov inför nästa perspektivplaneomgång -- som forskningsanstaltens möjligheter att tillgodose behoven.

Forskningsverksamheten samordnas liksom tidigare med avnämarnas studier, utredningar och planer för utveckling och anskaffning av vapensystem och inriktas främst på tillämpad ej objektbunden forskning och däremot svarande kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten inom programelementen A-, B- och C-skyddsteknik syftar till att ge myndigheter på olika nivåer tekniskt underlag om verkan av och skydd mot ABC-stridsmedel samt till långtgående analys av de risker i skyddshänsende som av olika skäl tas vid avvägningar och systemutformningar.

Verksamheten inom programelementen Ammunitions- och vapenteknik samt Stridslednings-, informations- och styrteknik syftar till att ta fram underlag för bästa möjliga utnyttjande av olika vapensystem samt skydd mot dessa. Särskild uppmärksamhet ägnas åt att modernisera och underhålla befintliga system för att förlänga deras användningstid samt åt att studera tekniskt enklare lösningar som alternativ till mer kostnadskrävande system. Stor vikt läggs alljämt vid utredningar om telemotmedel och om våra vapensystems funktion i störd miljö.

Verksamheten inom programelementen Fordons- och farkostteknik samt Tillförlitlighets- och försörjningsteknik begränsas till vissa specialområden (bl. a. materialområdet) och till att utveckla principer och metoder för tillförlitlighets- och materielunderhållsteknik.

Verksamheten inom programelementet Humanteknik inriktas i huvudsak på studier av människans roll i olika vapen-, skydds- och stödfunktioner. Fortsatt samverkan med försvarsmedicinsk och militärpsykologisk forskning äger rum.

Verksamheten inom programelementet Övergripande studier och utredningar inriktas mot att utveckla metoder för miljö- och samhällsstudier, perspektiv-, system- och programplanering samt prognoser. Medverkan sker i olika myndigheters utredningar och långsiktiga planering varjämte kunskaps- och kapacitetsuppbyggnad inför nästa perspektivplaneomgång fortsätter. Försvarets operationsanalysorganisation hålls vid makt.

Den av anstalten beräknade utvecklingen av anslaget Försvarets forskningsanstalt framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73 <sup>1</sup>	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
107 000	113 040	111 830	110 770	109 730	109 720	555 090

<sup>1</sup> Prisläge februari 1971

## F 5. Försvarets forskningsanstalt

1972/73	Anslag	107 000 000
1973/74	Förslag	111 000 000

*Kostnader och medelsbehov*

Primäruppdrag m. m.	1972/73	1973/74	
		Försvarets forskningsan- stalt	Dep. chefen
Försvarets forskningsanstalt: Tillämpad ej objektbunden forskning (50542) Kunskapsuppbyggande forsk- ning (50543)	107 000 000	113 040 000	111 000 000
Summa kostnader för primär- uppdragen	107 000 000	113 040 000	111 000 000
Summa medelsbehov (anslag)	107 000 000	113 040 000	111 000 000

*Personal*

Personalkategori	Antal	
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74
		Försvarets forsk- ningsanstalt
<i>Civil personal</i>		
Handläggande personal	703	- 5
Övrig personal	775	- 15
	1 478	- 20

*Försvarets forskningsanstalt**A. Löne- och prisomräkning*

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 6 040 000 kr.

*B. Uppgiftsförändringar*

Forskningsanstalten bör få bemyndigande att utöver anvisade medel lägga ut beställningar av materiel för forskningsändamål inom en kostnadsram av 6 milj. kr.

*Departementschefen*

Jag kan i huvudsak godta vad forskningsanstalten har anfört om verksamhetens inriktning under programplaneperioden.

Jag kommer i annat sammanhang denna dag att förorda att proposition läggs fram angående principerna för försvarsforskningens framtida organisation m. m. Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. I beräkningen ingår medel för att påbörja genomförandet av den föreslagna omorganisationen.

Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att medge beställningar av materiel för forskningsändamål utöver anvisade medel. Som forskningsanstalten har föreslagit bör kostnadsramen bestämmas till 6 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. till *Försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 111 000 000 kr.,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av 6 000 000 kr.

### Militärpsykologiska institutet

Militärpsykologiska institutet leder den militärpsykologiska verksamheten inom krigsmakten och bedriver till detta fackområde hörande forskning och tillämpning.

Chef för militärpsykologiska institutet är en militäröverpsykolog. Institutet är organiserat på fyra avdelningar, en administrativ, en allmän, en prövnings- och en psykoteknologisk avdelning.

Verksamheten under delprogrammet Militärpsykologiska institutet har budgeterats på fyra primäruppdrag inom delproduktionsområdena Allmän ledning och förbandsverksamhet (2), Tillämpad ej objektbunden forskning och Kunskapsuppbyggande forskning.

Verksamheten finansieras från förslagsanslaget Militärpsykologiska institutet.

### Programplan för perioden 1973/74–1977/78

Beträffande utvecklingen av delprogrammet m. m. anför *militärpsykologiska institutet* bl. a. följande.

Den beslutade flyttningen till Karlstad under år 1976 kommer att få stor betydelse för institutets verksamhet under planeringsperioden. Omlokaliseringen kräver redan i sig själv ett betungande förberedelsearbete men kommer också såvitt nu kan bedömas att medföra stora avgångar bland den kvalificerade personalen.

Resultatet av 1969 års försvarsforskningsutredning kommer också att påverka institutets verksamhet. I avvaktan på Kungl. Maj:ts ställningstagande till de organisatoriska ändringar m. m. som utredningen kan komma att föreslå inriktas verksamheten under delprogrammet enligt följande.

Programelementet Militärpsykologiska institutet inriktas på att effektivisera ledning, samordning och kontroll av den allt bredare militärpsykologiska verksamheten inom och utom institutet och på att förbättra den administrativa service som krävs för hela delprogrammet.

Programelementet Gemensam militärpsykologisk forskning inriktas på tillämpad, ej objektbunden forskning främst av psykologisk och sociologisk art. Till stöd främst för den psykologiska (inkl. psykoteknologiska)

och sociologiska verksamheten skall den kunskapsuppbyggande forskningen breddas och fördjupas.

Programelementet Gemensam militärpsykologisk tillämpningsverksamhet inriktas på att tillgodose krigsmaktens behov av prövningspsykologisk medverkan vid personurval, metodkontroll m. m. Konsultation och rådgivning skall kunna ges, främst i fråga om de psykologiska och sociologiska delarna av verksamhetsfältet.

Den av institutet beräknade utvecklingen av anslaget Militärpsykologiska institutet framgår av följande sammanställning (prisläge februari 1972; 1 000-tal kr.).

1972/73 <sup>1</sup>	1973/74	1974/75	1975/76	1976/77	1977/78	Summa 1973/78
2 190	2 619	2 619	2 619	2 619	2 619	13 095

<sup>1</sup> Prisläge februari 1971.

#### F 14. Militärpsykologiska institutet

1972/73	Anslag	2 190 000
1973/74	Förslag	2 750 000

#### Kostnader och medelsbehov

	1972/73		1973/74	
			Militärpsykologiska institutet	Dep. chefen
Militärpsykologiska institutet:				
Allmän ledning och förbandsverksamhet				
Militärpsykologiska institutet (51411.1)	746 000		1 171 000	} 2 750 000
Gemensam militärpsykologisk tillämpningsverksamhet (51411.2)	575 000		609 000	
Tillämpad ej objektbunden forskning (514 42)	418 000		444 000	
Kunskapsuppbyggande forskning (514 43)	451 000		581 000	
Summa kostnader för primäruppdragen	2 190 000		2 805 000	2 750 000
Summa medelsbehov (anslag)	2 190 000		2 805 000	2 750 000

*Personal*

Personalkategori	Antal		
	1972/73	Beräknad ändring 1973/74	
		Militärpsyko- logiska institutet	Dep. chefen
<i>Militär personal</i>			
Regementsofficerare	1	of.	of.
<i>Pensionerad militär personal i arvodestjänst</i>			
Regementsofficerare	1	of.	of.
Kompaniofficerare	1	of.	of.
<i>Frivilligt tjänstgörande militär personal</i>			
Regementsofficerare	1	of.	of.
<i>Civil personal</i>			
Handläggande personal	14	of.	of.
Övrig personal	12	of.	of.
	30	of.	of.

*Militärpsykologiska institutet*

## A. Löne- och prisomräkning

Löne- och prisomräkningen innebär en kostnadsökning med 429 000 kr.

## B. Förändringar enligt Kungl. Maj:ts beslut

Kostnaderna för att förbereda omlokaliseringen till Karlstad beräknas för nästa budgetår till ca 86 000 kr.

## C. Uppgiftsförändringar

För en undersökning av narkotika- och alkoholvanor hos inskrivnings-skyldiga värnpliktiga innevarande budgetår har institutet fått medgivande att överskrida anslaget med 100 000 kr. Nämnade undersökning ingår som ett led i den forskning som föranleds av prop. 1972:67. Undersökningarna kommer att fortsätta även efter budgetåret 1972/73. Militärpsykologiska institutet förutsätter att medel för fortsatta narkotikaundersökningar ställs till förfogande genom medgivande att överskrida anslaget (+100 000 kr.).

*Departementschefen*

Jag kommer i annat sammanhang denna dag att förorda att proposition läggs fram angående principerna för försvarsforskningens framtida organisation m. m. Militärpsykologiska institutets verksamhet berörs



först fr. o. m. budgetåret 1974/75 av de förslag som där läggs fram. Jag kan därför i huvudsak godta institutets verksamhetsinriktning för nästa budgetår. I min beräkning av medelsbehovet ingår 100 000 kr. för fortsatta narkotikaundersökningar.

Min beräkning av det totala medelsbehovet framgår av sammanställningen över kostnader och medelsbehov. Jag räknar inte med att principförslaget om försvarsforskningens framtida organisation skall påverka medelsbehovet för budgetåret 1973/74.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärpsykologiska institutet* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 750 000 kr.

#### F 18. Bidrag till regionmusiken

1972/73	Anslag	14 315 000
1973/74	Förslag	15 220 000

Regionmusiken har uppgifter inom såväl försvaret som det allmänna musiklivet. En övervägande del av kapaciteten, ca 60 %, disponeras för det allmänna musiklivet, främst rikskonsertverksamheten. Regionmusiken skall tills vidare också meddela viss utbildning av musikpersonal.

Regionmusiken är organiserad på 22 musikavdelningar inom åtta regioner. I varje region finns ett regionkansli och två till tre musikavdelningar. Den centrala ledningen utövas f. n. av en särskilt tillkallad organisationskommitté.

#### *Departementschefen*

Chefen för utbildningsdepartementet kommer efter samråd med mig senare att lägga fram förslag om att inrätta ett permanent centralt ledningsorgan för regionmusiken och i samband med detta föreslå att den verksamhet, som f. n. finansieras från förslagsanslaget Regionmusiken och – i fråga om den centrala administrationen för regionmusiken – från kommittéanslag, fr. o. m. nästa budgetår förs över till utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Nuvarande anslag till regionmusiken under fjärde huvudtiteln kan därför utgå ur riksstaten.

Försvaret kommer även under nästa budgetår att utnyttja ca 40 % av regionmusikens kapacitet. För att täcka kostnaderna härför bör ett nytt förslagsanslag, benämnt Bidrag till regionmusiken, tas upp under fjärde huvudtiteln fr. o. m. nästa budgetår. Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet beräknar jag medelsbehovet under detta anslag till 15 220 000 kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Bidrag till regionmusiken* för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 15 220 000 kr.

## KAPITALBUDGETEN

### III. Försvarets fastighetsfond

#### III. 1. Arméförband: Anskaffning av anläggningar

I prop. 1973:1 (bil. 6 s. 224) anmälde jag att chefen för armén har lagt fram förslag till utvidgning av Bodens garnisons skjutfält vid Kusträsk. Jag räknade därvid med att frågan om den föreslagna markanskaffningen skulle kunna underställas vårriksdagen i särskild proposition så snart försvarets fastighetsnämnd slutfört sin utredning i ärendet. I avvaktan härfpå beräknade jag ett medelsbehov av 1 milj. kr. för att påbörja markförvärv under nästa budgetår.

Fastighetsnämnden har numera slutfört sin utredning och lagt fram förslag om markanskaffning.

#### *Chefen för armén*

Skjutfältet vid Kusträsk är beläget ca 10 km nordväst om I 19:s kasernområde och omfattar ca 1 220 ha. Det har en bredd av ca 2,5 km och ett djup av ca 4 km. I sydvästra delen av skjutfältet finns lägerbyggnader för förläggning av ett kompani. Vidare inrymmer fältet rälsmålbana för pansarvärnsskjutningar, granatgevärsbana samt handgranatbanor och sprängplats. Skjutfältet används i huvudsak vid stridsskjutning med grund- och repetitionsutbildningsförband ur I 19 och Fo 63/65. Därutöver används fältet av P 5 och S 3 för att genomföra stridsskjutningar i förband av plutons storlek. Fo 63/65 och F 21 utnyttjar även fältet för att genomföra fältskjutningar och enklare stridsskjutningar i grupp.

Skjutfältet är f. n. otillräckligt. Övningarna måste av säkerhetsskäl starkt begränsas. Trots detta når riskområdena utanför fältgränserna och avlysning av mark i enskild ägo måste ske. Tillstånd måste inhämtas av berörda markägare, vilket kan medföra stora problem med hänsyn till bl. a. pågående skogsavverkningar. Förhållandena påverkar ogynnsamt stridsutbildningen med skarp ammunition vid såväl I 19 som P 5 och S 3. Möjligheterna för främst I 19 att använda andra fält för stridsskjutningar är mycket begränsade.

Enligt arméchefens förslag bör skjutfältet utvidgas med ca 1 925 ha till totalt ca 3 145 ha genom förvärv av mark utanför fältets östra och västra delar. Genom en sådan utvidgning skulle väsentligt förbättrade möjligheter erhållas att tillgodose gällande utbildningskrav.

De föreslagna utvidgningsområdena består huvudsakligen av produktiv skogsmark. Det västra utvidgningsområdet är dock till viss del uppodlat. Permanenta bostäder finns inte inom områdena men däremot fem

fritidshus. Utvidgningen berör ca 35 fastigheter fördelade på ett 30-tal ägare. Inga allmänna vägar leder genom områdena. Endast en försvaret tillhörig kraftledning finns inom områdena. Ädelfisk har enligt uppgift planterats in i sjöar som helt eller delvis är belägna inom utvidgningsområdena.

#### *Försvarets fastighetsnämnd*

Fastighetsnämnden har vid sin utredning tagit kontakt med länsmyndigheterna i länet och med Bodens kommun. Vidare har nämnden orienterat de berörda markägarna och berett dem tillfälle att framföra sina synpunkter. Länsstyrelsen har anfört bl. a. att utvidgningen kan komma att påverka ett område med fritidsbebyggelse, omfattande ca 20 fritidshus, vid Långsjöns södra strand öster om det östra utvidgningsområdet samt den relativt omfattande permanent- och fritidsbebyggelsen utefter Luleälven mellan Bredåker och Degerbäcken. Enligt länsstyrelsens mening kan det vidare inte utslutas att bullerstörningarna kan bli betydande främst för dem som bor i Bredåker. Med hänsyn till den betydelse utvidgningen av skjutfältet kommer att få från allmän synpunkt för hela bodenregionen vill länsstyrelsen dock inte motsätta sig att utvidgningen genomförs. Bodens kommun har bedömt att det är viktigt för de militära förbanden att de har tillgång till erforderliga övningsområden. Kommunen tillstyrker därför utvidgningsförslaget men har framhållit att det är önskvärt att lokalisering av skjutstationer inom skjutfältet sker på sådant sätt att bullerstörningar i möjligaste mån elimineras. Lantbruksnämnden i länet har anfört att utvidgningen skulle komma att menligt inverka på brukningsförhållandena för vissa jordbrukare i Norra Bredåker. Nämnden har föreslagit att vissa åkerarealer av väsentlig betydelse för bl. a. en större brukningsenhet, till vilken statligt stöd har utgått med betydande belopp, undantas från utvidgningen. Det gäller ett område om ca 180 ha. Norrbottens läns landsting har som ägare till en av utvidgningen berörd fastighet bestämt protesterat mot förslaget samt föreslagit att landstinget erbjuds annan mark med samma areal, om utvidgningen kommer till stånd. Vissa markägare i Rasmyrans by har i skrivelse till fastighetsnämnden framhållit att utvidgningsförslaget innebär att hälften av byns areal övergår i försvarets ägo, vilket medför ett existenshotande ingrepp i de nu etablerade jord- och skogsbrukarnas livsvillkor. De har vidare hävdat att det inte är riktigt att förlägga skjutfält med framtida expansionskrav i närheten av bebyggelse, att den ökade trafikintensiteten på tillfartsvägarna till fältet kommer att medföra stora skador på privat mark och att förlust av den rekreation som möjligheten att jaga och fiska inom utvidgningsområdena innebär är en negativ faktor för de boende i byn. De har även lagt fram ett alternativt förslag till utvidgning av skjutfältet med ett område om ca 8 000 ha som är beläget norr om Krokträsket-Holsvattnet. Detta har enligt markägarnas uppfattning betydande fördelar framför chefens för armén förslag. Ytterligare ett 15-tal enskilda markägare har skriftligen yttrat sig över

utvidgningsförslaget. Samtliga har bestämt motsatt sig förslaget och därvid åberopat att den minskning av deras fastigheter som förslaget innebär medför ett väsentligt inkomstbortfall för flertalet av dem, att försvaret torde ha möjlighet att tillgodose sina markbehov på bl. a. statens mark norr om Krokträsket, att utvidgningen skulle innebära ett allvarligt miljöhot för hela Bredåkers by samt att utvidgningen skulle försvåra för markägarna att bedriva jakt, fiske och andra fritidssysselsättningar. Norrbottens läns hushållningssällskap har anfört att sällskapet bedriver fiskodling i naturdammar söder om det östra utvidgningsområdet och att en ökning av den militära trafiken på närbelägna vägar skulle kunna innebära vissa olägenheter för verksamheten.

Chefen för armén har av fastighetsnämnden beretts tillfälle att yttra sig över de synpunkter och önskemål som framförts till nämnden i samband med utredningsarbetet. Beträffande det av vissa markägare framlagda alternativa utvidgningsförslaget konstaterar arméchefen att terrängen inom området till stor del är starkt kuperad och vattensjuk och därför olämplig för stridsskjutningar. Återstående delar är helt otillräckliga för avsett ändamål. Förslaget innebär vidare ett ökat resavstånd med ca en mil från garnisonsorten, vilket innebär ökade spilltider och därmed uppenbara nackdelar med hänsyn till den förkortade utbildningstiden. Det föreslagna området utnyttjas för renbete under tiden den 1 oktober—den 30 april. Detta förhållande skulle medföra allvarliga störningar i övningsverksamheten. Chefen för armén kan med hänsyn till angivna förhållanden inte godta markägarnas förslag. I fråga om vissa markägares uppfattning att det är olämpligt att förlägga ett skjutfält med framtida expansionskrav i närheten av bebyggelse fastslår arméchefen att det redan finns ett skjutfält och att någon ytterligare utvidgning inte är aktuell inom överskådlig tid. Lantbruksnämndens förslag att ta undan ett från jordbruks synpunkt värdefullt område om ca 180 ha innebär enligt chefen för armén minskat grupperingsutrymme. Denna nackdel bedöms dock inte vara större än att en begränsning av utvidgningen enligt lantbruksnämndens förslag kan godtagas. Enligt chefen för armén bör dock denna mark förvärvas framdeles när tillfälle härtill kan uppkomma.

Fastighetsnämnden anför att den delar arméchefens uppfattning att det föreligger ett stort behov av att förbättra möjligheterna för främst I 19 att bedriva stridsmässig utbildning med skarp ammunition i kompaniförband. Beträffande det från markägarhåll framlagda alternativförslaget konstaterar nämnden att detta enligt chefens för armén bedömning inte är godtagbart, främst på grund av terrängförhållandena och att området utnyttjas för renbete. Inom det nuvarande skjutfältet har avsevärda investeringar gjorts i olika utbildningsanordningar. Dessa skulle behöva flyttas, eftersom det inte är lämpligt eller praktiskt genomförbart att ha dessa anordningar lokaliserade ca en mil från fältets huvuddel. Fastighetsnämnden anser med hänsyn till angivna omständigheter att en utvidgning enligt markägarnas förslag inte bör ske. Enligt nämndens mening bör fältet utvidgas i huvudsak enligt chefens för armén förslag. I utvidgningen bör dock enligt nämnden inte ingå det område om ca 180 ha som

lantbruksnämnden har bedömt som värdefullt från jordbrukssynpunkt. Nämnden föreslår därför en utvidgning med sammanlagt ca 1 750 ha. Skulle emellertid mark inom det undantagna området framdeles frivilligt erbjudas försvaret bör staten enligt nämndens mening vara beredd att förvärva denna, om så kan ske på godtagbara villkor och hinder härför inte möter från jordbrukspolitisk synpunkt.

Fastighetsnämnden konstaterar att verkningarna från social synpunkt av utvidgningen synes bli obetydliga, särskilt med hänsyn till den av nämnden förordade begränsningen av utvidgningsförslaget. I fråga om de av länsstyrelsen och Bodens kommun aktualiserade riskerna för bullerstörningar från verksamheten på fältet har nämnden inhämtat att skjutfältet efter en utvidgning enligt nämndens förslag inte kommer att utnyttjas på sådant sätt att det buller i Bredåker, som härrör från skjutfältet, blir nämnvärt större än f. n. Terrängförhållandena medverkar dessutom till att detta buller håller sig inom en godtagbar nivå. Beträffande de farhågor som framförts av vissa markägare beträffande möjligheterna att i framtiden bedriva fiske i Långsjön, där enligt uppgift ädelfisk har planterats in, konstaterar nämnden att utredningen visar att området i Långsjön inte kommer att utgöra riskområde vid skjutningar. Enligt nämndens mening bör därför nuvarande markägare även i fortsättningen tillförsäkras rätt att som hittills fiska i Långsjön. Fastighetsnämnden utgår från att, om det skulle visa sig nödvändigt, åtgärder vidtas för att undanröja eventuella olägenheter från den militära trafiken för den fiskodlingsverksamhet som hushållningssällskapet bedriver söder om det östra utvidgningsområdet.

Värdering av utvidgningsområdena utförs av fortifikationsförvaltningen. Fastighetsnämnden bedömer att markanskaffningarna kan genomföras till rimliga kostnader.

### *Departementschefen*

Chefen för armén har lagt fram förslag till utvidgning av Bodens garnisons skjutfält vid Kusträsk. Förslaget innebär förvärv av områden om sammanlagt 1 925 ha i anslutning till det nuvarande skjutfältet. Av utredningen framgår att fältet i sin nuvarande omfattning är otillräckligt. Övningarna måste av säkerhetsskäl starkt begränsas. Problem uppkommer i samband med att mark i enskild ägo måste avlysas även i samband med övningar av mycket begränsad omfattning. Detta förhållande medför att stridsutbildningen med skarp ammunition blir eftersatt vid i första hand I 19 men även vid P 5 och S 3. Möjligheterna att för denna utbildning använda andra fält är mycket begränsade.

Försvarets fastighetsnämnd har yttrat sig över arméchefens förslag. Nämnden anser att det finns ett starkt behov av att förbättra möjligheterna för främst I 19 att bedriva stridsmässig utbildning. Nämnden har prövat ett av vissa markägare framlagt alternativt utvidgningsförslag avseende mark norr om det nuvarande skjutfältet. Nämnden har dock funnit att denna mark inte är lämplig för avsett ändamål. Enligt nämndens mening bör

utvidgning av skjutfältet ske i huvudsak enligt chefens för armén förslag. Nämnden anser dock att ett från jordbrukssynpunkt värdefullt område om ca 180 ha bör undantas från förvärv. Nämnden föreslår därför en markanskaffning med ca 1 750 ha.

I likhet med fastighetsnämnden och chefen för armén anser jag det angeläget att stridsutbildningen med skarp ammunition vid de berörda förbanden i Boden förbättras. Jag förordar att frågan löses genom att skjutfältet vid Kusträsk utvidgas i huvudsak enligt fastighetsnämndens förslag. Länsstyrelsen i Norrbottens län har inte motsatt sig att utvidgningen genomförs enligt förslaget. Länsstyrelsen har dock framhållit att utvidgningen kan komma att påverka viss permanent- och fritidsbebyggelse utanför utvidgningsområdena och att det inte kan uteslutas att bullerstörningar kan uppkomma för befolkningen i Bredåker. Jag bedömer att olägenheterna för bebyggelsen utanför utvidgningsområdena får mycket begränsad omfattning. I fråga om risken för bullerstörningar framgår det av utredningen att skjutfältet efter föreslagen utvidgning inte kommer att utnyttjas på sådant sätt att bullret för de boende i Bredåker blir nämnvärt större än f. n. Jag utgår från att de övande förbanden ägnar bullerfrågan särskild uppmärksamhet och att övningarna planeras så att störningarna i möjligaste mån begränsas. Bodens kommun har för sin del tillstyrkt utvidgningsförslaget.

Verkningarna från social synpunkt av utvidgningen synes bli obetydliga. Ingen fast bosättning förekommer inom utvidgningsområdena. Åtskilliga av de berörda markägarna har dock protesterat mot utvidgningsförslaget. De har anfört bl. a. att den minskning av deras fastigheter, som ett genomförande av förslaget innebär, medför ett väsentligt inkomstbortfall, att den ökade trafikintensiteten på tillfartsvägarna till skjutfältet kommer att medföra skador på privat mark och att utvidgningen kommer att försvåra för markägarna att bedriva jakt, fiske och andra fritidssysselsättningar. Jag är medveten om att vissa problem kan uppkomma främst för de markägare som måste avstå delar av sina fastigheter. Jag förutsätter att man i samband med att markförvärven genomförs tillvaratar alla möjligheter att tillmötesgå önskemål från de berörda markägarna i bl. a. avgränsningsfrågor. I likhet med fastighetsnämnden anser jag att nuvarande markägare även i fortsättningen bör tillförsäkras möjlighet att som hittills fiska i Långsjön. Jag räknar vidare med att erforderliga åtgärder vid behov vidtas för att undanröja eventuella olägenheter för hushållningssällskapets fiskodlingsverksamhet.

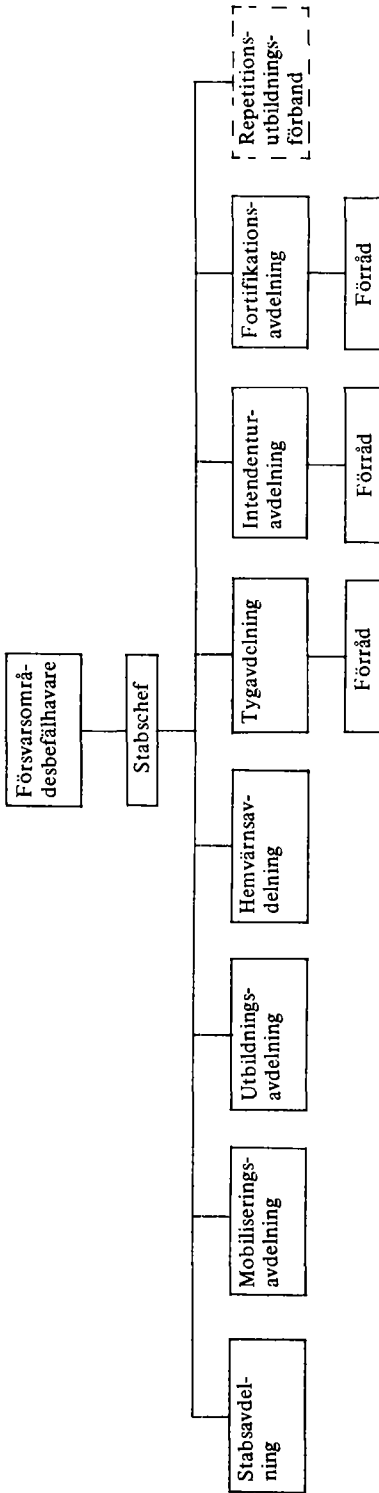
Kostnaderna för utvidgningen har fortifikationsförvaltningen överslagsmässigt uppskattat till 4 milj. kr.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen  
att medge att Bodens garnisons skjutfält vid Kusträsk utvidgas i  
enlighet med vad jag har angett i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande  
av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans  
Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av  
den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

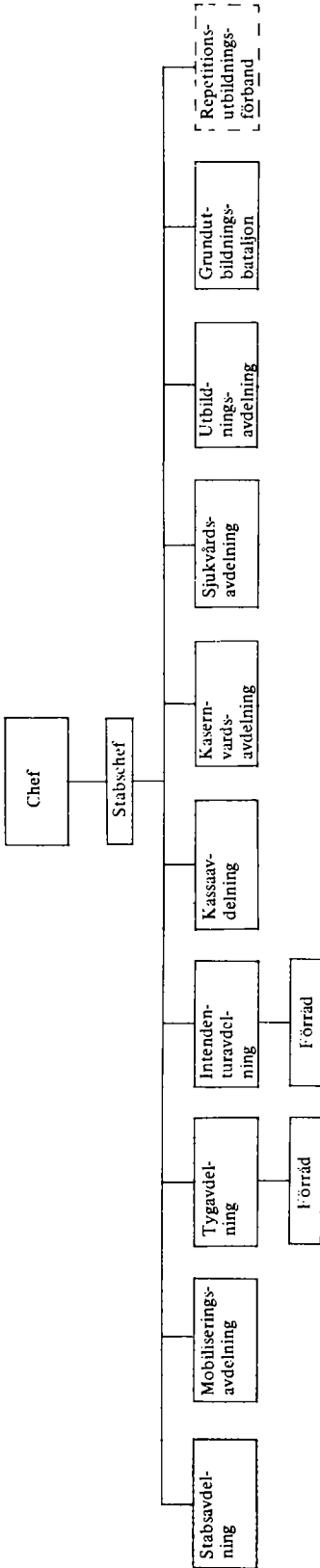
Ur protokollet:  
*Britta Gyllensten*

Principorganisation för försvarsområdesstab i fred

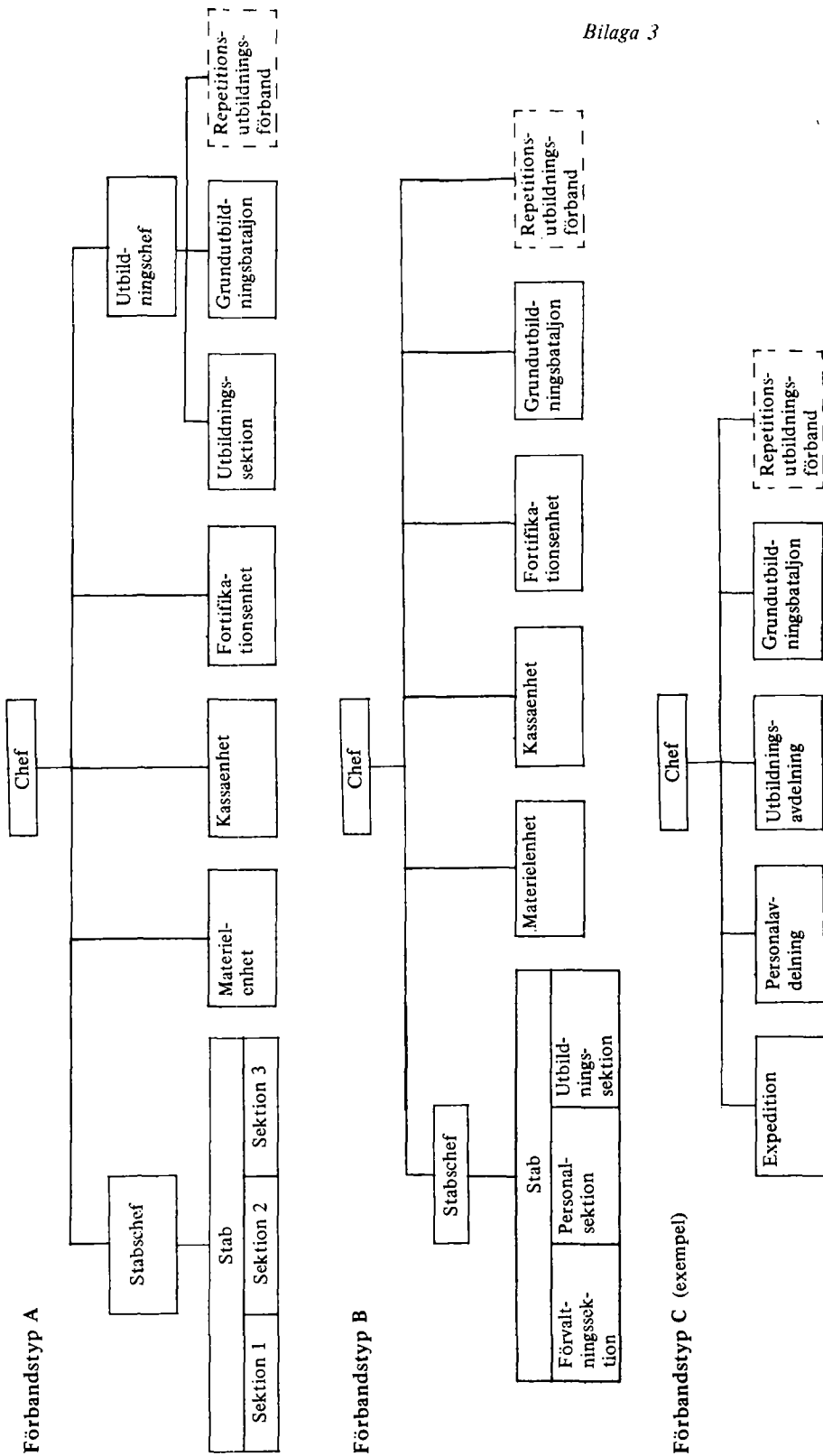




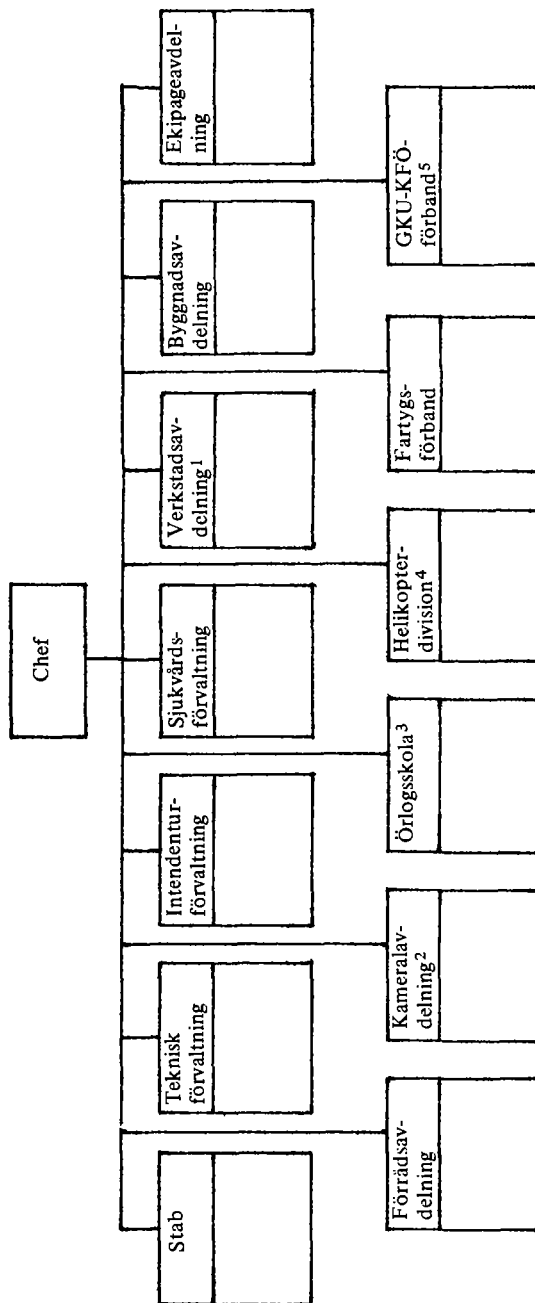
Principorganisation för fredsförband



Överbefälhavarens förslag till principorganisation av lägre regionala och lokala myndigheter inom armén



Överbefälhavarens förslag till organisation för örlogsbas  
 (Organisationen i stort överensstämmer med nuvarande. Samtliga angivna enheter är direkt  
 underställda örlogsbaschefen)



1 Ej vid ÖrIBS

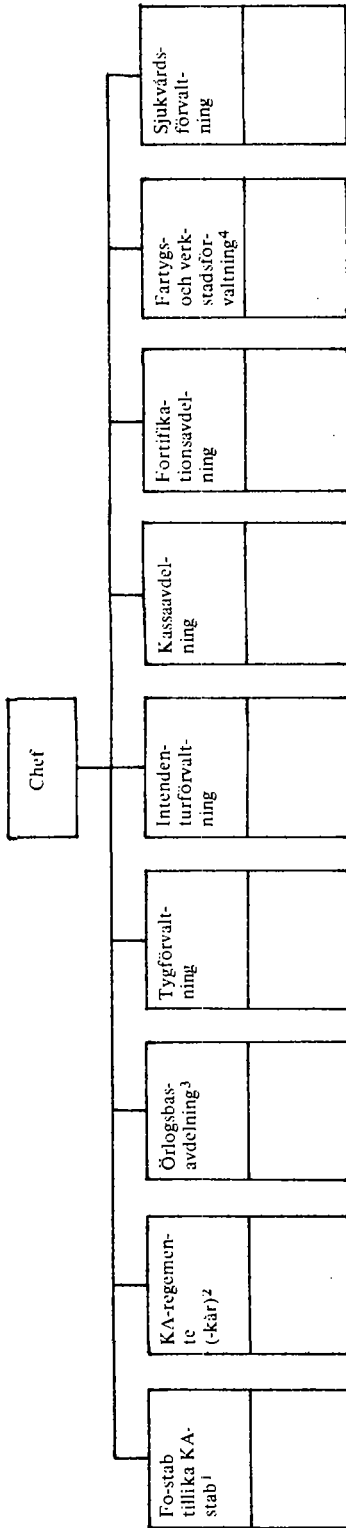
2 "Kameralavdelning" benämnes i nuvarande organisation "kassaavdelning" vid ÖrIBO och ÖrIBV samt "kassa och ekonomikontor" vid ÖrIBS

3 Ej vid ÖrIBV

4 Ej vid ÖrIBS

5 GKU endast vid ÖrIBO

Nuvarande organisation för kustartilleriförsvaren  
(Samtliga angivna enheter är direkt underställda K A-försvarschefen)



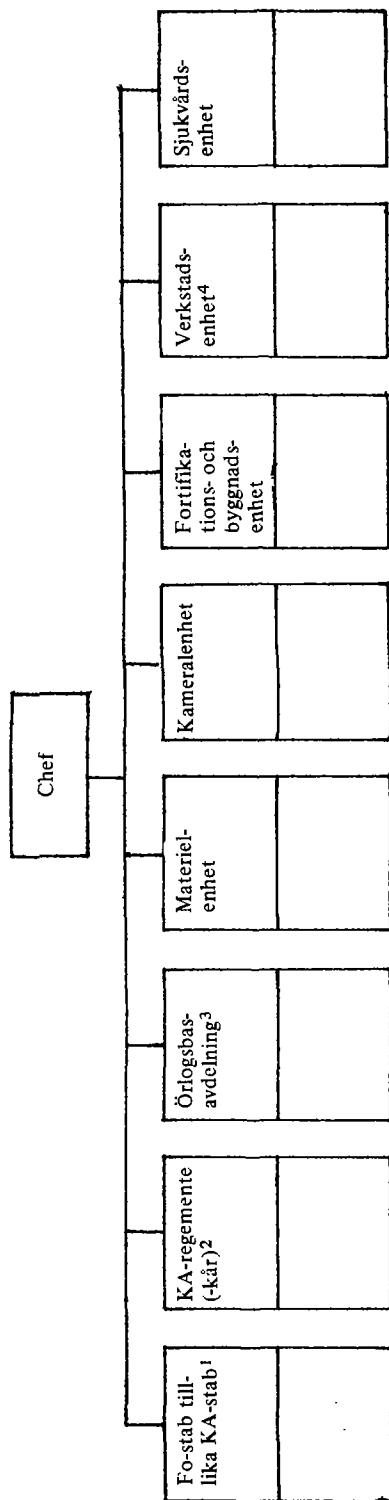
1 Vid GK/KA 3 och NK/KA 5 endast kustartilleriförsvarsstab

2 Vid GK/KA 3 och NK/KA 5 kustartillerikår

3 Endast vid NK/KA 5

4 Ej vid fo 32/31/Gbk/KA 4 och NK/KA 5

Överbefälhavarens förslag till organisation för kustartilleriförsvaren  
(Samtliga angivna enheter är direkt underställda KA-försvarschefen)



1 Vid GK/KA 3 och NK/KA 5 endast kustartilleriförsvarsstab

2 Vid GK/KA 3 och NK/KA 5 kustartillerikår

3 Endast vid NK/KA 5

4 Ej vid fo 32/31/GbK/KA 4 och NK/KA 5

**Innehåll**

Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m. . . . . .	2
Bakgrund . . . . .	2
Armén . . . . .	4
Nuvarande ordning . . . . .	4
Överbefälhavarens förslag . . . . .	5
Försvarets rationaliseringsinstitutets yttrande . . . . .	8
Marinen . . . . .	8
Nuvarande ordning . . . . .	8
Överbefälhavarens förslag . . . . .	10
Försvarets rationaliseringsinstitutets yttrande . . . . .	12
Departementschefen . . . . .	12
Handräckningstjänst i försvaret . . . . .	15
Bakgrund . . . . .	15
Handräckningsvärnpliktigas nuvarande tjänstgöringstid m. m. . . . .	17
Utredningens överväganden och förslag . . . . .	19
Remissyttrandena . . . . .	28
Departementschefen . . . . .	30
Gemensam militär tyg- och intendenturförvaltningskår . . . . .	34
Inledning . . . . .	34
Nuvarande organisation . . . . .	35
Utredningens förslag . . . . .	35
Remissyttrandena . . . . .	37
Departementschefen . . . . .	38
Anslagsfrågor . . . . .	40
Arméförband: Materielanskaffning . . . . .	40
Marinförband: Materielanskaffning . . . . .	44
Flygvapenförband: Materielanskaffning . . . . .	49
Flygvapenförband: Forskning och utveckling . . . . .	53
Försvarets sjukvårdsstyrelse . . . . .	56
Fortifikationsförvaltningen . . . . .	63
Försvarets forskningsanstalt . . . . .	91
Militärpsykologiska institutet . . . . .	94
Bidrag till regionmusiken . . . . .	97
Arméförband: Anskaffning av anläggningar . . . . .	98

*Bilagor*

Principorganisation för försvarsområdesstad i fred . . . . .	104
Principorganisation för fredsförband . . . . .	105
Överbefälhavarens förslag till principorganisation av lägre regionala och lokala myndigheter inom armén . . . . .	106
Överbefälhavarens förslag till organisation av örlogsbas . . . . .	107
Nuvarande organisation av kustartilleriförsvaren . . . . .	108
Överbefälhavarens förslag till organisation av kustartilleriförsvaren . . . . .	109